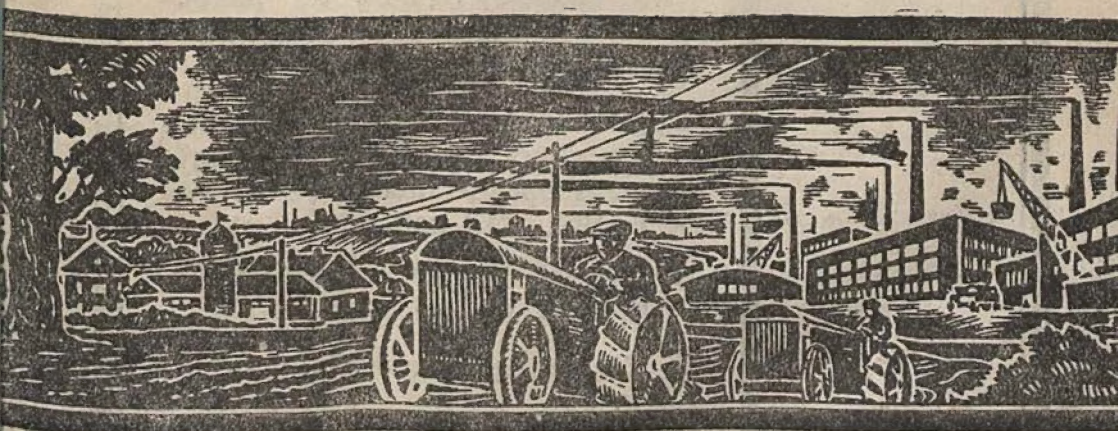

ПРОЛЕТАРЫІ УСІХ КРАЁЎ, ЗАЛУЧАЙЦЕСЯ!

САВЕЦКАЯ КРАЇНА

лістапад

№11
(13)

ОРГАН ЦЭНТРАЛЬНАГА БЮРО
КРЯЗНЯЎСТВА ПРЫ
БЕЛАРУСКАЙ
АКАДЭМІІ
НАВУК

1931

У ЦБК

Менск, рог Універсытэцкай і Ленінскай
№ 29/35, Беларуская Акадэмія Навук.

ПРАДАЮЦЦА:

1. „Вывучай колгас—програма монографічнага вывучэння колгасу“ — В. СЕРАФІМАВА. — 15 кап.
2. „Як арганізаваць краязнаўчую працу на фабрыцы і заводзе“ — В. САМЦЭВІЧА. — 10 кап.
3. „Як арганізаваць монографічнае вывучэнне раёну“ — В. САМЦЭВІЧА. — 10 кап.
4. „Зрухі і задачы санітарнага аздараўлення вёскі ў сувязі з соцыялістычнай яе рэканструкцыяй“ — Д-ра З. К. МАГІЛЕЎЧЫКА. — 10 кап.
5. „Кароткая інструкцыя для вывучэння глеб БССР краязнаўчымі арганізацыямі“. — П. РАГАВЫ. — 10 кап.
6. „Людзі зямлі“. — Ул. МЯЖЭВІЧА. — 10 кап.
7. „За савецкае краязнаўства“. — 25 кап.
8. „Вывучай гісторыю грамадзянскай вайны“.
9. „Вывучай гісторыю заводаў“.
10. „Экскурсія на завод“.
11. Комплект часопісі „Савецкая Краіна“ за 1930 і 1931 год.

Пролетары ўсіх краёў, злучайцеся!

30к
650

САВЕЦКАЯ КРАЇНА

ШТОМЕСЯЧНЫ ОРГАН

ЦЭНТРАЛЬНАГА БЮРО КРАЯЗНАЎСТВА

ПРЫ

БЕЛАРУСКАЙ АКАДЭМІІ НАВУК

ГОД ВЫДАЊНЯ ДРУГІ

Лістапад

№ 11 (13)

МЕНСК — 1931

Задачы краязнаўчых арганізацый у сувязі з пастановамі аб'яднанага лістападаўскага пленуму ЦК і ЦКК КП(б)Б

Адбыўшыся ў лістападзе аб'яднаны пленум ЦК і ЦКК КП(б)Б разглядаў наступныя асноўныя пытаньні:

- 1) Аб рабоце МББ, Заходніх чыгунак і воднага транспарту і рэалізацыі дырэктыў ЦК УсеКП(б).
- 2) Аб рабоце Дняпра-Дзвінскага рэчнага транспарту.
- 3) Аб разьвіцьці соцыялістычнай жывёлагадоўлі ў БССР і
- 4) Аб ходзе загатоўак.

Як відаць з прыведзенага, аб'яднаны лістападаўскі пленум разглядаў асноўныя вузлавыя пытаньні соцыялістычнага будаўніцтва на даным этапе, — этапе завяршэньня пабудовы фундаменту соцыялістычнае эканомікі СССР, этапе ўступленьня ў пэрыод соцыялізму. Гэтымі вузлавымі пытаньнямі, як відаць з прыведзенай павесткі пленуму, зьяўляецца соцыялістычная рэканструкцыя і поўнае наладжваньне работы транспарту ўсіх відаў і асабліва чыгуначнага і воднага, ход соцыялістычнага разьвіцьця жывёлагадоўлі і ход выкананьня важнейшых гаспадарча-політычных кампаній, як загатоўкі і інш.

Што гэтая група пытаньняў зараз зьяўляецца актуальнай, стаячай у самым асяродку ўвагі партыі і ўраду, можна бачыць з наступнага. Прамысловасьць Савецкага саюзу на базе соцыялістычнае яе рэканструкцыі дасягнула нябачаных у сьвеце за ўсе часы гісторыі тэмпаў свайго разьвіцьця, даўшы перавагу соцыялістычнаму шляху разьвіцьця перад капіталістычным. Неабходнасьць далейшага шпаркага разьвіцьця індустрыі патрабуе разьвіцьця ў належных тэмпах і іншых галін народнай гаспадаркі, у прыватнасьці і асабліва транспарту і сельскай гаспадаркі. Соцыялістычны шлях рэканструкцыі сельскай гаспадаркі на даным адрэзку часу мае асноўнай сваёй задачай арганізацыйна-гаспадарчае ўмацаваньне колгасаў, пасьпяховае вырашэньне гэтай задачы дасьць усе магчымасьці для належнага разьвіцьця сельскай гаспадаркі ў далейшым, каб быць для прамысловасьці і сыравіннай базай і базай сродкаў існаваньня пролетарскіх мас, мас колгаснікаў і бядняцка-серадняцкай часткі аднаасобнікаў.

Вось чаму лістападаўскі аб'яднаны пленум ЦК і ЦКК КП(б)Б такую значную ўвагу аддаў пытаньню разьвіцьця соцыялістычнай жывёлагадоўлі і ходу загатоўак.

Для БССР, як краіны ў асноўным жывёлагадоўчага кірунку, пытаньне разьвіцьця соцыялістычнай жывёлагадоўлі мае выключнае

значэнне. Асабліва-ж важнае значэнне для неабходных нам тэмпаў соцыялістычнага развіцця СССР у далейшым мае транспарт. Правільна наладжаная і арганізаваная работа транспарту спрыяе магучамаму далейшаму развіццю нашай краіны па шляху соцыялізму і наадварот,—неналаджанасць работы транспарту, непаладкі на транспорце, якія шкодзяць яго нормальнай рабоце, становяцца сур'ёзным тормазам далейшага паспяховага соцыялістычнага будаўніцтва краіны.

Сучасны стан чыгуначнага і воднага транспарту СССР і БССР, ня гледзячы на рад буйных і відавочных поспехаў, мае ў сваёй рабоце такія сур'ёзныя хібы і непаладкі, якія ствараюць пагрозу патрэбнаму далейшаму развіццю нашай краіны па шляху да соцыялізму. Гэта відаць з тэй характарыстыкі, якую дае транспарту аб'яднаны лістападаўскі пленум ЦК і ЦКК КП(б)Б. Вось гэтая характарыстыка: „пры наяўнасці некаторых нязначных палепшанняў у рабоце чыгунак, важнейшыя пастановы ЦК УсеКП(б) яшчэ ня выкананы і работа чыгунак застаецца незадавальняючай.

1. Спараная язда на паравозах праводзіцца яшчэ формальная, адсутнічае сапраўды бальшавіцкая барацьба са зрывамі спаранай язды і прычынамі, якія іх выклікаюць...

2. Ліквідацыя абязлічкі ў вагонным парку праводзіцца недапушчальна слабым тэмпам... ствараецца простая пагроза невыканання загаду т. Андрэева аб ліквідацыі абязлічкі вагонаў у вызначаны тэрмін...

3. Процант хворых паравозаў і вагонаў застаецца яшчэ высокім...

4. У эксплёатацыйнай рабоце транспарту не вядзецца рашучая барацьба з коснасцю і непаваротлівасцю, з опартуністычным самацёкам... у выніку эксплёатацыйная работа ва ўсіх раёнах БССР зьяўляецца яўна незадавальняючай...

5. Асабліва недапушчальнай аб'яднаны пленум лічыць зацяжку і нерашучасць у правядзенні пастановы партыі аб арганізацыі працы і ліквідацыі „лявацкай“ ураўнілаўкі ў зароботнай плаце...

6. Становішча працоўнай дысцыпліны ўсё яшчэ застаецца незадавальняючым. Гаспадарчыя, профсаюзныя і партыйныя арганізацыі не вядуць належнай барацьбы з парушэннямі працоўнай дысцыпліны. Слаба праводзіцца прэм'яванне лепшых ударнікаў... няма рэгулярнай і настойлівай правёркі выканання...

7. Гаспадарчы разрахунак, як асноўны вагар правільнай арганізацыі гаспадаркі, і скарыстаньне ўнутраных рэсурсаў па ўсіх раёнах і асобных гаспадарчых зьвёньнях фактычна адсутнічае...

8. Транспартная коопэрацыя яшчэ не спраўляецца з ускладзенай на яе задачай па бесьперабойнаму забеспячэнню рабочых...

9. Незадавальняючае становішча жывлёвых і бытавых умоў рабочых-чыгуначнікаў ва ўсіх раёнах...

10. З боку кліентуры маюць месца яшчэ да гэтага часу безадказныя адносіны да скарыстання транспарту (несваечасовыя і няправільныя заяўкі, затрыманыя вагонаў пад пагрузкай і выгрузкай, сустрэчныя перавозкі)...

11. Профсаюзныя арганізацыі на транспорце яшчэ не дабіліся сапраўднай мобілізацыі рабочых мас на выкананне асноўных вытворчых задач, на ўзмацненне працоўнай дысцыпліны, па далейшаму разгортваньню соцпаборніцтва і ўдарніцтва, па падняццю іх на вышэйшую ступень, ня выявілі належнай настойлівасці ў ліквідацыі ўраўнілаўкі ў зароботнай плаце...

12. У радзе выпадкаў куністы і асобныя партарганізацыі не ажыццяўляюць кіруючай авангарднай ролі на вытворчасці...

13. ...нааўнасыць шматлікіх абс'ледванняў на транспорце і часты адрыв вялікай колькасці работнікаў ад операцыйнай работы...

14. ...не даволі цвёрда праводзіцца адзіначальне...

15. ...з боку тэрыторыяльных парткомаў да апошняга часу кіраўніцтва ў большасці выпадкаў застаецца павярхоўным, не канкрэтным...

Адзначаючы гэтыя канкрэтныя буйнейшыя недахопы ў рабоце чыгуначнага транспарту, аб'яднаны лістападаўскі пленум ЦК і ЦКК КП(б)Б даў канкрэтныя дырэктывы ўсім партарганізацыям аб паляпшэнні работы транспарту, аб ліквідацыі як найхутчэй узказаных вышэй недахопаў і па кожнаму пункту недахопаў паказаў канкрэтныя шляхі ліквідацыі недахопаў у рабоце транспарту.

Пастановы аб'яднанага пленуму з'яўляюцца ў скупнасці сваёй баявою і разгорнутаю праграмаю барацьбы шырокіх рабочых мас за сацыялістычны траспорт, за тое, каб яго развіццё ішло нараўне з тэмпамі агульнага сацыялістычнага развіцця Савецкага саюзу.

Пастановы пленуму ставяць рад неадкладнейшых задач і перад краязнаўчымі арганізацыямі БССР, асноўная задача якіх і з'яўляецца ў тым, каб уцягнуць шырокія рабочыя масы ў сацыялістычнае будаўніцтва шляхам усеабаковага вывучэння прычын непаладак і недахопаў і вызначэння для правядзення канкрэтных мерапрыемстваў, накіраваных на знішчэнне недахопаў і на наладжванне работы транспарту.

Канкрэтнымі задачамі краязнаўчых арганізацый, накіраванымі на выкананне пастаноў аб'яднанага пленуму, з'яўляюцца:

1) Арганізацыя краязнаўчых ячэек ва ўсіх звеньях транспарту і на ўсіх прадпрыемствах, вызначэнне плянаў работы гэтых ячэек з вызначэннем канкрэтных аб'ектаў і канкрэтных тэм, падлягаючых вывучэнню.

2) Уключэнне краязнаўчых бюро і ячэек у актыўную работу на транспорце з мэтай дапамогі шырокім масам транспартнікаў выканаць дырэктывы аб'яднанага пленуму ЦК і ЦКК КП(б)Б. Канкрэтны змест работы краязнаўчых ячэек на транспорце павінен заключацца ў тым, каб арганізаваць шырокае і масавае ўсеабаковае вывучэнне вытворчасці на транспорце і тых недахопаў, якія мяшаюць хутчэйшаму ажыццяўленню на транспорце спаранай язды, ліквідацыі абязьлічкі, ураўнілаўкі, ажыццяўленню на транспорце 6 ўмоў т. Сталіна.

3) У плян работы краязнаўчых ячэек на транспорце павінны ўвайсці таксама вывучэнне паравоза, вагона, як павялічыць работу паравоза і вагона згодна дырэктыў аб'яднанага пленуму; абавязкова патрэбна вывучэнне работы станцый, дыспетчэрскага апарату службы шляху, цягі, дэпо; вывучэнне як найбольш мэтазгодна арганізаваць работу гэтых звеньяў транспарту.

4) Значную ўвагу краязнаўчыя ячэйкі павінны ўдзяліць справе рацыяналізацыі ўсіх бакоў працы транспарту, вынаходніцтва і інш.

5) Спосабы аплаты працы, перавага прэміяльна-здызельнай аплаты перад ураўнілаўкай павінны быць паказаны шырокім масам транспартнікаў з усёй відавочнасцю.

6) Краязнаўчыя арганізацыі на транспорце канкрэтным зместам сваёй работы павінны ўзяць і вывучэнне мобілізацыі ўнутраных рэсурсаў транспарту.

7) Справа сацспасборніцтва і ўдарніцтва на транспорце, іх канкрэтныя дадатныя вынікі павінны быць паказаны таксама транспорт-

ішам, для чаго краязнаўчыя арганізацыі павінны заняцца іх вывучэннем.

Вывучыўшы дасканала і ўсебакова вытворчасць транспарту, медахопы на транспорце, краязнаўчыя арганізацыі, разам з партыйнымі і професіянальнымі арганізацыямі на транспорце, павінны намясціць канкрэтную праграму, выкананьне якой дасць значныя паляпшэнні работы транспарту і прывядзе да выканання пастановаў аб'яднанага пленуму ЦК і ЦКК КП(б)Б.

Прыкладна гэтакія-ж задачы стаяць перад краязнаўчымі арганізацыямі і на водным транспорце БССР. Пастанова пленуму аб Дняпра-Дзвінскім рэчным транспорце таксама зьяўляецца баявою і разгорнутаю праграмаю работы ўсіх арганізацый, у тым ліку і краязнаўчых, на рэчным транспорце. Канкрэтныя тэмы для вывучэння краязнаўчых арганізацый знойдуць у кожным пункце пастановаў пленуму па гэтаму пытанню. Наогул-жа задачы краязнаўчых арганізацый на водным транспорце заключаюцца ў арганізацыі ўсебаковага вывучэння воднага транспарту і вызначэнні тых мерапрыемстваў, выкананьне якіх прывядзе да значнага паляпшэння працы воднага транспарту.

Ня меншую ўвагу ўсе краязнаўчыя арганізацыі павінны ўдзяліць і справе выканання пастановаў аб'яднанага пленуму ЦК і ЦКК КП(б)Б па пытанню „аб развіцці сацыялістычнай жывёлагадоўлі ў БССР“. Тут раённыя бюро краязнаўства павінны аддаць максымум увагі справе арганізацыі краязнаўчых ячэек у жывёлагадоўчых савгасах, колгасах, малочна-таварных фэрмах і сьвінаводча-таварных фэрмах.

Конкрэтнымі-ж задачамі краязнаўчых ячэек у галіне сацыялістычнай жывёлагадоўлі зьяўляюцца задачы:

1) Вывучэнне падрыхтоўкі ўсіх даных для выканання вызначаных на 1931 год плянаў жывёлагадоўлі і для складання плянаў на 1932 год і ўдзел у выкананні і складанні гэтых плянаў.

2) Мобілізацыя шырокіх мас рабочых савгасаў, МТС, колгаснікаў, бядняцтва і сярэдняцтва—аднаасобнікаў на развіццё сацыялістычнай жывёлагадоўлі, на барацьбу з непаладкамі і недахопамі ў ёй і на знішчэнне гэтых недахопаў.

3) Вывучэнне, якімі найлепшымі і адпавядаючымі пародамі ўкомплектаваць пагалоўе савгасаў і колгасаў, малочна-таварных фэрмаў, сьвінаводча-таварных фэрмаў, як найлепш арганізаваць барацьбу з ялавасцю жывёлы, вывучыць прычыны вялікага процанту ялавасці і вызначыць меры яе зжывання. Вывучэнне, які найлепшы від жывёлагадоўчай гаспадаркі падыходзіць да пэўнага раёну, вывучэнне кармавое праблемы і шляхоў хутчэйшага і найлепшага яе вырашэння.

4) Ня менш важную ролю адыгрываюць і задачы вывучэння механізацыі процэсаў у сацыялістычнай жывёлагадоўлі, рацыяналізатарскіх мер у гэтай галіне (механізацыя даення, дастаўкі, прыгатавання і падачы кармоў, вады і інш.).

5) Значную ўвагу краязнаўчыя арганізацыі павінны аддаць вывучэнню пытанняў прычыны страт у жывёлагадоўлі і што трэба зрабіць, каб паменшыць гэтыя страты.

6) Будаўніцтва кароўнікаў, сьвінарнікаў і інш. апэрацыйных будынкаў у галіне жывёлагадоўлі, вывучэнне найлепшых тыпаў будынкаў, вышуканьне і досьледы мясцовых будаўнічых матэрыялаў для гэтых будынкаў—таксама зьяўляецца важным у канкрэтнай рабоце краязнаўчых арганізацый і павінна заняць належнае месца.

7) Краязнаўчыя арганізацыі павінны паставіць перад сабою задачу вывучэння пароднага раёнавання БССР, мэтызацыі, пагалоўя, прычын эпізоотыі і мер барацьбы з апошняй.

Вывучэнне пастаўленых перад краязнаўчымі арганізацыямі задач, якія выцякаюць з пастановаў аб'яднанага пленуму ЦК і ЦКК КП(б)Б, павінна грунтавацца на методах соцыялістычнай працы—соцспарборніцтве і ўдарніцтве паміж краязнаўчымі ячэйкамі.

Як бачым ужо толькі з прыведзенага кароткага пераліку асноўных пытанняў, краязнаўчыя арганізацыі і ячэйкі знойдуць для сябе вялізны і ўдзячны матэрыял для работы, каб мобілізаваць вакол распрацоўкі яго шырокія масы рабочых і колгаснікаў і такім чынам яшчэ больш уцягнуць іх у непасрэднае соцыялістычнае будаўніцтва.

У справе хутчэйшага выканання пастановаў аб'яднанага лістападаўскага пленуму ЦК і ЦКК КП(б)Б па пытанню „Аб ходзе загатоўак“, асноўная ўвага краязнаўчых арганізацый БССР павінна канцэнтраватца на наступным. Змагацца з самацёкам і намеціць меры найлепшай арганізацыі справы загатоўак у сваім раёне, выходзячы з дырэктывы на конт гэтага партыі і ўраду. Вывучыць спосабы супраціўлення кулацкіх элементаў справе загатоўак з тым, каб намеціць і павесці рашучую барацьбу з недабітым яшчэ кулаком. Намеціць тэмы для вывучэння краязнаўчымі ячэйкамі спосабаў падвышэння таварнасьці ў колгасах, савгасах і ў бядняцка-серадняцкай частцы аднаасобнікаў. Вывучыць і намеціць спосабы і шляхі арганізацыі на месцы пераапрацоўкі тэхнічных культур. Заняцца вывучэннем знойдзеных і адшуканнем новых відаў раслін і прадуктаў сельскай гаспадаркі для экспарту. Вывучыць канкрэтны ўплыў прамысловасці на сельскую гаспадарку па дагаворах кантрактацыі, устанавіць характар скажэнняў у кантрактацыі і намеціць канкрэтныя меры барацьбы з гэтымі скажэннямі. Вывучыць прычыны дрэннай якасці прадукцыі, якая здаецца па загатоўках і намеціць спосабы і шляхі павышэння і палепшання якасці гэтае прадукцыі.

Вось у асноўным тыя грунтоўнейшыя задачы, якія неадкладна павінны паставіць перад сабою для вырашэння краязнаўчых арганізацый БССР для таго, каб дапамагчы і мобілізаваць масы на выкананне пастановаў аб'яднанага пленуму ЦК і ЦКК КП(б)Б і каб запоўніць змест сваёй работы сапраўды актуальнымі задачамі.

Работу сваю па выкананню і ажыццяўленьню пастановаў пленуму, па распрацоўцы намечанай у гэтым кароткім артыкуле тэматыкі, краязнаўчыя арганізацыі павінны пабудаваць паводле методу соцспарборніцтва і ўдарніцтва паміж сабой.

Об'ектамі соцспарборніцтва і ўдарніцтва павінны быць:

1) Спарборніцтва на арганізацыю большай колькасці краязнаўчых ячэек на транспорце, у жыллагадоўчых савгасах, МТС, у колгасах, малочна-таварных фэрмах і сьвінаводча-таварных фэрмах.

2) На лепшае складаньне плянаў канкрэтнай работы, вызначэнне тэматыкі, накіраванай на ажыццяўленьне пастановаў аб'яднанага лістападаўскага пленуму ЦК і ЦКК КП(б)Б.

3) На больш дэтальную і сваечасовую распрацоўку тэм, вызначаных па пляну, на брыгадны спосаб распрацоўкі тэм, на больш шырокае ўцягненне мас рабочых у распрацоўку вызначаных тэм.

Камітэты беднаты на Беларусі ў 1918 годзе

Усім нам добра вядома тая роля, якую адыграла і адыгрывае зараз вясковая бедната ў вёсцы ў справе колектывізацыі сельскае гаспадаркі, у ліквідацыі кулацтва, як класы, у цэлым радзе гаспадарча-політычных кампаній, якія праводзяцца нашай партыяй і савецкаю ўладаю; многія з нас добра памятаюць і аб тых заслугах вясковай беднаты і батрацтва, якія яны маюць у нашай рэвалюцыі ў барацьбе з бандытызмам, у арганізацыі Чырвонай арміі, у барацьбе з унутранай і па-замежнай контррэвалюцыяй. Аб гэтых заслугах вясковай беднаты ва ўсіх гэтых галінах ці можна забыць. Аб іх пролетарыят і савецкая ўлада ніколі не забудуць.

На працягу ўсіх 14 год, прайшоўшых з моманту Кастрычнікаўскага перавароту, вясковая бедната зьяўлялася моцнай апорай савецкай улады ў вёсцы. Аб усім гэтым шырокія масы працоўных нашай краіны добра памятаюць і ведаюць.

Але ня ўсе аднак-жа сярод нас памятуюць аб тэй вялізарнай ролі, якую адыгралі спецыяльныя арганізацыі гэтай вясковай беднаты—камітэты беднаты ў грамадзянскай вайне, аб тых заслугах, якія гэтыя апошнія маюць у справе правядзення соцыялістычнай рэвалюцыі ў вёсцы, у барацьбе супроць кулацтва ў Кастрычнікавай рэвалюцыі і пасьля яе ў вырашэньні харчовага пытання ў той час, у арганізацыі савецкай улады ў вёсцы, у прыцягненьні сярэдняга сялянства на бок пролетарыату, у аб'яднаньні рэвалюцыйных сіл вёскі, у арганізацыі ўсяго політычнага і эканамічнага жыцця ў ёй і г. д. і г. д. Заслугі камітэтаў беднаты ва ўсіх гэтых галінах надзвычайна вялікія і бадай выключныя. Аб іх, аб гэтых заслугах ня шкодзіць успомніць у 14 гадавіну Кастрычнікаўскай рэвалюцыі.

Трэба сказаць, што аб існаваньні камітэтаў беднаты на Беларусі ў 1918 годзе—у самы распад грамадзянскай вайны ўжо бадай мала хто памятае. Да гэтага часу мы ня маем працы, хаця-б у выглядзе артыкулаў, высьвятляючых ролю і значэньне камітэтаў беднаты на Беларусі ў 1918 годзе, аб іх нібы забылі.

Між тым асьвятленьне гэтага пытання ў нашай прэсе мае вялізарнае гістарычнае і грамадзка-політычнае значэньне. Камітэты вясковай беднаты пачалі стварацца на ўсёй тэрыторыі, якая знаходзілася ў руках савецкай улады з лета 1918 году. 11 чэрвеня 1918 году быў выданы Усесаюзным ЦВК за подпісам тав. Сьвярдлова і тав. Леніна спецыяльны дэкрэт аб арганізацыі вясковай беднаты. У параграфе 1 гэтага дэкрэту зафіксавана: „Паўсюды ўстанаўляюцца валасныя і сельскія камітэты вясковай беднаты, якія арганізуюцца мясцовымі саветамі рабочых і сялянскіх дэпутатаў пры абавязковым удзеле харчовых органаў і пад агульным кіраўніцтвам Народнага Камісарыату Харчаваньня і Усерасійскага Выканаўчага Камітэту Саветаў“.

І далей, у параграфе 3 гэтага дэкрэту сказана, што „У кола дзейнасці валасных і сельскіх саветаў беднаты ўваходзіць наступнае: 1) разьмеркаваньне хлеба, рэчаў першай патрэбы і сельска-гаспадарчых прылад; 2) садзейнічаньне мясцовым харчовым органам у выняцці хлебных лішкаў з рук кулакоў і багаццяў“ (дадатак да твораў Леніна, том XVIII, стар. 532). Як мы ўбачылі з далейшага, кола дзейнасці камбедаў у працэсе іх працы значна было пашырана, параўнальна з тым, што адзначана ў дэкрэце.

Якія-ж прычыны выклікалі патрэбу ў арганізацыі камітэтаў беднаты ўлетку 1918 году? Гэтымі прычынамі зьяўляліся неабходнасьць замацаваньня і далейшага пашырэння ў вёсцы пролетарскай рэволюцыі, патрэба рашучай барацьбы з кулацтвам, якое скарыстоўвала ў сваёй барацьбе супроць савецкай улады цяжкое харчовае становішча краіны, спекулявала хлебам, нажываючы нячуванае багацце, вёло бязьлітасную барацьбу з дыктатурай пралетарыяту. Неабходна было арганізаваць вясковую беднату таксама і для непасрэднай працы і ў галіне вырашэння харчовага пытання, якое ўлетку 1918 году прыняла найвастрэйшую форму.

Тав. Ленін у сваёй прамове 6 лістапада 1918 году аб гадавіне рэволюцыі на 6 Усерасійскім надзвычайным зьездзе саветаў падкрэсьліваў: „Той, хто назіраў вясковае жыццё, хто стыкаўся з сялянскімі масамі ў вёсцы, гаворыць: Кастрычнікаўская рэволюцыя гарадоў для вёскі стала сапраўднай Кастрычнікаўскай рэволюцыяй толькі ўлетку і ўвосень 1918 году. Мы бмежаваліся ў Кастрычніку тым, што старога векаваго ворага сялян, памешчыка-прыгонніка, уласніка лятыхунды зьмялі адразу. Гэта была агульнасялянская барацьба“...¹⁾ Да Кастрычніка пролетарыят пад кіраўніцтвам бальшавіцкай партыі прышоў разам з вясковай беднотай пры хістаньні сярэдняга сялянства і пры супраціўленьні кулацтва.

Пролетарскую рэволюцыю ў вёсцы, барацьбу супроць вясковай буржуазіі, кулакоў-міраедаў павінна была вынесці на сваіх плячоў пад кіраўніцтвам пралетарыяту і бальшавіцкай партыі вясковая беднота. Камбеды павінны былі сыграць і сыгралі вялізарную ролю ў справе прыцягненьня на бок савецкай улады сярэдняга сялянства. Політыка нэўтралізацыі сярэдняга кончылася пасля камбедаў, пасля 1918 г.

Для гэтага яе трэба было арганізаваць. Арганізацыя беднаты вылілася ў камітэты беднаты.

Наша партыя і тав. Ленін аддавалі вельмі вялікую ўвагу камітэтам вясковай беднаты. Тав. Ленін у прамове да дэлегатаў камітэтаў беднаты Маскоўскай вобласці 8 лістапада 1918 году ўказаў: „Арганізацыя беднаты, таварышы, стаіць перад намі, як самае важнейшае пытаньне нашага ўнутранага будаўніцтва, нават як самае галоўнае пытаньне ўсёй нашай рэволюцыі. Мы заклікалі вясковую беднату да арганізацыі, мы прыступілі да будаўніцтва камітэтаў беднаты і арганізацыі харчовых рабочых атрадаў... і ўвесь ратунак быў у тым, што вёска аб'ядналася з горадам, што пролетарскія і паўпролетарскія—не карыстаючыся чужою працаю элемэнты вёскі, разам з гарадзкімі рабочымі адчынілі паход на кулакоў і міраедаў“²⁾.

Зьвернемся да таго, што ўяўлялі з сябе камітэты беднаты на Беларусі ў 1918 годзе, якая была іх дзейнасьць і якую ролю яны адыгралі ў разьвязаньні важнейшых політычных задач, якія былі пастаўлены перад намі ў той час?

¹⁾ Творы Леніна, том XVIII, стар. 252.

²⁾ Там-жа, стар. 279 і 281.

Камітэты беднаты існавалі толькі на параўнальна невялікай тэрыторыі Беларусі. Гэта тлумачыцца тым, што вялізарная частка Беларусі, амаль не $\frac{1}{2}$ знаходзіліся ў 1918 годзе пад окупацыяй нямецкай імперыялістычнай арміі. Гэтая окупацыя, пачаўшаяся з сярэдзіны лютага 1918 году, цягнулася амаль да самага канца гэтага году.

Савецкая ўлада ў гэты перыяд захавалася толькі ў усходняй частцы Беларусі: амаль уся ўсёй Віцебскай губэрні, часткі Аршанскага, Магілёўскага, Быхаўскага, Рагачэўскага паветаў, у Чавускім, Чэрыкаўскім, Мсціслаўскім і Клімавіцкім паветах. Уся астатняя тэрыторыя была окупавана немцамі. У тых частках тэрыторыі Беларусі, дзе існавала савецкая ўлада і пачалі арганізоўвацца камітэты беднаты з лета 1918 г. Арганізацыя вясковай беднаты пачалася яшчэ і да дэкрэту Ўсерасійскага ЦВК аб камбедах. Гэтая арганізацыя, праўда, не вылівалася ў стварэнне камітэтаў беднаты. Так, напрыклад, адзін сялянін-комуніст т. Гуцаў з Гомельскай акругі апавядае ў сваіх успамінах аб тым, як арганізоўвалася бедната яшчэ да заняцця Гомельшчыны немцамі. „Пачалі мы, апавядае ён, з созыву сходу сялян. Сход адбыўся і на ім наша група абвясціла сябе гуртком вясковай беднаты. Гурток абраў старшыню, сакратара і скарбніка. Цяпер перад намі паўсталі задачы выяўленьня актыўных прадстаўнікоў вясковай беднаты і ў іншых вёсках воласці“¹⁾.

Арганізацыя камітэтаў беднаты пачалася ў радзе месц Беларусі непасрэдна пасля выдання дэкрэту Ўсерасійскага ЦВК аб арганізацыі вясковай беднаты. Партыйныя камітэты і выканкомы рассылаюць на месцы агітатараў і інструктараў па арганізацыі вясковай беднаты. Многі сустрэкаліся і цяжкасцяў у правядзенні гэтай працы, дзякуючы адсутнасці адпаведных партыйных сіл і палітычна падрыхтаваных працаўнікоў. Шмат у якіх мясцовасцях стварэнне камітэтаў беднаты тармазілася наяўнасцю эсэраўскага і кулацкага засілья ў радзе валасных выканаўчых камітэтаў. У такіх выпадках арганізацыя вясковай беднаты зацягвалася. У Аршанскім, напрыклад, павеле яшчэ ў сярэдзіне ліпеня 1919 году ня было амаль зусім камітэтаў беднаты па павету. Камандыраваны з аддзелу кіраўніцтва Заходняй вобласці ў Аршанскі павет т. Тамашунос паведаміў у сваім дакладзе ад 17 ліпеня 1918 году, што ў валасцях Аршанскага павету „партыйных камуністычных ячэек покуль што ня было, таксама як ня было і камітэтаў вясковай беднаты.

З прыбыццём агітатараў з камандыроўкі 20 ліпеня адбылося паседжанне агітацыйнай калегіі... Пастанавілі прыняць самыя энэргічныя меры па стварэнню камітэтаў беднаты і ячэек камуністаў (большавікоў). Усе агітатары зараз-жа былі накіраваны па валасцям і вёскам“²⁾.

У Сеньненскім павеце нанова створаны рэвком пасля лева-эсэраўскага паўстання толькі 14 жніўня вынес пастанову аб арганізацыі камітэтаў беднаты.

Вельмі дрэнна стаяла справа з арганізацыяй камітэтаў беднаты і ў некаторых іншых мясцовасцях, незанятых немцамі ўсходняй часткі Беларусі.

Але побач з гэтым мы можам адзначыць, што ў радзе іншых паветаў, там, дзе была моцная партыйная арганізацыя, дзе кіраўніцтва савецкаю працаю і ўсім палітычным жыццём знаходзілася ў цвёрдых большавіцкіх руках, там праца па арганізацыі вясковай беднаты, па

¹⁾ Известия Гомельского губкома № 65, 1924 г.

²⁾ Архіў Аблсткому, справа № 14 за 1918 год, стар. 26.

наладжваньню дзейнасьці камітэтаў беднаты праходзіла досыць пасьпяхова і давала свае станоўчыя вынікі.

Вялікая праца ў гэтым кірунку была разгорнута ў былой Віцебскай губэрні. На другой Віцебскай губэрскай партканфэрэнцыі, якая адбылася 2—6 жніўня 1918 году, абгаварвалася пытаньне аб арганізацыі вясковай беднаты. Гэта пытаньне ў якасьці асобнага самастойнага пытаньня ўключалася ў парадак дня канфэрэнцыі. На гэтай канфэрэнцыі дакладчык тав. Крылоў высоўвае цэлы рад палажэньняў па гэтаму пытаньню. „Ідэя арганізацыі камітэтаў беднаты,—гаворыць ён,—высунута ходам нашай рэвалюцыі“...

„У вёсцы пролетарская рэвалюцыя толькі пачынаецца ў поўным аб'ёме і паступова паглыбляецца. І вось тут-та патрэбны асаблівыя ўмовы, асаблівая энэргія ў барацьбе з вясковаю буржуазіяй—кулакамі“¹⁾.

Далей дакладчык падкрэсьлівае, што неабходна, у сувязі з перакідкаю рэвалюцыі ў вёску, узмацніць уладу вясковай беднаты для пасьпяховай барацьбы апошняй з кулацтвам і памешчыкамі. Неабходна яе арганізаваць. „Камітэты беднаты,—гаворыць далей дакладчык,—і зьяўляюцца тымі неабходнымі органамі, якія здольны правільна арганізаваць бяднейшае сялянства“. Камітэты беднаты павінны адыграць вялікую ролю ў правядзеньні харчовай політыкі савецкай улады. „Ад правільнай пастаноўкі гэтага пытаньня (харчовага) залежыць посьпех нашай рэвалюцыі. І канфэрэнцыя павінна вынесці яскравую пастанову аб хутчэйшым стварэньні камітэтаў вясковай беднаты ў процівавагу кулацкім саветам“²⁾.

2-ая Віцебская губпартканфэрэнцыя выносіць рэзолюцыю па гэтаму пытаньню. „Канфэрэнцыя паставіла, — гаворыцца ў канцы гэтай рэзолюцыі, — безадкладна прыступіць да арганізацыі камітэтаў вясковай беднаты на мясцох, не затрымліваючыся ні перад якімі перашкодамі“³⁾.

У сувязі з прынятымі мерапрыемствамі па арганізацыі вясковай беднаты па ўсёй Віцебшчыне пачалі арганізоўвацца камітэты беднаты. Ужо ў верасьнёўскіх зводках інфармацыйна-інструктарскага пададзелу кіраўніцтва Заходняй камуны паведамлялася аб арганізаваных камітэтах беднаты і іх працы. У Сутоцкай воласьці Себескага павету да пачатку верасьня ўжо налічвалася 62 камітэты беднаты. Валасны камітэт беднаты Вярхоўскай воласьці прымае рад мер па разьмеркаваньню лішкаў хлеба, задавальняючы ім у першую чаргу тых, хто яго ня меў. Лішкі было пастаноўлена перадаць губвыканкому. Гэты-ж камітэт выносіць сваю пастанову аб тым, каб „з прычыны заняпаду дзяржаўнай гаспадаркі падзел маемасьці спыніць“.

Віцебскі губземадзел закупае літаратуру для дасылкі камітэтам беднаты. Гэта-ж робяць і іншыя органы савецкай улады.

У інфармацыйнай зводцы Заходняй вобласьці паведамлялася 26 жніўня 1918 году: „Інфармацыйна-інструктарскім пададзелам аддзелу кіраўніцтва Віцебскага губвыканкому загатаўляюцца комплекты бібліотэк для бясплатнага разьмеркаваньня камітэтам беднаты. Пададзелам прапануецца камітэтам прысылаць сваіх прадстаўнікоў з адпаведнымі пасьведчаньнямі для атрымання паказаных бібліотэк“. (Архіў Аблесткому, справа № 9, стар. 55-56).

¹⁾ Архіў Аблесткому, справа № 9, протоколы 2 Віцебскай губпартканфэрэнцыі.

²⁾ Там-жа.

³⁾ Там-жа, стар. 72.

6 верасня склікаецца сход прадстаўнікоў камітэтаў бедных Мішнеўскай воласці, Гарадоцкага павету, на якім абгаварваюцца наступныя пытанні: 1) аб арганізацыі валаснога камітэта бедных, 2) аб рэалізацыі ўраджаю, 3) аб барацьбе з спекуляцыяй хлеба.

«Па першаму пытанню сходам пастаноўлена арганізаваць валасны камітэт бедных.

Па другому пытанню пастаноўлена: безадклана ўзяць на ўчот увесь хлеб, разьмеркаваць гэтакі па ўстаноўленай норме па едакох і лішак даць у распрадэжныя Віцебскага харчовага камітэта.

Па пытанню аб спекуляцыі хлебом пастаноўлена змагацца ўсімі сіламі і сродкамі супроць кулакоў і спекуляцыйных хлеба, пакідаючы бяднейшых сялян і рабочых на голад і сьмерць. Хлебных спекулянтаў паставіць па-за законам і распраўляцца з імі як з ворагамі народу і рэвалюцыі. У заключэньне сход пастанавіў: выселіць усіх памешчыкаў з межаў воласці згодна дэкрэту Савету Народных Камісараў¹⁾.

Так разгортвалася праца па арганізацыі камітэтаў бедных і дзейнасьць гэтых апошніх. Пасьля стварэньня камітэтаў бедных ў вёсках склікаюцца валасныя зьезды камітэтаў бедных, на якіх абіраюцца валасныя камітэты бедных і разьвязваюцца іншыя пытанні. Камітэты бедных вядуць барацьбу з спекуляцыяй, адымаюць лішкі хлеба ў кулакоў, дапамагаюць працы харчовых атрадаў, вядуць і іншую вялікую працу ў вёсцы. Заслугі камітэтаў бедных ў Савецкай Расіі ў 1918 годзе ў тым ліку і ў Савецкай Беларусі асабліва вялікія ў галіне харчовага пытаньня. Харчовае пытаньне ў Савецкай Расіі і на Беларусі непасрэдна пасьля Кастрычнікаўскай рэвалюцыі, асабліва пасьля таго, як галоўнейшыя хлебныя раёны былі заняты белагвардзейскімі і імперыялістычнымі арміямі, прыняла вастрэйшую форму.

Тав. Ленін у сваім лісьце да піцэрскіх рабочых з прычыны голаду ад 22 мая 1918 году падкрэсьліваў: «Раманаў і Керанскі пакінулі рабочай клясе ў спадчыну краіну зруйнаваную да немагчымасьці іх грабежніцкаю злачыннаю і цяжкаю вайною, краіну абрабаваную расійскімі і замежнымі імперыялістамі дашчэнту. Хлеба хоціць на ўсіх толькі пры найстражэйшым учоце кожнага пуда, толькі пры бязумоўным роўнамерным разьмеркаваньні кожнага фунта... Патрэбны масавы «крыжовы» паход перадавых рабочых да ўсякага пункту вытворчасці хлеба і апалу, да ўсякага важнага пункту падвозу і разьмеркаваньня іх, для падвышэньня энэргіі працы, для ўдзяляньня яе энэргіі, для дапамогі мясцовым органам савецкай улады ў справе ўчоту, і контролю, для ўзброенага зьнішчэньня спекуляцыі, хабарніцтва, неахайнасьці»²⁾.

Харчовое пытаньне ў той час зьяўляецца складанейшым гаспадарчым і політычным пытаньнем ня толькі таму, што хлеба было мала, што голад так балюча стукаўся ў дзьверы рабочых і бедных. «Голад не ад таго, — гаварыў тав. Ленін у тым-жа лісьце да Піцэрскіх рабочых, — што хлеба няма ў Расіі, а ад таго, што буржуазія і ўсе багацей даюць апошні рашучы бой панаваньню працоўных, дзіржавае рабочых, савецкай уладзе на самым важным і вострым пытаньні, на пытаньні аб хлебе».

Буржуазія, кулакі і ўсе багацей зрывалі ў той час хлебную монопалію, зрывалі цвёрдыя цэны, правільнае разьмеркаваньне хлеба, руйнавалі ўсе мерапрыемствы савецкай улады ў гэтай галіне.

¹⁾ Архіў Аблесткому, спр. № 9, зводка інформ.-інсрукт. пададзелу аддзелу кіраваньня Заходняй камуны ад 21 верасня 1918 г., стар. 3 — 12.

²⁾ Ленін, том XXIII, стар. 27, 30.

Камітэты беднаты разам з харчовымі атрадамі, арганізаванымі з рабочых, адыгралі вялізарнейшую ролю ў справе правядзення харчовай палітыкі савецкай улады. На гэтай справе вясковая бедната дала рашучы бой кулацтву ў вёсцы, з гэтай справы бедната, арганізаваная ў камітэты беднаты, павяла рашучы наступ супроць вясковых багаццяў, кулакоў і спекулянтаў.

Камбеды на Беларусі ў галіне харчовага пытання, у справе барацьбы з голадам, а разам з гэтым і барацьбы супроць кулацтва адыгралі таксама важнейшую ролю і маюць вялізарнейшыя заслугі. У цэнтры іх увагі стаяла, перш за ўсё, пытаньне харчовае, пытаньне аб хлебе. Ад гэтага пытання яны нямінуча ішлі далей у барацьбе за дыктатуру пралетарыяту.

Перад камбедамі на Магілёўшчыне становіцца цэлы рад пытанняў, звязаных з харчоваю справаю, на іх ускладаецца бальшавіцкаю арганізацыяй вялікая праца ў гэтай галіне.

Старшыня камуністычнай фракцыі Мікулінскага валвыканкому паведамляў у лістападзе 1918 году ў камітэт партыі Заходняй вобласці, што „для знішчэння спекуляцыі хлебам фракцыяй разасланы адозвы і аб'явы вясковым камітэтам беднаты воласцы, каб апошнія трымалі сувязь вёскі з вёскаю і выстаўлялі варту і ўсіх падазронных асоб затрымлівалі, калі гэтакі з мэтай спекуляцыі вязуць хлеб“¹⁾.

У гэтай-жа воласці склікаецца спецыяльны зьезд камбедаў для выбараў харчовага камітэту і наладжвання працы ў галіне харчовай справы.

19 ліпеня 1918 г. Клімавіцкі павятовы выканком на сваім пасяджэнні абмяркоўвае пытаньне аб правядзенні ў жыццё дэкрэту аб арганізацыі камітэтаў вяскавай беднаты. Выканком прыходзіць да пастановы, што адзіным рэальным сродкам барацьбы супроць голаду зьяўляецца неабходнасьць хлебнай монопаліі. Для таго, каб гэтая монопалія была ажыццёўлена, неабходна тэрмінова прыступіць да арганізацыі вяскавай беднаты і да стварэння камбедаў. І тут, у гэтай пастанове, яскрава адбіваецца думка аб тым, што ў цэнтры ўвагі камбедаў стаіць харчовае пытаньне.

14 жніўня праходзіў чарговы Аршанскі павятовы зьезд саветаў. І на гэтым зьездзе стаяла пытаньне аб камітэтах беднаты, прычым сама формулёўка пытання вельмі паказальная ў тым сэнсе, якія пытаньні перш за ўсё стаялі ў цэнтры ўвагі камбедаў, вярней, якія пытаньні перад камбедамі ў першую чаргу высоўваліся. Пытаньне формулявалася наступным чынам: „Харчовае пытаньне, рэалізацыя ўраджаю і арганізацыя камітэтаў беднаты“.

Вялікая і вельмі важная праца праводзілася па арганізацыі вяскавай беднаты і наладжваньню дзейнасьці камітэтаў беднаты ў Чэрыкаўскім і Чавускім павётах. Эмісар Аддзелу кіраўніцтва аблвыканкому Захаду тав. Салаўёў 16 ліпеня 1918 году паведаміў кіраўніцтву, што Чэрыкаўскі павятовы выканком сваю „дзейнасьць наладзіў па павеце параўнальна добра. Пасьпяхова арганізуюцца камітэты вяскавай беднаты“²⁾.

Партыйная Чэрыкаўская арганізацыя аддае вялікую ўвагу пытанню арганізацыі вяскавай беднаты. 1-я павятовая Чэрыкаўская партконференцыя, якая праходзіла 15 жніўня 1918 году, таксама ставіць на абмеркаваньне: „Харчовае пытаньне і камітэты беднаты“.

¹⁾ Архіў Аблсткому, справа № 14, стар. 58, 61.

²⁾ Архіў Аблсткому, справа № 11, стар. 3.

Тав. Раманаў выступае па гэтаму пытаньню з дакладам. У сваім дакладзе ён падкрэсьлівае, што ў краіне Саветаў цяжкі харчовы крызіс маецца ў наяўнасьці не таму, што ў нас хлеба няма, а таму, што яго не даюць кулакі, закупаючы яго ў зямлю, гонячы самагонку, спекулюючы на ім. Ён заклікаў канфэрэнцыю да безадкладнага правядзеньня ў жыцьцё хлебнай монополіі.

На гэтай-жа канфэрэнцыі завастраецца пытаньне аб нямінучай патрэбе ў грамадзкай, арганізаванай на камуністычных асновах запарцы зямлі. У гэтым кірунку трэба выходзіць вясковую беднату. Яе-ж неабходна забясьпечыць жывым і мёртвым інвэнтаром за кошт кулацтва.

Конфэрэнцыя прымае спэцыяльную рэзолюцыю па пытаньню аб харчовым становішчы і камітэтах беднаты. У ёй падкрэсьліваецца, што падзел зямлі, які адбываецца, зьяўляецца выгодным „толькі для кулацтва, у якога многа быдла, у якога ў наяўнасьці жывы і мёртвы інвэнтар. Але вясковым сялянам-беднякам карысьці ад такой соцыялізацыі зямлі ніколі не атрымаць... „Толькі магутная арганізацыя вясковай беднаты, аб'яднаная ў свае профэсійнальныя баявыя саюзы (?—Шч.)— камітэты беднаты— адродзіць беднату да жыцьця... І-ая Чэрыкаўская павятовая канфэрэнцыя камуністаў-большавікоў лічыць сваім сьвятым абавязкам напружыць усе намаганьні да паўсюднай арганізацыі камітэтаў беднаты, зьнітаных паміж сабою жалезнаю працоўнаю дысцыплінаю і выхаваных на строга камуністычных пачатках“. Конфэрэнцыя падкрэсьлівае ў рэзолюцыі неабходнасьць забесьпячэньня беднаты інвэнтаром за кошт кулацтва. „Конфэрэнцыя стаіць,—гаворыцца далей у рэзолюцыі,—на бязумоўным правядзеньні ў жыцьцё хлебнай монополіі ва ўсёрасійскім маштабе і першым сродкам для гэтага лічыць камітэты беднаты, якія павінны ўзяць у кулакоў лішкі хлеба на ўчот разам з харчовымі аддзеламі саветаў¹⁾“.

Тут у гэтых пастановах Чэрыкаўскай партканфэрэнцыі перад камбедамі ставіцца побач з харчовым пытаньнем і другое пытаньне, другая задача: арганізацыя беднаты для стварэньня новых калектывных, камуністычных формаў гаспадаркі, задача грамадзкай апрацоўкі зямлі. Пытаньне аб арганізацыі калектывных формаў гаспадаркі з вясковай беднаты і сярэдняга працоўнага сялянства нямінуча павінна была паўстаць перад камбедамі. Гэтыя пытаньні зноў такі былі цесна звязаны з клясавай барацьбой у вёсцы ў той час, з барацьбой вясковай беднаты з кулацтвам. Тав. Ленін у сваёй прамове да дэлегатаў камітэтаў беднаты Маскоўскай вобласьці 8 лістапада 1918 году ўказаў, што „падзел добрым быў толькі для пачатку. Ён павінен быў паказаць, што зямля адыходзіць ад памешчыкаў, што яна пераходзіць да сялян. Але гэтага недастаткова. Выхад толькі ў грамадзкай апрацоўцы зямлі“.

Гэтай сьведомасьці ў нас ня было, але жыцьцё само прыводзіць нас да гэтага перакананьня. Комуны, арцельная апрацоўка, таварыствы сялян—вось дзе ратунак ад нявыгод дробнай гаспадаркі, эканомія сіл і барацьбы з кулацтвам, дармаедствам і эксплёатацыяй²⁾. Камітэты беднаты няўхільна павінны былі прыйсьці да неабходнасьці стварэньня новых формаў гаспадаркі, да грамадзкай апрацоўкі зямлі. Яны праводзілі вялікую працу ў гэтым кірунку. Ёх заслугі і ў гэтай галіне вельмі вялікія. Цікавая праца з вясковаю беднатаю праводзі-

¹⁾ Архіў Аблесткому, справа № 11, стар. 41-42.

²⁾ Творы Леніна, том XXIII, стар. 282.

лася ў Чавускім павеце Магілёўскай губэрні. У зводцы арганізацыйна-інфармацыйнага пададдзелу Аддзелу кіраўніцтва Заходняй вобласці ад 29 жніўня 18 году паведамлялася наступнае аб арганізацыі беднаты.

„У Чавускім павеце арганізацыя камітэтаў беднаты праходзіць вельмі паспяхова, аб чым сьведчаць наступныя лічбы. На 10 жніўня быў вызначаны зьезд старшынь камітэтаў беднаты, на які зьявілася 12 чалавек. Але ўжо да наступнага зьезду 18 жніўня прыбыло 168 прадстаўнікоў“¹⁾. Гэты другі зьезд абгаварваў рад пытанняў: бягучы момант, харчовае пытаньне і іншыя. Але самая цікавая з усіх пастаноў зьезду—гэта прынятая ім інструкцыя па арганізацыі камітэтаў беднаты.

Па гэтай інструкцыі кола дзейнасьці камітэтаў беднаты, іх правы і абавязкі параўнальна з дэкрэтам Усерасійскага ЦВК аб камбедах значна пашыраюцца. Дэкрэтам Усерасійск. ЦВК на камбеды ўскладалася наступнае кола дзейнасьці: разьмеркаваньне хлеба і аказаньне садзейнічання мясцовым харчовым органам у выняцьці хлебных лішкаў у кулакоў і заможных.

Інструкцыя Чавускага зьезду камбедаў ідзе куды далей дэкрэту. Па гэтай інструкцыі камбедам даваліся правы роспуску кулацкіх сельсаветаў і валасных выканкомаў. Камбеды прызнаюцца адміністрацыйнай адзінкаю на мясцох. Прызнаецца неабходнасьць цэнтралізацыі ўлады камбедаў і стварэньне сельскіх, валасных, павятовых, абласных і цэнтральнага камбедаў. Камітэтам беднаты ставіцца ў абавязак праводзіць рашучую барацьбу з п'янствам і самагонакурэньнем. Асабліва строгія пакараньні неабходна ўжываць, сказана ў інструкцыі, да членаў камбедаў у гэтых адносінах. Камбедам даручаецца праводзіць рашучую барацьбу супроць провокацыйнай і контррэволюцыйнай агітацыі ў вёсцы. Пададзелы гарадзкой гаспадаркі пры аддзелах народнае гаспадаркі павінны, па інструкцыі, абярнуцца ў пададзелы гарадзкой і вясковай беднаты. Так пачалі ва многіх мясцох глядзець на камбеды, адступаючы ад дэкрэту Усерасійскага ЦВК. Але асаблівае ўвагі заслугоўвае пункт паказанай вышэй інструкцыі Чавускага зьезду камбедаў аб неабходнасьці стварэньня апошнімі спецыяльных баявых атрадаў у кожнай вёсцы і мястэчку. Пункт гэты настолькі цікавы, што мы яго прыводзім поўнасьцю.

„Паставіць за абавязак камітэтам вясковай беднаты, сказана ў інструкцыі, арганізоўваць атрады ў кожнай вёсцы і мястэчку. У атрады павінны ўвайсьці ўсе беднякі ад 18 да 45 год. У атрадах павінна быць навучаньне вайсковай справе пад кіраўніцтвам камітэтаў беднаты. Інструктарамі павінны прызначацца салдаты з гэтых-жа атрадаў. Камітэты вясковай беднаты павінны выклапатаць у павятовым выканкоме тры ці чатыры стрэльбы для кожнага атраду для навучаньня ўсіх таварышоў, якія могуць абыходзіцца з гэткамі, як толькі будуць арганізаваны атрады. Камітэты беднаты павінны безадкладна скласьці сьпісы і даставіць павятоваму вайскавому камісару. Сфармаваныя атрады павінны быць падпарадкаваны валасному і павятоваму камісару. Калі-ж хто-небудзь адмовіцца ўступаць у атрад, дык гэтых безадкладна выключаць з ліку беднаты і лічыць іх здраднікамі рэвалюцыі. Атрады павінны быць заўсёды гатовымі і па першаму патрабаваньню вышэйшай улады павінны выступіць на абарону рэвалюцыі“²⁾.

1) Архіў Аблесткому, справа № 12, стар. 42-43.

2) Архіў Аблесткому, справа № 12, стар. 42, 43.

Гэты дакумент адбівае сабою сапраўдны твар, кола дзейнасці, задачы і правы камбедаў ня толькі на паперы і ня толькі камбедаў па Чавускаму павету. Не, камбеды паўсюды, праўда ў адных мясцох у большай меры, а ў другіх у меншай, далёка адыйшлі ад усяго таго, чым яны павінны быць па дэкрэту ЦВК. Яны вышлі за межы дэкрэту. Яны, аб'яднаўшы найбольш рэволюцыйныя элементы ў вёсцы, уцягнулі ў барацьбу з кулацтвам сярэднія працоўнае сялянства і пачалі перакідацца ў адміністрацыйна-політычныя і эканамічныя арганізацыі вёскі, воласьці.

6 Усерасійскі Надзвычайны Зьезд Саветаў вынес спецыяльную рэзолюцыю аб будаўніцтве савецкай улады ў цэнтры, камітэтах беднаты і саветах на мясцох. У гэтай рэзолюцыі сказана:

„Кастрычнікаўская рэволюцыя прывяла да перамогі над буржуазіяй пролетарыят гораду. Адсталыя адносіны ў вёсцы затрымалі там рэволюцыйна-соцыялістычную барацьбу. Перамогшы пролетарыят, у мэтах замацаваньня і пашырэння соцыялістычнай рэволюцыі, паставіў стварыць у вёсцы асобы арганізацыі, якія непасрэдна звязалі-б вясковую беднату з гарадзкім пролетарыятам. Існаваўшыя ў вёсках і валасьцях саветы не зьяўляліся органамі рэволюцыйнай барацьбы з вясковай буржуазіяй; больш таго — у радзе месц нават уключалі яе ў свой склад. Гарадзкі пролетарыят, перажываючы ў той час цяжкі харчовы крызіс, для перамогі над ім павінен быў аб'яднаць і арганізаваць пролетарскія элементы ў вёсцы, каб разам з імі зламаць супраціўленьне вясковых кулакоў, спекуляваўшых на голадзе. На камітэты беднаты, створаныя дэкрэтам 11 чэрвеня, і была ўскладзена задача сыціхамірыць спекуляцыю кулакоў і выклікаць да актыўнага політычнага жыцця тыя групы вёскі, якія здольны праводзіць задачы пролетарскай соцыялістычнай рэволюцыі. Камітэты беднаты павінны былі выраваць з-пад уплыву кулакоў-міраедаў сярэднія працоўнае сялянства і павесці яго за сабою. Камітэты ў гэтай сваёй працы няўхільна павінны былі выйсці за межы дэкрэту 11 чэрвеня. Камітэты аб'ядналі найбольш рэволюцыйныя элементы ў вёсцы, уцягнулі ў агульную барацьбу з кулацтвам сярэднія працоўнае сялянства і сталі перакідацца ў выканаўца ўсяго політычнага, адміністрацыйнага і гаспадарча-эканамічнага жыцця вёскі ці воласьці“¹⁾.

У сувязі з такою вялізарнаю роляю камбедаў у вёсцы, у сувязі з такім вялізарным політычным значэннем іх, навакол самых камбедаў у вёсцы і часта ўнутры іх завязвалася вострая клясавая барацьба. Кулацтва, ня маючы магчымасці расправіцца з камбедамі ў адчыненай барацьбе, прабуе завабляць іх у многіх мясцох з сярэдзіны, пралазіць у камбеды, падкупліваць іншыя элементы і часта нават беднату, якую і пасылаюць у камбеды з мэтай разбурэння апошніх ці пераробкі іх у свае ўласныя арганізацыі. Такіх засмечаных кулацтвам камбедаў мы маем нямала. Іх нямала было і на Беларусі.

Адносна пранікнення кулацтва ў сярэдзіну камбедаў і наяўнасці кулацкіх камбедаў Ленін у 1918 годзе таксама выказваў свае думкі. Ужо ў цытаванай намі прамове Леніна да дэлегатаў камітэтаў беднаты Маскоўскай вобласці 8 лістапада 1918 году мы знаходзім такія месцы: „Мы ведаем, што і ў камбеды іншы раз пралазіць кулак. Калі гэта будзе і ў далейшым, дык і да камбедаў будучы такія-ж

¹⁾ Дадатак да твораў Леніна, т. XXIII, стар. 534, 535.

адносіны з боку беднаты, як да кулацкіх саветаў Керанскага і Аўксеньцьева. Заменаю мянушкі нікога не падманіш¹⁾.

І сапраўды мы маем рад даных, якія гавораць аб тым, як кулацтва прайкала ў некаторыя камбеды і на Беларусі.

У агульным аглядзе арганізатараў і лектараў, якія накіроўваюцца ў Заходні абласны камітэт, падкрэсліваецца, што бедната ў радзе месц не пасьпела як належыць арганізавацца, што класавая барацьба ў вёсцы пачынае толькі яшчэ распальвацца, хаця ўжо ва многіх мясцох бедната пачала весьці барацьбу з кулацтвам, з кулацтвам, якое мае ў вёсцы яшчэ вялікую моц. У дакладзе інструктара Салашэнкава гаворыцца аб тым, як у радзе месц камбеды хаця і абраны, але яшчэ не стаяць на належнай вышыні. Яны іншы раз толькі значацца на паперы, а кулакі арудуюць, як і раней у вёсцы. Барацьба з кулацтвам не праводзіцца як належыць, хлеб застаецца ў руках заможнікаў²⁾.

Крычаўскі партыйны камітэт 22 верасня 1919 году пісаў у паўночна-Заходні абласны камітэт наступнае: „У той-жа дзень, 10 верасня, у толькі што арганізаванае часовае бюро паступілі скаргі мясцовай беднаты, што яе камітэт дрэнна працуе і што ў ім заселі былыя жандары і чыноўнікі“.

Цікава тут-жа адзначыць, як Крычаўскі камітэт партыі ўжо ў верасні 1918 году прымае рад мер па рэарганізацыі камбедаў. Узмацніўшы волвыканком камуністамі і правёўшы выбары ў яго выключна з беднаты, ён выносіць сваё рашэнне аб рэарганізацыі камітэту беднаты ў аддзел волсавету пад назваю — „Рэвізійна-Контрольна-Ўчотная Калегія“ для ўчоту і рэквізіцыі хлебных і іншых запасаў у буржуазіі і кулацтва.

Вось пастанова Мсьціслаўскага павятовага выканкому аб камбедах, якая была вынесена ім ад 14 лістапада 1918 г. і адзначаючая таксама пранікненьне кулацтва ў камбеды. Заслухаўшы заяву грамадзяніна вёскі Сапрыковічы, дасланую камітэтам партыі пры подпісах ад 12 лістапада г/г. за № 110 аб тым, што Сапрыковіцкі камітэт беднаты не знаходзіцца на належнай вышыні, бо ў ім заселі кулакі, павятовы выканком пастанаўіў: прапанаваць валасному савету па перавыбарам яго перавыбраць усе камітэты беднаты, а ў асаблівасьці Сапрыковіцкі“...³⁾

Так праходзіла праца па арганізацыі беднаты на Беларусі ў 1918 годзе; так дзейнічалі, працавалі, змагаліся ствараючы камбеды ў нас у той час. Мы, пэўна, ня ўскрылі ўсяго жыцця, дзейнасьці, ролі камбедаў у гэты першы год грамадзянскай барацьбы; мы не далі поўнага малюнку іх барацьбы, але нам здаецца, што і тыя даныя, якія мы тут прыводзім — накідак думак зроблены намі аб камбедах у 1918 годзе, малююць у асноўным ролю камбедаў, дазваляюць судзіць у асноўным аб усім тым, чым былі, як ствараліся і якую барацьбу вынеслі на сваіх плячох гэтыя арганізацыі вясковай беднаты ў грамадзянскую вайну.

1) Творы Леніна, том XXIII, стар. 283.

2) Архіў С. З. Аблесткому, справа № 21, стар. 49, 56.

3) Магілёўскі архіў, справа з пратаколамі Мсьціслаўскага выканкому за 1918 г., стар. 404.

Задачи крайзнаўчых арганізацый у выкананні прамфінпляну

XVI з'езд УсеКП(б) у радзе асноўных задач партыі па соцыялістычнай індустрыялізацыі СССР вызначыў, як адну з цэнтральных задач, „бязумоўнае выкананне прамфінпляну, самае строгае выкананне плянавых заданняў па зьніжэньню сабекаштоўнасьці і падвышэньню якасьці прадукцыі, больш рашучае і плянамернае правядзеньне рацыяналізацыі, барацьбу з бракам і стратамі ў вытворчасьці, падвышэньне прадукцыйнасьці працы і ліквідацыю прарываў, якія маюць месца ў радзе галін“. На выкананьне гэтай пастановы партыя мобілізавала самыя шырокія рабочыя масы, узяла іх творчую актыўнасьць. Соцыялістычныя мэтоды працы—соцспаробніцтва і ўдарніцтва—зрабіліся асноўнымі мэтадамі працы на нашых прадпрыемствах, мэтадамі высокіх тэмпаў працы. Але нам патрэбны яшчэ больш высокія, бальшавіцкія тэмпы будаўніцтва, каб „максымум у дзесяць год мы змаглі прабегчы тую адлегласьць, на якую мы адсталі ад перадавых краін капіталізму“ (Сталін), а для гэтага рабочая кляса СССР павінна аўладаць тэхнікай, аўладаць навукай вытворчасьці. „Бальшавікі павінны аўладаць тэхнікай“, бо „тэхніка ў пэрыод рэканструкцыі вырашае ўсё“. Вось чаму партыя разгарнула вялізарнейшую работу па тэхнічнай прапагандзе сярод рабочых мас і ўсіх працоўных СССР.

Выкананьне плянавых заданьняў у нашай соцыялістычнай прамысловасьці ў новых умовах разьвіцьця нашай соцыялістычнай гаспадаркі патрабуе таксама і новых мэтадаў работы і новых мэтадаў кіраўніцтва. Тав. Сталін у сваёй прамове на нарадзе гаспадарнікаў 23 чэрвеня 1931 году вызначыў шэсьць канкрэтных умоў, выкананьне якіх у поўнай меры павінна забяспечыць выкананьне вытворчых плянаў у розных галінах прамысловасьці. Указаныя т. Сталіна знайшлі свой водгук сярод рабочых і інжынэрна-тэхнічнага персоналу перадавых прадпрыемстваў СССР. Хуткім і рашучым правядзеньнем у жыцьцё баявых дырэктыв т. Сталіна цэлы рад прадпрыемстваў ліквідаваў прарывы, і прадпрыемствы гэтыя вышлі пераможцамі ў выкананьні прамфінплянаў. У гэтых адносінах вельмі характэрным і паказальным зьяўляецца ліст да т. Сталіна ўдарнікаў перадавых бакінскіх нафтавых промыслаў („Правда“ № 306 1931 г.). У гэтым лісьце ўдарнікі перадавых промыслаў расказваюць аб рабоце тых промыслаў Баку, якія, узброіўшыся тэхнікай, першыя пачалі выконваць указаныя тав. Сталіна і дамагліся вялікіх перамог у выкананьні нафтавай пяцігодкі. Ужываньне новых спосабаў здабычы нафты (нагнятаньне газу ў бедныя нафтай пласты), ліквідацыя ўраўнілаўкі і перавод на прогрэсыўна-здызелную працу,

механізацыя працы, ліквідацыя абязьлічкі (прымацаваньне брыгад да буравых шчылін), перавод промыслаў на гаспадарчы разьлік,—сыстэматычна праведзеныя ў жыццё на перадавых нафтавых промыслах, далі вельмі паказальныя вынікі—здабыча за 8 месяцаў у параўнаньні з мінулым годам узрасла на 28 проц.

„Наш ліст—гэта наша практыка, якая паказвае адстаючым промыслам Баку, адстаючым заводам, фабрыкам і шахтам Савецкага саюзу шлях да перамогі“—пішуць рабочыя і спэцыялісты бакінскіх промыслаў. Такая смелая і рашучая практыка ў рацыяналізацыі вытворчасці, у перабудове работы і кіраўніцтва паноўнаму ёсьць ужо і ў іншых галінах нашай прамысловасьці, але дасягненьні паасобных лепшых і перадавых прадпрыемстваў у нас належным чынам не вывучаюцца, слаба папулярызуюцца ў друку, абмен практыкай у перабудове работы паводле паказаньняў т. Сталіна не наладжаны.

Партыя і рабочая кляса істотна зацікаўлена ў тым, каб лепшая практыка, лепшыя і найбольш каштоўныя дасягненьні перадавых прадпрыемстваў зрабіліся здабыткам усіх прадпрыемстваў. Рабочыя вынаходніцтвы, дасягненьні ў рацыяналізацыі вытворчасці, тэхнічныя ўдасканаленьні, дасягненьні ў арганізацыі работы паноўнаму ў паасобных прадпрыемствах—павінны неадкладна папулярывацца і пераносяцца на іншыя прадпрыемствы.

Каб выявіць багацейшую практыку і дасягненьні ў нашай прамысловасьці, на заводах і фабрыках, неабходна разгарнуць шырокую масавую дасьледчую работу, у якую павінны быць уцягнуты лепшыя ўдарнікі, інжынэрна-тэхнічны персонал, рацыяналізатары, вынаходцы. Арганізацыя крайзнаўчых ячэек на фабрыках, заводах, пры чыгуначных дэпо і інш. прадпрыемствах прамысловага значэньня зьяўляецца той формай масавай дасьледчай работы, якая можа забясьпечыць самы шырокі ахоп рабочых мас дасьледчай работай. Крайзнаўчыя ячэйкі павінны быць неадкладна арганізаваны пры ўсіх буйнейшых прамысловых прадпрыемствах. Асноўнай задачай гэтых ячэек павінна быць навуковае абгрунтаваньне ўсіх рацыяналізатарскіх мерапрыемстваў, падвядзеньне навуковай базы пад вытворчыя пляны прадпрыемстваў, вывучэньне і папулярывацыя найлепшых форм і метадаў арганізацыі працы і кіраўніцтва ў новых умовах нашага соцыялістычнага будаўніцтва.

У сучасны момант, калі рабочыя масы, лепшыя ўдарнікі, лепшыя інжынэрна-тэхнічныя сілы і гаспадарнікі, пад кіраўніцтвам партыі, па-большавіцку змагаюцца за перабудову працы на прадпрыемствах, за ажыццяўленьне шасьці ўмоў т. Сталіна, умоў, якія забясьпечваюць падвышэньне тэмпаў вытворчасці, выкананьне і перавыкананьне прамфінпланаў і палепшаньне матэрыяльнага становішча рабочых мас, дасьледчая работа крайзнаўчых ячэек павінна быць у першую чаргу звязана з вырашэньнем гэтых актуальнейшых пытаньняў. Аднай з бліжэйшых задач масавае дасьледчае работы на заводах і фабрыках павінна быць вывучэньне пытаньня адносна ўкараненьня тэхнікі ў прамысловасьці, найлепшай арганізацыі набору рабочае сілы і механізацыі працы. Крайзнаўчыя арганізацыі павінны навукова абгрунтаваць і паказаць перавагу арганізаванага падбору рабочай сілы, вывучыць найлепшыя формы і мэты арганізацыі набору рабсiлы, дасьледваць рэзэрвы рабочай сілы ў колгасах у сувязі з рацыяналізацыяй і механізацыяй працы. Вялізарнейшае значэньне для павялічэньня прадукцыйнасьці і выкананьня плянавых заданьняў мае механізацыя працэсаў вытворчасці, асабліва працэсаў цяжкой фізычнай працы. Некаторыя

підприємства, зробівши упор на ауладанье тэхнікай вытворчасці на механізацыю працы, дасягнулі значных поспехаў. Практыка гэтых підприємстваў павінна быць дасканала вывучана завадкімі краязнаўчымі ячэйкамі, паглыблена і пашырана на аснове дасягненняў сучаснай навукі і тэхнікі і шырока папулярызавана сярод рабочых мас у мэтах перанясення найбольш удалых спроб у іншыя підприємствы.

Наша соцыялістычная прамысловасць развіваецца на аснове сучаснай тэхнікі, якая патрабуе кваліфікаванай рабочай сілы. Укараненне новай магутнай тэхнікі ў нашу вытворчасць уласна патрабуе забеспячэння сталай рабочай сілы, ліквідацыі яе цякучасці, бо „бяз сталага складу рабочых, больш-менш усвоіўшых тэхніку вытворчасці і прывычаіўшыхся да новых механізмаў, немагчыма пасоўвацца ўперад, немагчыма выканаць вытворчыя пляны. У праціўным выпадку прышлося-б кожны раз нанова навучаць рабочых і траціць палову часу на іх навучанне, замест таго, каб выкарыстаць яго для вытворчасці“ (Сталін). Замацаванне рабочай сілы за вытворчасцю і за кожным підприємствам—адна з асноўных задач партыі і рабочай клясы. Тав. Сталін зусім канкрэтна вызначыў той шлях, ідучы па якому можна ліквідаваць цякучасць і дабіцца сталага складу рабочай сілы ў розных галінах вытворчасці. Шлях гэты—ліквідацыя ўраўнілаўкі, правільная арганізацыя зарплат, палепшанне бытавых умоў рабочых. Задача краязнаўчых арганізацый у вырашэнні гэтага пытання заключаецца ў тым, каб дапамагчы партыйным і профсаюзным арганізацыям і ўсёй рабочай масе знайсці найлепшыя методы стварэння сталай рабочай сілы ў вытворчасці, вывучыць практыку тых підприємстваў, якія ўжо на-бальшавіцку вырашылі пытанне аб ліквідацыі цякучасці рабсцы і аб правільнай арганізацыі зарплат.

Масавыя даследчыя арганізацыі павінны шырока ахапіць усе галіны вытворчасці, вывучыць і наглядна паказаць, як, напр., уяўдзенне прэміяльна-здызельнай аплаты працы ў пэўных канкрэтных умовах на тых ці іншых підприємствах спрыяла павялічэнню выпрацоўкі і выкананню вытворчых плянаў.

Вельмі важна таксама даследваць і паказаць, як палепшанне матар'яльна-бытавых і культурных умоў адбіваецца на выкананні прамфінплану.

У гэтых адносінах цікава адзначыць маленькую брошурку „Новыя варашылаўцаў“, напісаную рабочымі заводу імя К. Я. Варашылава (у Менску), якая паказвае, як павялічэнне і палепшанне вытворчасці заводу цесна звязана і залежыць ад палепшання бытавых умоў рабочых, палепшання грамадзкага харчавання і інш.

Варашылаўцы вядуць барацьбу за прамфінплан, ажыццяўляючы дырэктывы т. Сталіна, і аказваюцца пераможцамі на многіх вучастках гэтай барацьбы. Посьпехі перабудовы працы па-новаму на нашых заводах яшчэ больш павялічацца, калі гэта перабудова будзе праводзіцца на аснове даследчай работы, на аснове дасканалай папярэдняй пераапрацоўкі кожнага мерапрыемства ў пэўных канкрэтных умовах.

Правільная арганізацыя працы на прамысловых підприємствах, у савгасах, колгасах, МТС і г. д.—адна з неабходнейшых і найважнейшых умоў павялічэння прадукцыйнасці працы і палепшання яе якасці. „Трэба паставіць рабочых у такія ўмовы працы, якія-б давалі ім магчымасць працаваць з толкам, узымаць прадукцыйнасць, палепшыць якасць прадукцыі. Трэба, стала быць, арганізаваць працу

такім чынам, каб прадукцыйнасць узнімалася з месяца ў месяц, з кварталу ў квартал" (Сталін). Для гэтага патрэбна ліквідаваць абязьлічку, палепшыць арганізацыю працы, правільна размеркаваць сілы на кожным прадпрыемстве. Працу трэба арганізаваць так, каб кожная машына, кожны варштат працавалі-б бесперабойна з максімальнай інтэнсіўнасцю пры найменшай затраце рабочых рук. Для гэтага на кожным прадпрыемстве патрэбна дакладнейшае сістэматычнае вывучэнне найлепшага размеркавання рабочай сілы па цэхах, агрэгатах, шахтах і г. д. Масавыя даследчыя арганізацыі (ячэйкі) на прадпрыемствах павінны паставіць сваёй мэтай ня толькі паказаць простую залежнасць паміж арганізацыяй працы і яе прадукцыйнасцю, але яны павінны сістэматычна вывучаць, якую вытворчую эфектыўнасць (у колькасным і якасным выражэнні) даюць тыя ці іншыя формы арганізацыі працы, гаспадарча-разьліковыя брыгады і інш., яны павінны ставіць сваёй задачай адшуканьне новых і новых вышэйшых формаў арганізацыі працы. У справе лепшай арганізацыі вытворчасці вялікае значэнне мае правільнае выкарыстаньне навуковых і інжынерна-тэхнічных сіл на прадпрыемстве. Перадавыя рабочыя, ударнікі, важакі брыгад, работнікі рацыяналізатарскіх брыгад, вынаходцы павінны быць шырока ўцягнуты ў работу навукова-даследчых інстытутаў і арганізацый. Гэта ёсць „новая праслойка рабочай клясы, якая і павінна скласці разам з прайшоўшымі вышэйшую школу таварышамі ядро інтэлігенцыі рабочай клясы, ядро каманднага складу нашай прамысловасці“.

Разьвіццё бальшавіцкіх тэмпаў індустрыялізацыі патрабуе ўзмацнення і адшукання новых крыніц гаспадарчага назаплення. Наша сацыялістычная прамысловасць мае нязьлічоныя магчымасці павялічэння гэтага назаплення. Ліквідацыя безгаспадарчасці, мобілізацыя ўнутраных рэсурсаў прамысловасці, укараненне і ўзмацненне гаспадарчага разраўнення ва ўсіх нашых прадпрыемствах, сістэматычнае зніжэнне сабекошту, ўзмацненне ўнутрыпрамысловага назаплення ва ўсіх без выключэння галінах прамысловасці—вось той шлях, які вызначаны т. Сталіным, які вырашае пытаньне адносна гаспадарчага назаплення прамысловасці да яе паспяховага разьвіцця, да выканання плянаў, вызначаных партыяй і ўрадам.

Крайзнаўчыя ячэйкі на прадпрыемствах павінны заняцца сур'ёзна адшуканнем усіх магчымасцяў і ўсіх крыніц унутрызаводскага назаплення: вывучыць, наколькі і якім чынам можна знізіць сабекошт прадукцыі, палепшыць процант браку, як найлепш скарыстаць на прадпрыемстве розныя адкіды і г. д. Масавая даследчая работа на прадпрыемствах павінна мець сваёй задачай вывучэнне і энэргетычнай і сыравіннай базы для свайго прадпрыемства, найлепшай якасці сыравіны, умоў яе дастаўкі, найлепшага захавання і інш. Крайзнаўчыя ячэйкі могуць наладзіць даследчыя экскурсіі (у часе адпачынку, у выходныя дні) у раёны забеспячэння прадпрыемстваў сыравінай і ў мэтах вывучэння і найлепшага вырашэння сыравіннай праблемы. Так, напрыклад, фабрыка „Дзвіна“ (Віцебск), якая не даатрымоўвае патрэбную ёй колькасць сыравіны—лён, магла-б наладзіць даследчую экскурсію ў колгасы, з якімі заключыла дагавор контратакты на забеспячэнне лёнам, валакном і які ня быў выкананы, і разам з колгаснікамі вывучыць на месцы, як забяспечыць сваечасовую задачу фабрыцы ільнянай прадукцыі і дабіцца палепшання яе якасці.

Даследчая работа зьяўляецца неабходнай умовай нашага сацыялістычнага будаўніцтва ва ўсіх галінах. Гэта работа ва

ўсім Савецкім саюзе і ў БССР разгортваецца надзвычайна вялікімі тэмпамі. Разгорнута вялізарная сетка спецыяльных дасьледчых інстытутаў, станцый, лябораторый. Але „работа гэта,—як зазначана ў адозьве ЦК УсеКП(б),—ня можа быць выканана аднымі дзяржаўнымі навуковымі ўстановамі, калі да навукова-дасьледчай работы ня будуць прыцягнуты масы рабочых, сялян і савецкай інтэлігенцыі. Гэту навуковую работу ў сучасны момант трэба цесна зьвязаць з краязнаўчым рухам—колектыўным усебаковым вывучэньнем свайго раёну, свайго колгасу, прадпрыемства“. На прадпрыемствах трэба шырэй разгарнуць масавую дасьледчую работу, арганізаваўшы на кожным буйным заводзе, на кожнай вялікай фабрыцы краязнаўчыя ячэйкі, якія сваёй дасьледчай работай павінны дапамагчы лепшаму выкананьню прамфінпляну, выяўленьню новых відаў сыравіны для прамысловасьці, паказаць дасягненьне нашых лепшых заводаў і папулярызаваць гэтыя дасягненьні ў мэтах самага шырокага абмену практыкай.

Сэктанцтва на Койданаўшчыне і праца, якая ім праводзіцца ў раёне

(з матар'ялаў экспэдыцыі БАН у 1931 годзе)

Каб змагацца з рэлігіяй і сэктанцтвам, вёсці пераможную барацьбу „за зьнішчэньне яе, як „призрачного счастья“ для народу, якое (знішчэньне—Л.) зьяўляецца неабходнай умовай сапраўднага яго шчасьця“ (Маркс), трэба ўсебакова вывучыць гэтага ворага, ведаць яго моц, яго арганізаванасьць, яго мэтады працы, „здолець зацікавіць зусім яшчэ неразв'ітыя масы сьвядомымі адносінамі да рэлігійных пытаньняў, сьвядомай крытыкай рэлігіі“ (Ленін) і выкрыць яе перад шырокімі працоўнымі масамі. Асабліва гэта важна і патрэбна ў той момант, калі пролетарыят, пад кіраўніцтвам партыі, вядзе пераможны соцыялістычны наступ па ўсяму фронту, выкарчоўваючы рэшткі капіталістычных элемэнтаў. Таму на даным этапе соцыялістычнага будаўніцтва клясавы вораг вядзе шалёнае супраціўленьне і ў адказ на шырокае разгортваньне соцбудаўніцтва дбае выкарыстаць усе магчымыя легальныя і нелегальныя моманты, якія-б тармазілі і падрывалі гэтае будаўніцтва. Адным з легальных момантаў, які служыць у руках клясавога ворага тармазам і прыладай для барацьбы супроць соцыялістычнага будаўніцтва, зьяўляецца рэлігія і сэктанцтва.

Вось чаму, чым шпарчэй мы ідзем па шляху да соцыялізму, тым больш мы павінны ўзмацняць барацьбу з рэлігіяй і сэктанцтвам, тым больш мы павінны выкрываць перад шырачайшымі працоўнымі масамі сапраўдную клясавую сутнасьць рэлігіі, памятуючы пры гэтым словы т. Леніна, што змагаючыся з рэлігіяй, мы гэтым самым змагаемся за соцыялізм.

Таму, вывучаючы працу рэлігійных арганізацый аднаго з перадавых раёнаў БССР, які на 1 кастрычніка ў асноўным закончыў суцэльную калектывізацыю, аб'яднаўшы на 94 проц. бядняцка-серадняцкіх гаспадарак у колгасы, мы павінны тут выкрыць сапраўдны клясавы твар рэлігіі, паказаць, як у жорсткай клясавай барацьбе на вёсцы клясавы вораг—кулак—скарыстоўвае яе як прыладу ў барацьбе супроць партыі, соцыялістычнага будаўніцтва. Прыгледзімся бліжэй да працы адной з адмен рэлігійных арганізацый—да сэктанцтва.

На тэрыторыі Койданаўскага раёну знаходзіцца адна вялікая моцная баптысцкая сэкта, якая добра акапалася і ўмацавалася на пасёлках і хутарох Навасадзкага сельсавету. Другая баптысцкая сэкта ахапляе сваёй працай дзьве часткі двух раёнаў—Койданаўскага і Пу-

хавіцкага. Цэнтар кіраўніцтва і цэнтар наогул знаходзіцца на тэрыторыі Пухавіцкага раёну — так званая Шацкая група, але праца ня менш актыўна вядзецца і на тэрыторыі Койданаўскага раёну. Акрамя гэтых дзвюх сэкц. на цэламу раду сельсаветаў, як Рабілкаўскі, Азярскі, Станкаўскі і іншых, раскіданы паасобныя баптысты, якія або звязаны з сэктам і праводзяць працу паводле дырэктывы сэкты, або ў сваёй рэлігійнай працы саматужнічаюць, орыентуючыся на вучэньні эвангелья і бібліі. Таму для нас найбольш каштоўна ў сэнсе вывучэньня пазнаёміцца з самімі сэкцанцкімі арганізацыямі, да чаго мы і пяройдзем.

Перш за ўсё крыху гісторыі сэкты. Сэкты *Навасадзкага сельсавету* арганізавалася ў 1925 г. Арганізатарам яе быў кулак і ўладар вадзянога млыну на раце Вусе, у вёсцы Паўсцые—Красоўскі, які, пабываўшы ў Амэрыцы і ўсвойшы баптысцкае вучэньне, вярнуўшыся з Амэрыкі ў 1925 г., распачаў вярбоўку і арганізацыю сэкты. Другая сэкты Пухавіцкага раёну—шацкі цэнтар пад кіраўніцтвам кулака Юхновіча з вёскі Ступені распачала сваю дзейнасьць на прымежнай частцы Койданаўскага раёну ў 1927 г. Гэтая сэкты ў 1927 г. зрабіла першую агітацыйную вылазку на тэрыторыі Койданаўскага раёну, якая дала станоўчыя вынікі для сэкты. Гэтую вылазку можна лічыць пачаткам пашырэння баптызму ў Крупіцкім і Рублікаўскім сельсаветах. Арганізатарамі і кіраўнікамі сэкты зьяўляюцца кулакі, якія, труючы працоўныя масы рэлігійным дурманам, адрываюць іх ад непасрэднага соцыялістычнага будаўніцтва, накіроўваюць іх увагу на па-заземны сьвет і падрываюць гэтым дыктатуру пролетарыяту. Пэрсональны склад сэкты вельмі рознастайны. Але пераважную большасьць складаюць заможныя сераднячкі і звычайныя сераднячкі—хутаране, атрымаўшыя хутары і пасёлкі ў часе правядзеньня прышчэпаўскай палітыкі.

Аб складзе сэкты гавораць наступныя табліцы:

Склад актыву сэкты Навасадзкага с/с.

Лік. гасп.	Кулацка-зам.	Сераднячк. хут.	Бяд.	У кол-гасе	Не ў кол-гасе	Лік членаў	Муж.	Жан.	Ня пісьм.	Мала пісьм.	Ніж. асьв.
12	7	3	2	10	2	43	18	25	6	33	4

Склад актыву сэкты Крупіцкага с/с.

Лік гасп.	Кулацка-зам.	Сераднячк. хут.	Бяд.	У кол-гасе	Не ў кол-гасе	Лік членаў	Муж.	Жан.	Ня пісьм.	Мала пісьм.	Ніж. асьв.
3	2	1	—	3	—	5	2	3	2	3	—

Што характарызуюць паданія табліцы? Па-першае, у складзе сэкты мы маем пераважную кулацка-заможную і сераднячка-хутарскую частку насельніцтва і толькі нязначную частку беднякоў. Гэты момант неабходна падкрэсьліць таму, што хутарская сыстэма прышчэпаўскай палітыкі, як палітыка насаджэньня кулацтва, аказалася вельмі плённай для пашырэння ўсяго „мракабесься“, у прыватнасьці сэкцанцтва. Таму ня дзіва, што Навасадзкі с/с. раёну, як сельсавет пасялкова-хутарскага характару, зрабіўся цэнтрам усяе баптысцкае думкі ў раёне. Далей

у складзе сэкты мы маем найбольшы процант няпісьменных і малапісьменных; ясна, што няпісьменнасць і малапісьменнасць зьяўляецца найбольш спрыячай глебай для пашырэння сэктанцтва. Вось чаму ліквідацыя няпісьменнасці і малапісьменнасці павінна быць пастаўлена, як баявая задача дня, задача барацьбы з рэлігійным дурманам, у прыватнасці з сэктанцтвам.

Рост сэкт і методы сэктанцкай вярбоўкі

Прасочым цяпер, як расьлі сэкты. Сэкта Навасадзкага сельсавету мела наступную крывую росту. У 1925 г. была 1 асоба (сам кіраўнік—кулак), у 29 годзе—5 асоб; у канцы 1929 году—30 асоб; канец 1930 году—43 асобы (гэта даныя росту актыву). Сэкта Крупіцкага сельсавету ў 1927 г. пасля першай агітацыі завербавала 1 асобу; у 1928 годзе—3 асобы; у 1931 годзе—5 асоб (весткі таксама актыву сэкты). Чым можна вытлумачыць рост сэктанцтва ў раёне, асабліва калі прыняць пад увагу, што, паводле слоў сялян, сэктанты сярод навакольнага насельніцтва ніякім аўтарытэтам не карысталіся. І калі да 1927 году адносіны насельніцтва да сэктантаў былі цяпымі, дык пазней сяляне пачалі кпіць з іх.

Гэта зьявішча—рост сэкт, можна тлумачыць тым, што з шырокім разгортваннем соцыялістычнага будаўніцтва і пераходам у наступленне на капіталістычныя элементы раёну клясавы вораг—кулацтва—ўзняла шалёную агітацыю, каб затармазіць і перашкодзіць пасьпяхаму соцыялістычнаму будаўніцтву. Вось чаму мы маем вялікую актыўнасць кулацтва ў справе пашырэння і росту сэкт. вась чаму клясавы вораг з вялікай стараннасцю працуе над утварэннем баптысцкіх сэкт, як прылады для змаганьня супроць інтарэсаў партыі і пролетарыяту ў цэлым. Па-другое, рост сэкт трэба тлумачыць і тым, як мы пазней убачым, што пастаноўка працы і методы сэктанцкай вярбоўкі былі вельмі добра замаскаваны. Далей пры правядзеньні сваёй працы сэктанты стараліся выкарыстаць усе наяўныя недахопы нашага соцыялістычнага і культурнага будаўніцтва. Па-трэцяе, яны прыбягалі да ўсіх спосабаў агітацыі і ўплыву, каб толькі (па-езуіцку) дасягнуць сваё мэты. Прыгледзімся бліжэй да іх працы.

Перш за ўсё трэба сказаць, што ў справе вярбоўкі ў сэкту на першай стадыі яе разьвіцця адыграла вялікую ролю эканомічная перавага кулака над навакольным насельніцтвам. Маючы свой вадзяны млын, кулак Красоўскі ператварыў яго ў ачаг, цэнтар сэктанцкай агітацыі. Кожнага селяніна, які прыяжджаў у млын і якога можна было па яго думцы павярнуць на „пуць ісьціны“, ён адводзіў да сябе ў хату і там перад раскрытым эвангельлем пачынаў адпаведную апрацоўку.

Калі гэтая апрацоўка давала станоўчыя вынікі, Красоўскі „выра-таванаму“ чалавеку малоў збожжа без чаргі і іншы раз, у „імя Хрыстова“, звальняў яго ад памольнага збору. Такая цырамонія паўтара-лася да той пары, пакуль „заблудшы“ ня ўступаў у сэкту, непаслухмянага-ж, які і слухаць не хацеў яго агітацыі, кулак выпраўляў з млыну і перад усім натоўпам, які зьбіраўся ў млыне, пускаў усьлед яму пракляньці. Вядома, што хата і млын былі прыбраны адпаведнымі аёзунгамі, якія мірылі бедняка з кулацкай эксплёатацыяй, напрыклад, „зсегда радуйтесь“, „непрестанно молитесь“, „за всё благодарите“ і г. д.; усё гэта прыводзіла да таго, што менш упартыя траплялі пад уплыў кулака.

Нядзельныя дні і дні сьвят не праходзілі для кулака дарма. Ён зьяўляўся заўсёды там, дзе бачыў натоўп — ці каля царквы, ці ў коопэрацыі, ці на вясельлі і г. д. Усюды зьяўлялася фігура кулака з выглядам „збаўцы“. Ён пачынаў сваю агітацыю, трапіна зьвязваючы дзеянні прысутных з „навуковымі“ данымі і ўказаньнямі эвангелья і бібліі.

Акрамя гэтага праводзілася праца і па індывідуальнай апрацоўцы. Кулак Красоўскі добра ведаў фізычныя недахопы і звычкі кожнага селяніна свае мясцовасьці. Гэтыя фізычныя недахопы і недахопы звычкі ня міналі кулацкай увагі. Яны ім выкарыстоўваліся ў вярбоўчых агітацыйных мэтах. Кулак не затрымліваўся ні перад якімі няўдачамі ці перашкодамі. Сьстэматычна праводзячы адпаведную работу сярод гэтай групы людзей, ён усё-ж дасягаў сваёй мэты па вярбоўцы навакольнага сялянства ў сэкту.

Гэтая вярбовачная праца праводзілася кулаком на першай ступені арганізацыі сэкты. І пасья таго, як быў скалочаны сэктанцкі актыў з людзей, якія зрабіліся ў поўным сэнсе слова кулацкімі падпываламі, праца прыняла больш шырокі размах. Завязалася сувязь з сэктамі іншых раёнаў — Пухавіцкім і Узьдзенскім; асабліва цесная сувязь з менскім баптысцкім цэнтрам, які ўзяў на сябе абавязкі дырэктывага кіраўніцтва і жывога інструктажу сэкты. Першым лёзунгам цэнтру быў лёзунг — барацьбы за моладзь. Заваяваць моладзь — гэта значыла адарваць яе ад комсамольскіх і грамадзкіх арганізацый, зрабіць яе паслухмянай прыладай у барацьбе за справы варожай клясы, за кулацкія інтарэсы. На гэту працу была зьвернута галоўная ўвага. Пускаліся ў ход усе магчымыя спосабы вярбоўкі і скарыстоўваліся ўсе магчымыя легальныя віды агітацыі. Так, усе сьвяточныя дні, у часе якіх адбываліся добра абсталяваныя малебствы сэкт, праходзілі пад лёзунгам: больш моладзі на малебствы. Кожны член сэкты на малітву павінен прывесці з сабою аднаго несэктанта. Перад кожным такім сходам праводзілася і адпаведная агітацыйна-растлумачальная праца сярод навакольнага насельніцтва. Вядома, што такая агітацыя была насычана цытатамі з эвангелья і бібліі. Уся гэта агітацыйная праца праводзілася пад найважнейшым кіраўніцтвам і наглядам менскага баптысцкага цэнтру, які рабіў сьстэматычныя пасылкі ў раён сваіх інструктароў. Гэтыя інструктары, паводле слоў сялян, літаральна назалалі, як мухі. Па сьвяточным дням іх заўсёды можна было бачыць сярод сышоўшыхся сялян. Ёх прыкрыя сьстэматычныя гутаркі аб богу, аб рэлігіі, аб грэшнасці на гэтай зямлі абуралі іншы раз сялян, і яны гналі агітатараў з вёскі. Але гэткае няўдача ні ў якім разе не расчараўвала прамоўцаў, яны нанава шукалі выгоднага моманту, каб нанова ў іншым месцы выступіць у ролі збаўцаў душ прысутных ад грахоў. Асабліва сэктанцкія інструктары дбалі аб агітацыі на кожнай вечарыне, на кожным яе зборышчы і пагулянцы. Калі-ж агітацыя сярод моладзі не давала жадных вынікаў, кіраўнікі сэкт пераходзілі да агітацыі фактамі і дзеяньнем. Рабілася гэта вельмі проста. Да тых, хто, па думцы кіраўніка сэкты, мог паднасьці пад уплыў сэкты, пасылаліся агітатары процілеглага полу: к хлапцу дзяўчына і наадварот (агітатар абіраўся, вядома, фізычна прыгожым). Агітацыйная праца праводзілася пад акомпанімент пустых слоў аб каханьні, аб шлюбe і г. д. Гэтыя фальшывыя цэрамоніі цягнуліся да той пары, пакуль канчаткова не атрымлівалася перамога над „зablудшым“. Вядома, на працягу гэтай цэрамоніі адбываліся паездкі агітатараў у Менск ці ў іншыя малельныя месцы, дзе

малебствы набывалі характар харавога вечару, п'яліся песьні, вяліся набожныя гутаркі.

Вось што расказвае пра сябе 19-гадовая дзяўчына, беларуска з вёскі Паўсёце. „Да мяне прыехаў малады, прыгожы, сярэдняга росту хлапец з Менску, які быў мне адрэкомэндаваны Красоўскім. Яго візыты да мяне пасля гэтага знаёмства зрабіліся вельмі частымі. Гаварыў ён мне часта аб каханьні, абяцаў са мною ажаніцца, я яму паверыла, бо ўсё гэта ён гаварыў мне без якіх-бы то ні было зьневажальных слоў. Затым некалькі разоў вазіў ён мяне за свой кошт у Менск, у маліцвяны дом, дзе мне спадабалася іх маленьне, іх паводзіны паміж сабою. Я рашыла стаць баптысткай і пачала наведваць маліцвяны дом у сваім сельсавеце. Цяпер ня веру, бо бачу, што мяне абманвалі“.

Другі факт: да аднаго актыўнага комсамольца Крупіцкага сельсавету была падаслана дзяўчына з баптысцкага цэнтру Пухавіцкага раёну, якая настолькі заўладала 20-гадовым хлапцом, што ён дзеля яе кінуў комсамол і канчаткова перашоў у лягер баптыстаў.

Практыкавалася і такая махінацыя, калі кіраўнікі сэкт сыстэматычна за „невядомы“ кошт (вядома кулацкі) вазілі моладзь у Менск, у маліцвяны дом, дзе стваралі атмасфэру нібы брацкіх адносін, атмасфэру, якая спрыяла пераходу моладзі ў лягер сэктанцтва.

Акрамя прыведзеных метадаў вярбоўкі, агітатары з цэнтру практыкавалі і такі спосаб. Прывозілі або куплялі ў мясцовай коопэрацыі некалькі кілё цукерак, з якімі ішлі ў натоўп моладзі, у натоўп дзяўчат. Там, як дабрадзеецелі, раздавалі цукеркі і тут-жа распачыналі свае эвангельскія антымоніі. Вядома, што ўжыць такі метод вярбоўкі здольны толькі такія людзі, як баптысцкія агітатары з Менску, якія, відаць, нашу моладзь лічаць няздольнай бачыць пад маскай баптыстаў азьвярэлы твар клясавага ворага, лічаць, што яна лёгка паверыць у дабрадзейнасьць і ласкавыя словы кулацкіх падпывалаў.

У шырокім маштабе сэктанты практыкавалі агітацыйную вылазку ў масы іншых сельсаветаў, іншых мясцовасьцяў. Гэта рабілася з мэтай папулярызацыі баптызму і вярбоўкі ў сэкт. Вылазку рабіў актыў сэкты, або ўвёс разам, або ў некаторыя пункты паасобнымі групамі. Кіраўніком сэкт добра вядома, што ўсякая контррэвалюцыйная агітацыя, накіраваная на адурманьваньне працоўных мас, караецца законам як контррэвалюцыйнае злачынства, а таму свае вылазкі яны прыкрываюць нявіннымі формамі. Так, вылазка ў вёску Каськавічы адбылася пад відам вандроўцаў, якія затрымаліся на начлег у вёсцы. З такога „начлегу“, вядома, распачыналася адпаведная агітацыйная праца. Апрацаваўшы адпаведным чынам гаспадароў, яны, пры дапамозе гаспадара, наступным разам склікалі савецка-варожы „актыў“, з якім праводзілася адпаведная праца.

У часе гэтых маленьняў сэктанты галоўным чынам зьвярталі ўвагу на недахопы культурна-масавай працы на вёсцы. Малым фактам перад масай яны надавалі вялізарнае значэньне, заяўляючы, што грамадства Савецкага саюзу настолькі заняпала, што трэба яго ратаваць, трэба накіраваць на пуць ісьціны, бо надыходзіць канец сьвету. На гэта падацца мог толькі чалавек няпісьменны і малапісьменны, які слаба орыентуецца ва ўсім тым, які прогрэс робіць навукa і які прогрэс зрабіла савецкая краіна, дабіўшыся вялізарнейшых посьпехаў у справе непасрэднага сацыялістычнага будаўніцтва. На гэтую вудачку маглі папасьці людзі, якія па свайму сьветапогляду не знайшлі і не маглі знайсці самі выхаду з наляўных момантаў някультурнасьці і розных

„извращений“, што іншы раз нагледаецца сярод насельніцтва. Даламагчы ім знайсці той выхад, які ўказвае партыя для падняцця культурнасьці і дабрабыту працоўных мас, нашы раённыя культасьветныя арганізацыі не змаглі. Гэта скарыстаў варожы элемент, зрабіўшы гэтых людзей пакорнай прыладай у сваіх руках.

Клясавы вораг скарыстаў недастатковасьць працы нашых культасьветных арганізацый, зрабіўшы з гэтага адпаведны клясава-варожы вывал. Вось чаму ў тых сельсаветах і вёсках, дзе не прывілася прышчэпаўшчына і дзе пастанова культурна-асьветнай працы была больш-менш здавальняючая, сэктанцтва не знайшло для сябе адпаведнага ґрунту. Я кажу больш-менш здавальняючага таму, што ў раёне ўцэлым культурна-асьветная праца не на патрэбнай вышыні.

Сэктанцтва і колектывізацыя

Затрымаемся цяпер на пытаньні адносінах сэктанцтва да колектывізацыі. Як агульнае правіла, кожная рэлігійная арганізацыя, кожны рэлігійнік становіцца на дыбы супроць колектывізацыі. Клясавы вораг падняў усё і ўся на ногі, каб толькі перашкодзіць пераможнаму колгаснаму руху. Тут і актыўныя дзеянні, падпал колгаснае маемасьці, замаха на лепшых барацьбітоў за колектывізацыю і замаскаваныя лёзунгі левых слоў, якія так ці іначэй накіраваны супроць колектывізацыі і колгаснага руху. Першым лёзунгам сэкт Койданаўшчыны быў лёзунг: „веруючы ва Хрыста, змагайся з колгасам“. Першая дырэктыва прайшла пад знакам: „няма брата па Хрысту, які быў-бы колгасьнікам“. І мы маем такое становішча, што на першым этапе колгаснага руху ніводзін сэктант не ўвайшоў у колгас. Надышла вясна 1931 году. Партыя выкінула лёзунг: — за веснавую сяўбу ня менш 35 проц. бядняцка-серадняцкіх гаспадарак у колгасы. Надышоў другі этап. Раённыя партыйныя арганізацыі ў барацьбе на два франты — супроць правага ўхілу ў колгасным руху, як галоўнай небясьпекі на даным этапе і супроць левых заскокаў і загібаў (хаця факты левых загібаў меліся і ў працы саміх райоргарнізацый) дасягнулі вялізарных посьпехаў у справе аб'яднаньня шырачайшых бядняцка-серадняцкіх мас у колгасы.

Колгасны рух Койданаўшчыны пачаў расьці з нячуванай хуткасьцю. Калі на 1 студзеня 1931 году колгасамі было аб'яднана 21,4 проц. бядняцка-серадняцкіх гаспадарак, дык 30 красавіка маецца ўжо 39,6 проц., 1 чэрвеня — 53 проц., 15 чэрвеня — 81,4 проц., 30 чэрвеня — 90,6 проц., 1 жніўня — 92,1 проц. і 1 кастрычніка — 94 проц. А па наасобным сельсаветам колектывізацыя дасягнула 95 і 100 проц. Партыйныя арганізацыі раёну, вядучы ў асноўным правільную лінію ў колгасным руху, перамаглі ўсе перашкоды, ня гледзячы на контррэвалюцыйную сэктанцкую агітацыю. Сэкта Навасадзкага і Крупіцкага с/с засталіся бяз першых сваіх арганізатараў. Прышлося самім сэктантам рэарганізоўвацца на хаду. Зараз быў абраны галава сэкты, падкулачнік, які пад бабальным кіраўніцтвам менскага баптысцкага цэнтру праводзіў і далей кулацкую палітыку. Прышлося шукаць выхаду з склаўшагася становішча. Уся маса бядняцка-серадняцкіх гаспадарак на заклік партыі на 94 проц. аб'ядналася ў колгасы, а тыя, хто ня ўступіў у колгасы, сталі перад фактам надзелу іх зямлёй за межамі колгасных палёў. Горш за ўсё для сэктантаў было тое, што яны трацілі магчымасьць праводзіць сэктанцкую працу сярод насельніцтва, трацілі магчымасьць мець адносны ўплыў на яго. Тут прайшлося ў сілу гэтых акалічнасьцяў зьмяняць ранейшы лёзунг на лёзунг супроцьлеглы, — менавіта —

веруючыя ва Хрыста павінны стаць колгаснікамі. Вось прычына таго, што ўсе сэктанты ўвайшлі ў колгасы. Але вядома гэта ня значыць, што сэктанты раёнаў змянілі свой політычны твар, адмовіліся ад правядзення кулацкай політыкі, кулацкай ідэалогіі. Кулацкая метаімякненасць падарваць колгасны рух і надалей застаецца цэнтральным пунктам увагі сэктанта. Пад кіраўніцтвам „левай фразы“ за колгас, яны знутры колгасу, пралазячы ў праўленне колгасу, пачынаюць сваю шкодную працу. Але гэтая праца — не адкрытая агітацыя, не адкрытыя ўчынкі, гэта праца конспірацыйная.

І цікава, што з таго часу, калі партыя прыступіла да ліквідацыі ў раёне кулацтва, як клясы на базе суцэльнай калектывізацыі, з часу, калі былі раскулачаны і высланы за межы раёну першыя арганізатары сэкт — кулакі Красоўскі, Юхновіч, сэкты і сэкцанцкая праца прымае нелегальны характар. Сэктант ніколі не пачне з гутаркі аб сэкце і баптысцкім вучэнні, ніколі ня прызнаецца незнаёмаму чалавеку, якога ён ня ведае, што ён член сэкты, і дарэмны будучь спробы ў гэтым кірунку што-небудзь выведаць.

Гэтую конспірацыйнасць сэкт трэба падкрэсліваць таму, што раённыя арганізацыі Койданаўшчыны, дзякуючы гэтаму, ня ведалі аб існаванні сэкт. Таму гэты момант неабходна ўлічыць у іншых раёнах суцэльнай калектывізацыі, дзе магчымы такія-ж адказы, што ў нашым раёне зараз ніякіх сэкт няма.

Далей цікавы яшчэ і той момант, што, у сувязі з нелегальным становішчам, методы працы сэкты таксама зрабіліся іншымі. Сэктанты значна звужылі адкрытую агітацыю. Ужо не даведаецца, дзе і калі адбываюцца маліцвенныя сходы. Ужо нельга ўбачыць актывістаў з Менску на раёне ў кожны святачны дзень. Іх візыты на раёне зусім няпрыкметныя несистэматычныя і нявызначаныя. Яны зьяўляюцца толькі на кватэрах баптысцкага актыву, на хутарох і пасёлках — Батурава, Разаны і інш. хутарох Навасадзкага сельсавету. Сэктанты сваю працу пераклучылі на іншыя рэйкі, яны клапацяцца аб тым, каб пралезці ў праўленне колгасу і працай з сярэдзіны падрываць колгас. Так, у вёсцы Коскі, Станькоўскага сельсавету, старшыня колгасу баптыст у часе працы праводзіць сярод колгаснікаў агітацыю: „Робайце, работайце, бог работу любіць, але і бога не забывайце“. У Навасадзкім сельсавеце актыў сэкты працуе ўзорна. Мэта гэтае дбаласці зусім ясная — заваяваць аўтарытэт сярод колгаснікаў, павесці там адпаведную працу і вярбоўку з тым, каб з колгасу соцыялістычнага тыпу зрабіць колгас „браццяў, веруючых у Хрыста“. І сапраўды прыходзілася чуць гутаркі сярод сялян, што „глядзі якія яны на працы і як добра працуюць. Нябось, калі бога не забываюць, дык і людзі працавітыя. Гэтаму трэба-б было і нам навучыцца ў іх“.

Зусім іншы малюнак наглядаецца ў другой сэкце, якая мае цэнтар у Пухавіцкім раёне, дзе яшчэ на сёнешні дзень не прайшла суцэльная калектывізацыя. Там барацьба супроць калектывізацыі сэкцантамі праводзіцца з усёй жорсткасцю, адкрыта. У гэтай сэкце няма ніводнага колгасніка.

Праўда, трэба сказаць, што за апошні час праца і гэтай сэкты набывае таксама конспірацыйны характар. Адчуваецца несистэматычнасць у наведванні агітатарамі паасобных сельсаветаў Койданаўскага раёну, зараз ужо вельмі цяжка даведацца дзе і калі адбываюцца сэкцанцкія сходы.

Адносіны сэктанцтва да камуністаў

Цікавым момантам, які неабходна тут адзначыць, зьяўляюцца адносіны сэктантаў да камуністаў. Трэба сказаць, што нянавісьць сэктантаў да партыі і камуністаў упайне законная з класавага пункту погляду, але гэтая нянавісьць заўсёды замаскавана. Варожы твар прыкрываецца „левым словам“. Камуніст для сэктанта, паводле яго перакананняў і ідэй, не зьяўляецца ворагам. „Гэта чалавек,—кажа намесьнік старшыні сэкты,—які мае тыя самыя ідэі, што і мы сэктанты. Камуністы імкнуцца пабудаваць камуністычнае грамадства,—мы таксама імкнемся да гэтага грамадства, дзе ня будзе варожасьці, дзе чалавек чалавеку будзе братам. Камуністы змагаюцца супроць алькоголю, курэньня, ляянікі, распусты і г. д., мы—таксама. Камуністы зараз прапаведуюць арганізацыю колгасаў-комун—мы таксама імкнемся да брацкіх комун. Але нам нашых комунаў савецкая ўлада не дазваляе арганізоўваць. Каб нам гэта было дазволена, то мы на практыцы давалі-б, што мы—тыя самыя камуністы. Таму мы камуністаў паважаем“. Калі пытаньне было пастаўлена так, што ці ня лепш-бы было пакінуць сэктанцтва, якое шкодзіць камунізму, якое праводзіць кулацкія ідэі, і перайсьці ў партыю, дзе разам з камуністамі змагацца за камуністычныя ідэі. Адказ быў такі: „Мы ня можам гэтага зрабіць таму, што камуністам бог не патрэбен, а для нас бог—гэта ўсё, без яго нельга нічога зрабіць“. Адказ сьлярша здаецца наўным, але на справе ён вельмі лоўка замаскаваны. Ня бог дае розьніцу паміж камунізмам і сэктанцтвам. Прычынаю варожасьці зьяўляецца тая класавая супярэчнасьць, якая ляжыць між інтарэсамі партыі, як перадавой часткі пролетарыяту, якая змагаецца за інтарэсы яго, і сэктанцтвам, якое адбівае і праводзіць інтарэсы кулацтва, інтарэсы буржуазіі. Таму левая фраза „інтарэсы нашы і камуністаў адны, мы—за камуністаў“—зьяўляецца ня больш ня менш, як утончанай формай, пры дапамозе якой сэктанты хочуць надаць сваёй працы аўторытэт партыі і за гэтым аўторытэтам праводзіць сваю шкодную працу і барацьбу з партыяй.

Што-ж датычыцца комсамолу, дык сэктанты ў ім бачаць толькі цёмнае, сапсутае, аморальнае. Комсамол—гэта арганізацыя, якую трэба-б было партыі даўно распусьціць. Там поўны распад і парушэньне камуністычных формаў этыкі.

„Калі-б мае дзеці,—кажа намесьнік кіраўніка сэкты,—былі ў комсамоле, я-бы іх пракляў і выгнаў з дому“. Нянавісьць да комсамольскае арганізацыі упайне законная з класавага пункту погляду. Моладзь раёну не пайшла за сэктанцкай агітацыяй. Найменшы процант у сэкце мы маем якраз сярод комсамольскага ўзросту. Комсамол пасьпяхова змагаецца за моладзь з усякімі спробамі ўсіх рэлігій і, у прыватнасьці, з спробамі сэктанцтва перацягнуць яе на свой бок. Таму сэктанцтва з усёй нянавісьцю ўзброілася супроць комсамолу, як арганізацыі, якая вельмі энэргічна змагаецца з сэктанцтвам.

Далей сэктанцтва ня менш узброілася супроць піонэрскіх арганізацый, бачачы ў гэтай арганізацыі ўсё тое, чаго, па іх думцы, не павінна быць. Па думцы баптыстаў у піонэры ідуць тыя дзеці, якія па свайму хуліганству выходзяць з пад уплыву бацькоў. Таму сэктанцтва прымае ўсе меры, каб захаваць сваіх дзяцей ад гэтай „заразы“. Дзеля гэтага сэктант сваіх дзяцей ня пускае гуляць з дзецьмі іншых сялян, бо яны могуць навучыць яго дзяцей хуліганіць і ўгаварваць іх запісацца ў піонэры. У школу сэктант дзяцей пускае, бо баіцца штрафу

Затое пасля школы, адарваўшы дзяцей ад знешняга ўплыву, сэк-тант пачынае сваю адпаведную апрацоўку, пачынае адурманьваць дзіця рэлігійным дурманам.

Словам адносіны сэктанцтва да камуністаў і іх вялікага рэзэрву—комсамолу і піонерскіх арганізацый—клясавая варожыя. Клясавая нянавісьць і клясавая барацьба з партыяй праводзіцца ня менш жорстка і ўпарта (але схавана), як і з комсамольскімі і піонерскімі арганізацыямі. Гэтая нянавісьць выяўляецца толькі ў іншых формах да партыі, чым да комсамолу і піонерарганізацый. Там замаскаваная форма—„мы за партыю, за камуністаў“, тут—выразная вочная нянавісьць. Але і там і тут—адна нянавісьць, адна барацьба—гэта нянавісьць да ворага клясы, барацьба не на жыццё, а на сьмерць.

Да чаго-ж у асноўным павінны зьвесціся нашы вывады, атрыма-ныя з дасьледваньня сэктанцкіх арганізацый раёну? Па-першае, сэк-танцтва, як адна з відаў рэлігійных арганізацый, па працы, якую яно праводзіць, па мэтах вярбоўкі, барацьбы за моладзь, барацьбы супроць колгаснага руху і г. д., зьяўляецца арганізацыяй, якая адбі-вае інтарэсы і праводзіць працу варожай контррэвалюцыйнай клясы—кулацтва, клясы, якая ў барацьбе супроць соцыялістычнага наступ-леньня выкарыстоўвае сэктанцтва як прыладу для дасягненьня сваіх мэт.

Па-другое—колгасны рух, які ахапіў шырачэйшыя бядняцка-серадняцкія масы раёну, і ліквідацыя кулацтва на базе суцэльнай калектывізацыі, усё гэта канчаткова вырвала глебу з-пад ног сэктанцтва. Легальныя формы барацьбы супроць калектывізацыі сталі немагчымы. Таму сэктанцтва пачало шукаць іншыя формы клясавай барацьбы. Такімі формамі для сэктанцтва зьявіліся конспірацыйна-замаскаваныя формы, не адкрытая агітацыя, не адкрытыя ўчынкі (хаця і гэтыя формы не ігноруюцца ў зручных выпадках), а патайная агітацыя пад прыкрыццём левых слоў, пад відам актыўных дапаможнікаў соцыя-лізму.

Таму сэктанцтва, як рэлігійную арганізацыю, якая найбольш тонка і замаскавана праводзіць сваю шкодную кулацкую працу, вядзе сваю патайную вярбоўку, трэба лічыць вельмі небясьпечнай арга-нізацыяй у Койданаўскім раёне, побач з каталіцызмам. Вось чаму на гэтыя рэлігійныя арганізацыі павінна быць зьвернута пільная ўвага нашых ваяўнічых бязбожных арганізацый раёну.

Аб лясох БССР

Беларусь—гэта краіна лясоў. Яна з даўных часоў славілася сваімі дрымучымі, непраходнымі пушчамі. Яшчэ ў другой палове мінулага стагоддзя агульная плошча лясоў на тэрыторыі сучаснай БССР складала каля 4.900.000 га, або 45 проц. ад агульнай тэрыторыі. З гэтай плошчы 86 проц. прыпадала на долю прыватных уладароў, такім чынам, лясныя багацці БССР да Кастрычнікавай рэвалюцыі амаль што цалкам знаходзіліся ў руках памешчыкаў-капіталістаў, якія ў пераважнай колькасці гаспадарылі ў лясох без пляну. Высечка лесу вялася самым бяспрымальным спосабам. У шмат якіх лясных дачах былі пабудаваны лесасіпільні і, дзеля атрымання пілавальнага матэрыялу, лясныя высякаліся безлітасна. У выніку такой гаспадаркі каштоўныя пароды як дуб, ясен, чорная вольха, клён і інш. к моманту рэвалюцыі былі амаль што знішчаны. Акрамя таго, эканамічныя і сацыяльныя ўмовы жыцця народу ў часы прыгону наляжылі свой адбітак на былыя панскія лясны. У той час, калі лясны ня прыносялі амаль што ніякага прыбытку з прычыны адсутнасці збыту і шляхоў зносін, усё багацце паноў складалася з колькасці падданных сялян, дзеля чаго паны заахвочвалі сялян да распрацоўкі лясных плошчаў пад с.-г. ўжыткунасці. Сяляне, карыстаючыся гэтым, выпальвалі баравыя плошчы лясоў, каб ня вельмі многа працы траціць на раскарчоўку, і засявалі іх, а калі пашчанае глеба бяднела і не давала больш ураджаяў, рабілі новыя распрацоўкі. Вось чаму так часта б. прыватныя лясны бываюць зрэзаны здырванелымі палянамі розных плошчаў.

Лясны БССР у перыяд імперыялістычнай і грамадзкай войнаў перанеслі высечкі. У часы польскай окупацыі, пры адыходзе палякаў з Беларусі, лясны нашы гарэлі, а гасіць іх ня было каму. Усё гэта клала свой адбітак. Па сваёй лясістасці, якая вызначаецца ў сярэднім каля 26 проц., БССР займае першае месца ў параўнанні з заходнімі раёнамі РСФСР—23 проц., УССР—7,3 проц., Польшча—22,8 проц., Літва—19,1 проц., Германія—23 проц.

Чацвёртая частка сучаснай тэрыторыі БССР пакрыта ляснымі масывамі. Паводле апошніх даных лясны БССР займаюць агульную плошчу ў 3.692.000 га (Лесбел), якая размяркоўваецца на лясны дзяржаўнага значэння—3.142.000 га і лясны мясцовага значэння—550.000 га. Пакрыта лесам—2.768.000 га. Кліматычныя і глебавыя ўмовы БССР вельмі спрыяюць як вырошчванню высокакаснай і каштоўнай драўніны, так і той разнастайнасці дрэўных парод, якія сустракаюцца ў яе лясох. У склад дрэвастанаў лясоў БССР уваходзяць наступныя

пароды: сасна, елка, дуб, ясен, чорная вольха, асіна, бяроза, клён, граб, ліпа, лём і інш.

Лясы дзяржаўнага значэння па пародах разьмяркоўваюцца наступным парадкам:

пад сасной—51%

„ елкай—17%

„ дубам і ясенем—5%

„ альхой—7%

„ бярозай, асінай і інш. лістав. пародамі—20%.

У лясох мясцовага значэння пад ігластымі—65 проц. і пад ліставымі—35 проц.

Пры разьмеркаваньні лясоў дзяржаўнага значэння паводле ўмоў месцаўзросту (на клясы бонітэту) па пародах у проц. атрымаем наступную табліцу:

Табл. № 1.

П а р о д а	Клясы бонітэту				
	I	II	III	IV	V
Сасна	17	37	35	6	5
Елка	48	41,4	9	1,4	0,2
Дуб	12,7	61	23	3,3	
Альха	22	54	21,5	2,5	
Асіна	64,3	29,6	5,9	0,2	
Бяроза	22,6	37,1	27,5	10,7	2,1

Пры разьмеркаваньні лясоў дзяржаўнага значэння ў межах парод па ўзростах у проц. атрымоўваем наступную табліцу:

Табл. № 2.

Сасна і елка.

ад 1—40 год	41—60 г.	61—80 г.	81 г. і выш.
41%	20%	17%	22%

Дуб і ясен.

ад 1—40 г.	41—80 г.	81—120 г.	121—160 г.	161 г. і выш.
14%	43%	26%	9%	8%

А л ь х а.

ад 1—20 г.	21—40 г.	41—60 г.	61 г. і выш.
29%	25%	17%	29%

Іншыя ліставыя пароды.

ад 1—20 г.	21—40 г.	41—60 г.	61 г. і выш.
35%	27%	19%	19%

Пры разглядзе табліцы № 2 можна адзначыць недахоп сьпелых і дасьпяваючых дрэвастанав, праўда, гэта неаднолькава па ўсёй тэрыторыі БССР:

БССР знаходзіцца ў зоне інтэнсыўнай лясной гаспадаркі і мае цэлы рад фактараў, якія дапамагаюць разьвіцьцю лесаэкспарту. Перш

за ўсё трэба адзначыць багацьці ў БССР спляўных і суднаходных рэк, належачых да трох басэйнаў—Заходняй Дзвіны, Дняпра і Нёману, потым наяўнасьць багата разьвітай чыгуначнай сеткі. Па даным пераліку лесасек 29/30 г. відаць, што як запас, так і сярэдні прырост, які выяўляецца ў 2,4 куб. мэт. на га—значна зьніжаны. Калі параўнаць гэта карыстаньне з нормальным прыростам дрэвастану для сярэдніх умоў росту БССР (5 куб. м.), дык прыдзем да вываду, што лясная гаспадарка БССР знаходзіцца ў дрэнным становішчы, лясы яе вельмі

Сасновы дрэвастан I-а боніт., уэр. 130 г. Пруд-Баранскае л-цтва (Барысаўшчына).

вынішчаны і патрэбна вялікая асьцярожнасьць у сэнсе іх эксплёатацыі. Добрыя-ж кліматычныя і глебавыя ўмовы даюць поўную мажлівасьць давесці прырост нашых лясоў да прыросту лясоў Германіі, інакш кажучы, прырост павінен быць павялічаны на 75 проц.

У нас цяпер значна зьнізілася лясістасьць, ёсьць раёны, дзе нельга здаволіць запатрабаваньні ў мінімальным нормах, як, напр., Слуцкі раён, лясістасьць якога складае каля 0,1 га на чалавека.

Лесаўпарадкаваная плошча складае 92 проц. ад агульнай плошчы, што-ж датычыцца адміністрацыйна-гаспадарчых адносін, дык усе ласы БССР падзелены на 65 леспрамгасаў.

БССР у сваіх політычных межах выцягнута з поўначы на поўдзень, што складае звыш 500 кілёметраў, і ў гэтым кірунку найбольш прыметны зьмены як у клімаце, так і ў расьліннасьці.

У паўночнай частцы распаўсюджаны ігlastыя дрэвастаны—сасновыя, якія распаўсюджаны па ўсёй Беларусі—інтразональныя¹⁾ і мяшаныя лясы з значным панаваньнем елкі—*Picea excelsa*—з невялікаю дамешкаю шыракаліставых парод—дубу, клёну і па паніжаных мясцох—ясену.

Як відаць з табліцы разьмеркаваньня дрэўных парод, якія насяляюць лясы Беларусі, сасьне належыць домінуючае месца, прычым яна часта ўтварае суцэльныя масывы, якія цягнуцца на дзесяткі кілёметраў. Знаходзячы на ўсёй тэрыторыі БССР спрыяючыя ўмовы росту, сасна ўтварае вельмі прыгожыя дрэвастаны, некаторыя з якіх і да гэтага часу захавалі назву „карабельных гаёў“ з адпаведнымі леса-таксацыйнымі²⁾ элемэнтамі. (Гл. фот. 1). (Пруд-Баранскае л-цтва, Барысаўшчына).

Зьяўляючыся вельмі каштоўнай пародай, сасна павінна карыстацца і ўважнымі лесагаспадарчымі адносінамі. Знаходзячыся пераважна на бедных глебавых участках, сасна не сустракае для сябе конкурэнтаў з боку іншых дрэўных парод, маючых да глебы больш шырокія запатрабаваньні. Але глебавыя ўмовы на адлегласьці ў значнай меры зьмяняюцца ў залежнасьці як ад рэльефу, так і ад характару падглебы, дзякуючы чаму ёсьць магчымасьць іншы раз назіраць астраўкі іншых дрэўных парод сярод сасны, а таксама сасна ўзрастае і на гэтых лепшых глебах.

Пры пасоўваньні на поўдзень проц. дамешкі елкі зьмяншаецца, дамешка-ж шыракаліставых парод павялічваецца як па колькасьці, так і па відавому складу. На поўдні БССР елка сустракаецца адзіночна, тут праходзіць паласа заходня-эўрапейскага тыпу з значнаю дамешкаю грабу.

Дубовыя лясы і наогул дуб больш і часцей сустракаецца на Палесьсі, дзе паасобныя дрэвы раней дасягалі вялізарных разьмераў. Так, напрыклад, на рачным судне, пабудаваным з адной дубовай калоды, у 1784 г. Станіслаў Аўгуст з сваёю сьвітаю ў 30 асоб аглядаў выкапаны Дняпрова-Бускі канал.

Дубы больш-менш вялікіх разьмераў у лясах на Мазыршчыне і Бабруйшчыне захаваліся і да нашых часоў.

Да ліку зьнішчаных дрэўных парод на БССР належыць мадрына—*Larix енгораеа*, якая раней досыць часта сустракалася ў лясах Случчыны.

У сучасны момант лясы БССР зьяўляюцца магутным фактарам індустрыялізацыі краіны, а таксама і галоўнай крыніцай дзяржаўнага прыбытку.

Але лясы нашы вельмі мала вывучаны. Абсьледваньне НК РСІ СССР лясной гаспадаркі і лясной прамысловасьці БССР, ня гледзячы на вялікія дасягненьні, паказала, што як лясная гаспадарка, так і лясная прамысловасьць знаходзяцца яшчэ на досыць нізкім культурным роўні як у сэнсе аховы лесу, лесааднаўленьня і г. д. Пры хэмізацыі краіны, прамысловасьці і сельскай гаспадаркі лесу належыць вялікая будучыня.

1) Нямаючыя сталай мяжы распаўсюджаньня.

2) Разьмеры ў грубіну, вышыню, зьбежыстасьць.

Суцэльная калектывізацыя сельскай гаспадаркі стварае найлепшыя ўмовы для палепшання і разьвіцця лясной гаспадаркі як у сэнсе аховы, аднаўленьня, так і эксплёатацыі яе.

Краязнаўчыя арганізацыі, садзейнічаючы соцыялістычнаму будаўніцтву шляхам вывучэньня краю, павінны звярнуць увагу на гэты

Дуб, вышыня 35 м, таўш. 80 сан. Жорнаўская л-цтва
(Бабруйшчына).

магутны фактар—лясы БССР. Лес можа задаволіць вялізныя патрэбы чалавека, пачынаючы ад вопраткі і канчаючы ядою.

Вывучаючы лясы, мы зможам дапамагчы хутчэйшаму зьнішчэньню ўсіх тых недахопаў, якіх так многа ў лясной гаспадарцы і лесапрамысловасьці. Апрача таго краязнаўчыя арганізацыі сваёй працай дапамогуць прыцягнуць увагу шырокіх колаў рабочых, колгаснікаў і сялян, прыхільныя адносіны якіх да лесу значна павялічаць прыбытак і тым самым палепшаць дабрабыт рэспублікі.

Яшчэ да вывучэння лекавых расьлін

Шпаркія тэмпы соцыялістычнага будаўніцтва ў мэтах соцыялістычнай рэканструкцыі ўсёй народнай гаспадаркі высоўваюць на першы плян інтарэсы скарыстаньня натуральна-вытворчых сіл прыроды. Сучасны момант ставіць перад намі задачы поўнага скарыстаньня расьлінных рэсурсаў краіны Саветаў, а для гэтаў мэты павінна быць усюды шырока разгорнута праца па вывучэнню таго, што нам можа даць расьлінны сьвет. Расьлінны сьвет даў нам ужо вельмі многа, але мы можам атрымаць ад яго яшчэ больш. Мы ведаем расьліны, якія маюць тэхнічнае значэньне (фарбоўныя, прадзільныя, каўчуканосны), яны дасьледуюцца і вывучаюцца. Ведаем значную колькасьць расьлін, якія маюць у сваім складзе лекавыя матэрыі.

Лекавых траў у нас на БССР вельмі многа, яны ўсюды—у лесе, на лузе, у полі, але мы часта ня ведаем іх, ня ведаем і таго, наколькі яны для нас карысны. А між тым яны маюць вялікае значэньне для нашых аптэк і апрача таго служаць каштоўным аб'ектам экспарту. Гэта справа загатоўкі лекавай сыравіны павінна быць шырока папулярызавана, на яе павінны зьвярнуць увагу ўсе нашыя мясцовыя краязнаўчыя арганізацыі, бо нішто карыснае прапасьці не павінна.

Але для таго, каб мець магчымасьць правільна сабраць—мы павінны ведаць, якія расьліны лекавыя, як і дзе іх знайсьці, сабраць і падрыхтаваць. Мэтаю гэтага невялікага артыкулу і зьяўляецца памагчымасьці найбольш простае апісаньне некаторых лекавых расьлін, для таго, каб нашы дасьледчыкі-краязнаўцы маглі ведаць, якія расьліны карысны, як іх пазнаць, калі, як, дзе, зьбіраць і сушыць.

Кожная лекавая расьліна мае ў сваім складзе адно або некалькі лекавых матэрыі. Пакуль яна расьце, гэтыя матэрыі назапашваюцца, і калі іх будзе найбольш (звычайна ў часе красаванья), мы і павінны распачынаць іх збор. Апрача таго, ня ўсе часткі расьліны бываюць аднолькавы ў гэтых адносінах: часта лекавымі зьяўляюцца толькі кветкі, у другіх—лісьці, у трэціх лекавыя матэрыі сконцэнтраваны ў падземных частках—корані, сьцябло-корані, клубяні. Бываюць і такія расьліны, якія лекавыя цалкам, з лісьцямі, сьцяблам, кветкамі. Пры зборы трэба гэта прыняць пад увагу і браць толькі патрэбныя часткі. Зьбіраць трэба ў яснае, сухое надвор'е, у час, калі расьліны ўжо абсохлі ад расы. Кветкі бяруцца без кветаножак і прыкветнікаў; лісьці выбіраюцца самыя зялёныя, здаровыя, жоўтыя выкідаюцца. Корані выкопваюцца, абціраюцца і абмываюцца халоднай вадой (толькі клубяні ятрышнікаў гарачай вадой). Калі корань вялікі, яго рэжуць на кавалкі і так сушаць. Для насеньня бяруць або ўсю расьліну цалкам,

высушваюць і выкалываюць, або толькі плод. Сушыць трэба ў цяньку, бо на сонцы расьліна зжаўсее і страціць сваю каштоўнасьць. Для сушкі бяруць звычайныя рамы з нацягнутым палатном і ставяць дзе-небудзь над дахам, некаторыя можна і проста сушыць на вяроўках, зьвязваюшы іх у пучкі.

Ніжэй падаецца спіс некаторых лекавых расьлін, распаўсюджаных па БССР.

1. *Крываўнік звычайны (Achilea millefolium).*

Шматгадовая травяністая расьліна з многімі сідзячымі, пёркава расьсечанымі лісьцямі і шчытком белых або ружаватых кветак на канцы сьцябла. Зьбіраюцца толькі кветкі і лісьці (у чэрвені-ліпні).

У нас на БССР шырока распаўсюджана на сухіх лугох, палянах, у садох, часта на полі.

2. *Аер балотны (Acorus calamus).*

Шматгадовая травяністая расьліна з доўгім цыліндрычным сьцябло-коранем, на якім сядзяць невялікія бародаўкі. Ад сьцябло-кораня ўніз ідзе маса драбненькіх карэнчыкаў. Уверх ідуць буйныя, зялёныя, мечавідныя лісьці і трохграннае сьцябло, якое нясе дробныя, жоўтыя кветкі, сабраныя ўпачатак. Ужываюцца толькі сьцябло-корані, якія выкопваюцца ўвосень. Прыбытковыя карэнчыкі абразаюцца, корань абмываецца, рэжацца на кавалкі і сушыцца. Часта зьнімаецца яшчэ і скурачка, якая ўжываецца ў парфумэрыі. На БССР аеру многа, ён расьце цэлымі зарасьнікамі на берагах рэк, вазёр, па балотам.

* 2. *Купальнік звычайны (Arnica montana).*

Арніка мае простае валасістае сьцябло з прыкаранёвым акружкам буйных лісьцяў і з 1-2 аранжавымі кошычкамі на версе. Уніз ідзе кароткі, тоўсты сьцябло-корань, ад якога адыходзяць тонкія карэнчыкі. Красуе ў чэрвені-ліпні. Зьбіраюцца толькі кветкі, якія неабходна ўважліва аглядаць, каб ня было пашкоджаных шасьціножкамі. Ужываецца для ўрэгуляваньня сардэчнай дзейнасьці, для зажыўленьня ран, ушыбаў. У нас яна ёсьць (асабліва на Меншчыне) у лясох, на лузе.

Мучаньнік звычайны (Arctostaphylos uva ursi).

Дробны хмызьняк, з паўзучым па зямлі моцна галінаватым сьцяблом, з масаю дробных круглаватых, бліскучых скурападобных лісьцяў. Па свайму выгляду нагадвае брусніку, адрозьніваючыся ад апошняй адсутнасьцю дробных, чорных залозак на ніжняй паверхні ліста. Кветкі ў форме бубенчыка, сьветла-ружовыя, у гронках. Зьбіраюцца толькі лісьці, у час, калі мучаньнік красуе (у маі-чэрвені). У нас мучаньнік сустракаецца ў ігlastых лясох, часам на высечках.

Быльнік-палын (Artemisia absinthium).

Высокая шматгадовая травяністая расьліна, шараватая ад тонкага шаўкавістага лямцу. Лісьці тонка расьсечаныя, сідзячыя, ніжнія на чарашках. Галоўкі дробныя, жоўтыя, сабраны ў мяцёлку. Зьбіраюцца і сушацца верхавінкі красуючага быльніку, ў ліпні-жніўні. На БССР яе многа расьце каля будынкаў, на палёх.

Чарнобыль (Artemisia vulgaris).

Высокая шматгадовая расьліна з прастастаўным коранем і масай прыбытковых карэнчыкаў. Сьцябло цёмна-чырванаватага колеру, лісьці

сідзячыя, расьсечаныя, зверху цёмна-зялёныя, знізу з тонкім белым лямцам. Кветкі сабраны ў канцавую мяцёлку. Лекавымі зьяўляюцца толькі прыбытковыя карані, якія адразаюцца ад сьцябло-кораня. Вэрхавінкі з кветкамі ўжываюцца ў народнай мэдыцыне. Расьце на палёх, каля будынкаў.

Амежнік плямісты (Conium maculatum).

Двухгадовая расьліна з высокім (да 75 см) пустым сьцяблом, часта з бура-чырвонымі плямамі. Дробныя кветкі сабраны ў парасонік. Зьбіраецца трава — лісьці, кветкі і насенне, якое трэба зьбіраць да часу яго поўнай сьпеласьці, бо колькасьць лекавай матэрыі (конііна) па меры высьпяваньня зьмяншаецца. Для насеньня зьбіраюцца парасонікі, якія высушваюцца і вытрасаюцца.

Касталом лекавы (Cynoglossum officinale).

Двухгадовая расьліна з простым галіністым сьцяблом, пакрытым валаскамі. Кветкі брудна-чырвоныя, сабраны ў аднабочныя гронкі на версе сьцябла і галінак. Зьбіраецца або карань, або ўся расьліна цалкам. Ужываецца ў народнай мэдыцыне ад усякіх хвароб.

Рамонак праўдзівы (Matricaria chamomilla).

Аднагадовая расьліна з галінаватым сьцяблом. Кветкі на доўгіх кветаножках, сабраны на канцох галінак у кошачкі. Ускрайнія кветкі ў іх язычковыя, белыя, унутраныя — жоўтыя, трубчатые. Кветадоньне ў выглядзе конусу, полае. Лісьці чарговыя, пёркава-расьсечаныя. Зьбіраюцца толькі кошачкі, без кветаножак, увесь час, пакуль рамонак красуе. Расьце на палёх, межах і палянах.

Бабок трылісьцевы (Menyanthes trifoliata).

Шматгадовая травяністая расьліна з гарызонтальным, унутры полым сьцябло-коранем. Лісьці патройныя з овальнымі лісточкамі. Квяточнае сьцябло выходзіць з пазухі ліста і нясе гронку белых або ружаватых кветак. Зьбіраюцца лісьці перад пачаткам красаваньня. У нас на БССР бабок вельмі распаўсюджаны, расьце на балотах, у значнай колькасьці на вільготных лугох.

Мацярдушка (Origanum vulgare).

Шматгадовая расьліна з высокім, акруглым сьцяблом і паўзучым галінаватым сьцябло-коранем. Лісьці овальныя, на кароткіх чарашках, кветкі дробныя, ружовыя, сабраныя ў шчыток. Зьбіраецца ўся расьліна цалкам (бяз караня) у часе красаваньня. Расьце на сухіх лясных палянах і сухіх мурогах, даролі распаўсюджана.

Драсён (Polygonum hidropiper).

Аднагадовая расьліна з сьцяблом, які часта набывае чырванаваты колер, і доўгімі лянцэтнымі з чорнымі плямамі лісьцямі. Кветкі вельмі дробныя, зялёныя, або ружаватыя, сабраныя ў доўгую павіслую гронку, якая выходзіць або з пазухі лісьцяў, або знаходзіцца на канцы сьцябла. Рацей ужываўся выключна ў народнай мэдыцыне, зараз прызнаецца вельмі добрым сродкам супроць крывацёку. Зьбіраецца ўся расьліна бяз караня. На БССР драсёну многа, каля рэк, крыніц, на вільготных лугох.

Мыльнік лекавы (Saponaria officinalis).

Шматгадовая расьліна з доўгім паўзучым сьцябло-коранем і простым сьцяблом з лянцэтападобнымі процілежнымі лістамі. Сьветла-ружовыя кветкі сабраны ў парасонік. Ужываецца карань мыльніка, які дае сапонін. На БССР даволі распаўсюджаная расьліна, сустракаецца каля будынкаў, у садох, гарадах, на межах у полі.

Падбел звычайны (Tussilago farfara).

Шматгадовая травяністая расьліна з сьцябло-коранем, ад якога ў першы год адыходзяць толькі вялікія лісьці, гладкія і халодныя з надворнага боку, лямцаватыя і цёплыя з унутранага. На другі год выходзіць квяточнае сьцябло раньняю вясною. Сьцябло пакрыта бурымі лусачкамі і заканчваецца адзіночным жоўтым кошачкам кветак. Зьбіраюцца толькі маладыя лісьці падбелу, без чарашкоў. На БССР распаўсюджана, каля рэк, балот, крыніц.

Валяр'яна лекавая (Valeriana officinalis).

Шматгадовая расьліна з кароткім вузлаватым сьцябло-коранем з многімі прыбытковымі карэнчыкамі. Сьцябло высокае, простае, барзчатае. Кветкі дробныя, ружаватыя, сабраныя на версе ў духавітую шчыткападобную мяцёлку. Зьбіраецца сьцябло-корань, разам з прыбытковымі карэнчыкамі ўвосень (у верасні або кастрычніку). У нас на БССР шырака распаўсюджана, яе многа па зарасьніках, алешніках, на лугох і на балотце.

Чамярца белая (Veratrum lobelianum)

Шматгадовая высокая расьліна з вялікімі, шырака-овальнымі, распаложанымі па спіралі, лісьцямі і густой гронкаю зеленавата-жоўтых кветак на версе сьцябла. Ужываецца сьцябло-корань, які выкопваецца позна ўвосень, або раньняю вясною. Расьце на вільготных лугох.

Дыванна фіялетава (Verbascum phlomoides, V. thapsiforme).

Двухгадовая расьліна, якая на першы год дае толькі адзін акружак прыкаранёвых лісьцяў і кароткае сьцябло. На другі год выходзіць высокае, густа пакрытае валаскамі сьцябло з мяцёлкаю буйных жоўтых, лямцаватых кветак. Ужываюцца адны толькі вяночкі кветак, якія павінны зьбірацца ў сухую пагоду, бо мокрыя кветкі пры сушцы выйдуць цёмнымі, а гэта зьмяняе іх каштоўнасьць. Расьце на сухіх мясцох.

Ад рэдакцыі: У нумары 6 часопісу „Савецкая Краіна“ за 1931 г. ужо быў зьмешчаны артыкул Л. Балкавец „Збор лекавых расьлін у БССР“, у якім быў даны рад расьлін з указаньнем іх лекавай уласьцівасьці, часу збору і куды здаваць сабраную расьліну.

Гэты артыкул дае рад зусім іншых лекавых расьлін з падрабязным азначэньнем іх, а калі сустракаюцца 2-3 віды лекавых расьлін агульных для абодвух артыкулаў, то ня ў выглядзе паўтарэньня, а ў выглядзе дапаўненьня да таго, што было напісана ў артыкуле Л. Балкавец.

Прыдаючы вялікае значэньне неабходнасьці збору лекавых расьлін і маючы на ўвазе, што гэтыя артыкулы дадуць краязнаўчым арганізацыям магчымасьць арганізаваць па БССР гэтую справу, рэдакцыя зьмяшчае артыкул т. Міхайлоўскай пад назвай: „Яшчэ да вывучэньня лекавых расьлін“.

Як жыве і працуе наш колгас

Колгас „Ільліч“ Грыбавецкага с/с, Клічаўскага раёну (б. Чачавіцкага) арганізаваны ў жніўні месяцы 1930 г. на сталыпінскіх хутарох Зеляніцы. Піонэрамі колгасу зьяўляюцца комсамольцы: Кандраценка Янка, Гарбачоў Аверка, кандыдат КП(б)Б Кандраценка Ляксей.

Яшчэ да ўпарадкаваньня колгасу малады колгас прыступіў да касьбы кулацкай сенажаці, з якой добра справіўся. Працавалі ўдарна. Пасьля ўпарадкаваньня прыступілі да сяўбы азімага жыта. Райколгассаюз адпусьціў угнаеньня пад гатунковае жыта, і колгасьнікі, закасаўшы рукавы, прыняліся за справу. Поле апрацавалі добра: пакапалі канавы, прачысьцілі барозны. І аднаасобнікі, глядзячы на гэта, гаварылі.

— Гэта робіцца па-гаспадарску. Калі і надалей такія добрыя парадкі будуць, то і наша тут гняздо...

Колгасьнікі працавалі па-бальшавіцку. Набылі малатарню з конскім прыводам і абслугоўвалі аднаасобнікаў. Дасягненьні нашы былі ва ўсіх на вачох. Але 4 сталыя гаспадаркі і 7 хлапцоў адзіночак не маглі задаволіць колгасьнікаў. Колгас пачаў змагацца за прыліў. Гаварылі на сходах, апрацоўвалі паасобку сялян. Але кулацтва не давала магчымасьці атрымаць належны эфэкт. І толькі к перавыбарам праўленьняў колгасаў пачаўся прыліў і цягнуўся і далей.

Да ўборачнай кампаніі 1931 г. колгас налічваў 33 гаспадаркі, што складала больш як палову гаспадарак хут. Зеляніцы.

Цяпер аб працы.

У другую бальшавіцкую сяўбу колгас засеяў 19,5 га бульбы, аўсу—27,5, ячменю—7 га, лёну—9 га, яравога жыта 4 га, а таксама і інш. культур.

Усе зернавыя культуры ўбраны з посьпехам, апроч часткі аўсу ды ячменю, перашкодай да чаго зьяўлялася дрэнная пагода. Але на полі на 10 верасьня не засталася нічога. Уборка праходзіла пад знакам ударніцтва. У колгасе створаны ўдарныя групы. У часе ўборкі адмоўным бокам было тое, што нарады брыгадзіры не раздавалі з вечару, ня былі прымацаваны адказныя асобы да паасобных галін гаспадаркі, інвэнтар і цягавая сіла ня былі замацаваны за брыгадамі.

Наогул кажучы, у колгасе панавала абязьлічка. Зараз з абязьлічкай паведзена жорсткая барацьба. Пачыны ў гэтай справе ўзяла колгасная комсамольская ячэйка. Зараз вылучаны загадчык гаспадаркай, клапаўшчык, палявод, жывёлавод, начны вартульнік, ад комсамольцаў—пост па ахове ўраджаю і г. д. (Да гэтага часу „загадваў“ усім старшыння колгасу, таму і была абязьлічка).

Зараз у колгасе ідзе сяўба і абмалот збожжа. Чарговыя работы і колгасе—падніманьне, канчатковая апрацоўка ільну, уборка бульбы і зябленьне, а таксама заканчэньне пабудовы кароўніка на 100 галоў ўпабудова цялятніка на 150 шт. На пабудову апошняга адпушчана 1.500 р. крэдыту.

Тормазам у будаўніцтве зьяўляецца адсутнасьць цэвікоў.

Зараз колгасьнікі правялі самаабкладаньне на пабудову дзіцячых ясьляў.

Пры колгасе к XVII МЮД утварылася комсамольская ячэйка з 13 чалавек—з 9 хлапцоў і 4 дзяўчат.

У колгасе налічваецца 1 член і 3 кандыдаты КП(б)Б.

Маюцца наступныя грамадзкія арганізацыі:

1. МОПР у ячэйцы.	17 жанчын і 38 мужчын
2. Асоавіяхэм.	10 " і 29 "
3. Чырв. крыжу.	5 " і 13 "
4. Бязбожнік.	5 " і 11 "

Выпускаецца насыценгазэта „Ільлічоўка“, якая стаіць на чале соцсаборніцтва і ўдарніцтва, змагаецца з прагуламі. Так расьце новы быт у глушы нашых вёсак, якім кіруе компартыя і комсамол.

Ад рэдакцыі: Зьмяшчаючы гэты артыкул, як паведамленьне з месца адносна актыўных удзельнікаў будаўніцтва колгасу, рэдакцыя чакае прысылкі матар'ялу аб арганізацыйна-гаспадарчым умацаваньні колгасу.

Колгас „Комсомолец“

(Нарыс)

Кулацкае Памежнае

Хутары Памежнае нарадзіліся ў часы Сталыпіна. Хутка расьлі кулакі, бо самаўладства рознымі мерамі спрыяла росту сваёй сапраўднай апоры на вёсцы—кулацтву.

Дыктатура пролетарыяту пазбавіла тутэйшых экспляататараў магчымасьці піць сок і кроў з беднаты.

У жніўні 1929 году організаваўся колгас Бальшавік, аб'яднаўшы пасёлкі ля станцыі Калодзішча МББ чыг. Колгас хутка рос. У канцы 1930 году колгас Бальшавік стаў ужо буйным колгасам. Ён аб'яднаў у сабе вёскі, пасёлкі, хутары ў радыусе 4 кілёметраў. Да яго далучыліся і вв. Вадапой, Глебковічы, хутары Памежнае і Памежнае II, засьценкі Ліпавая Калода і Доўгія Сенажаткі.

Але не хацелі кулакі мірна падпарадкавацца пастанове органаў дыктатуры пролетарыяту аб іх ліквідацыі. Яны актыўна выступілі супроць гэтага мерапрыемства савецкай улады.

Валізарныя прасторы (каля 3.000 га) колгасу Бальшавік, цяжкасьць опэрацыйнай і організацыйнай работы прымусілі стварыць з колгасу Бальшавік яшчэ адзін колгас. 1-га студзеня 1931 г. быў створан новы колгас (частка Бальшавіка). Далі яму назву „Комсомолец“. Да яго адышлі хутары Памежнае, вв. Вадапой, Глебковічы, засьценкі Ліпавая Калода і Доўгія Сенажаткі з агульнай плошчай па прыблізных падліках у 810 га.

Таварна-малочная фэрма

3 810 га ўсёй плошчы колгасу Комсомолец маецца: ворнае зямлі 600 га, сухадольнага лугу 80 га, хмызьнякоў, балота і лесу 130 га.

Значная плошча балота, луг ля рэчкі Сьніцы, добрая паша, прыгараднае палажэньне колгасу (ад гор. Менску 15 км), блізкасьць да стан. Калодзішча МББ (4 км), дзе кожнае лета жыве шмат дачнікаў, вялікі рынак для малочных produkтаў,—усё гэта спрыяла таму, каб колгас Комсомолец быў жывёлагадоўчым колгасам, таварна-малочнай фэрмай у прыгарадным Менскім раёне.

Райколгассаюз зьвярнуў належную ўвагу на колгас Комсомолец пры складаньні пляну засеўнай кампаніі 1931 г., дзе зазначалася аб пашырэньні плошчы пад кораньплоды, пад бульбу і кармовыя травы, каб забясьпечыць фэрму сакавітымі кармамі і гэтым павялічыць удой

малака. Але плян гэты выкананы ня быў, з прычыны адсутнасці насення (сэрадэля) і інш.

Вось даныя выканання пляну засеву:

Табліца № 1.

Назва культуры	Плян засеву ў га	Выканана	Прычыны невыканання
Кораньплоды	15 га	7 га	48%
Бульба	136 .	89 .	65%
Сэрадэля, сена	8 .	—	адсутнасць
Сылёсныя культуры	3 .	3 .	100%
Сэрадэля-насенне	6 .	—	—
Віка	20 .	0,5 .	2,5%
Канюшына	—	51 .	—

Даючы плян засеву кармовымі кораньплодамі вызначанай плошчы для забеспячэння жывёлагадоўчай фэрмы кармамі і для пашырэння статку, райколгассаюз не паклапаціўся даць колгасу патрэбнае для гэтага насенне кораньплодаў і сэрадэлі.

Дойных кароў колгас мае 52 галавы, маладняку старэй году—4, да году—31, ёсць тры бычкі-вытворнікі. Каровы прастай пароды. У агульны лік кароў уваходзяць 21 карова, аграмаджаная колгаснікамі, рэшта кароў—былыя кулацкія.

Малочнасць кароў зусім нізкая. 52 каровы за дзень у чэрвені месяцы давалі 89 літраў малака. За ўвесь чэрвень месяц далі толькі 1.800 літраў малака. Карова дае ў дзень ня больш як 1-2 літры малака.

Гэта гаворыць за тое, што канечна трэба палепшыць пароду кароў, замяніць простую пароду палепшанай чырвона-беларускай або якой іншай, трэба з году ў год пашыраць плошчу пад кармовыя тразы і кораньплоды, больш сылесаваць кармы, каб забяспечыць пашырэнне малочнага статку і значна павысіць удой малака.

А магчымасці для гэтага ёсць.

Ёсць луг, балота, хмызнякі—паша добрая, ёсць рынак для збыту produkтаў—малака, масла, сыру, творагу.

Павысіць ураджай

Увесну 1931 г. плян засеву некаторых культур збожжа быў перавыкананы.

Табліца № 2.

Назва збожжавай культуры	Плян засеву ў га	Выкананне ў га
1. Пшаніца	5 га	18,40 га
2. Авёс	65 .	114 .
3. Ячмень	48 .	28 .
4. Гарох	12 .	8 .
5. Грэчка	15 .	42 .

Табліца № 2 (працяг)

Назва збожжавай культуры	Плян засева ў га	Выкананьне ў га
6. Жыта 1930 г.	—	103 га
7. Лён (тэхніч. культура)	1 .	3,5 .
8. Лубін (угнаенне)	35 .	0,5 . (насеення) 4 га на угнаенне
9. Гародніна	15 .	8 га

Глеба ў колгасе ў большасці пяшчаная, ураджайнасьць асноўных культур збожжа малая. Адсюль—усе сілы і сродкі для павышэння ўраджайнасьці. Гэктар жыта ў 1930 г. даў 75 п. зерня, а ў 1931 г. яшчэ менш, бо жыта ўвосень 1930 г. вымакла; 1 га пшаніцы даў—50 пуд., аўсу—50 п., ячменю—75 п., бульбы—700 п.

Каб падняць ураджайнасьць, колгас засяе пэўную плошчу (гл. табл. № 2) лубіну на ўгнаенне пад жыта, ужываюцца штучныя ўгнаенні: увесну 1931 году было расьсеяна пад гародніны культуры—396 кг цыяналіту, па папары пад жыта было расьсеяна—18.000 кг фосфарыту, пад бульбу і караньплоды было расьсеяна—3.000 кг ыльвініту.

Колгас увосень паднімае зяб, каб ураджайнасьць ярыны была вышэйшая.

Колгасьнікі

У колгас „Комсомолец“ аб'яднана 48 гаспадарак, з іх 12 бядняцкіх, 2 батрацкіх, 34 серадняцкіх, адзіночак—2 чал.

Як відаць, колгас па свайму соцыяльнаму стану—серадняцкі.

У колгасе 93 чал. працаздольных, з іх мужчын—44 чал., жанчын—49 чал., ёсьць 12 чал. падлеткаў; непрацаздольных у колгасе 158 чал.

Усяго насельніцтва „Комсомольца“—263 ч.

Рабочых коняй у колгасе 54, маладняку—13.

Сярод коняй цяпер ёсьць некаторы лік слабых, якіх трэба стабілізаваць.

Мёртвы інвэнтар у колгасе „Комсомолец“ наступны: 12 жняварак, 1 касілка, 3 чыгунныя малатаркі, 64 плугі, 4 радавыя сеялкі, 2 плянэты, 3 дыскавыя бараны, Зіг-Заг, арфы, сячкальні, трыер, інвэнтар для малочнай фэрмы і інш.

Як відаць сельска-гаспадарчых машын колгас мае недастатковую колькасьць, а тыя, што ёсьць с/г. машыны—простыя.

Падзёншчына, пайкаўшчына, бязучотнасьць заядаюць колгас

Адно з балючых, слабых месц колгасу „Комсомолец“ адсутнасьць зьдзельшчыны, няма нормаў выпрацоўкі для ўсіх відаў сельска-гаспадарчых прац.

Калі амаль усе колгасы БССР перайшлі на зьдзельшчыну і гэтым значна падвысілі вытворчасьць працы, арганізацыйна-гаспадарча ўмацаваліся, „Комсомолец“ зьдзельшчыну зьлачынна ігноруе, пануе старая

форма, жыццём адкінутая, як нестымулюючая падвышэння вытворчасці працы, арганізацыі працы—падзёншчына.

Усім, хто хоць што-небудзь робіць у колгасе ад званка да званка, не зважаючы на колькасць і якасць зробленай работы, запісваецца адзін дзень.

Была спроба, запісваючы колгаснікаў дзень, адзначыць, што ён у гэты дзень рабіў, — выконваў цяжкую работу (напр., касіў), або лёгкую (вазіў каго-небудзь куды-небудзь), або сярэднюю. Такі ўчот працы нікуды не гадзіцца.

Калі няма вызначаных нормаў выпрацоўкі, калі гэтыя нормы (пры ўмове калі яны выпрацаваны) ня выконваюцца колгаснікамі кожны дзень у процэсе працы, — здзельшчыны няма, няма правільнага ўчоту працы, ня будзе правільна разьмеркаваны ўраджай і прыбыткі ў колгасе і гультай будучь сядзець на карку сьвядомых працавітых колгаснікаў.

Значная адлегласць (2—2½ км) некаторых колгаснікаў (напр., з засьц. Ліпавая Калода, або з в. Вадапой), да цэнтру колгасу — в. Глебкавічы, да канюшні і машыннага двара (хут. Памежнае), прымуся колгаснікаў арганізавацца ў тэрыторыяльныя брыгады. Вызначаецца брыгадзе плошча (блізкая да месца жыцця) і брыгада выконвае ўсе работы на гэтай плошчы. Калі гэта пахаць — ворыва, засеў, жніво, уборка і г. д., калі гэта сенажаць — касьба травы, сушка, возка сена...

У колгасе шэсьць тэрыторыяльных брыгад:

I-я брыгада в. Глебкавічы.	14 колг.
II-я " засьц. Ліпавая Калода	6 "
III-я " вёска Вадапой	12 "
IV-я " хутар Памежнае (I-е)	9 "
V-я " " (II-е)	8 "
VI-я " засьц. Доўгія Сенажаткі	12 "

Да гэтых працаздольных колгаснікаў прымацоўваюцца падлеткі.

На чале брыгады стаіць брыгадзір. Да брыгады прымацоўваецца адпаведны жывы і мёртвы інвэнтар. Брыгадзір вядзе ўчот работы брыгады.

Да рэчы сказаць, у колгасе няма рахункавода. Рахункаводства пастаўлена зусім дрэнна. А праўленьне само слаба разумее рахункаводную „мудрасць“. „Дэбэт і крэдыт“ незразумелыя для нас словы, заявіў тав. Данэйка — старшыня колгасу.

Разьмеркаваньне харчовай продукцыі ў колгасе ідзе па прынцыпу пайкаўшчыны і едакоў.

Устаноўлены месячны паёк на працуючых і непрацаздольных. Пры выдачы пайкоў ніякай увагі не зварочваюць на колькасць прапрацаваных дзён і на якасць работы. Пайкі наступныя: працаздольны (дарослы) у месяц атрымлівае 1 пуд і 5 ф. жытняй мукі, 100 грам тлушчаў на дзень, 1 літар малака ў дзень, падлеткі атрымліваюць у месяц 30 ф. жытняй мукі, 100 гр тлушчаў на дзень, 1 літар малака, дзеці і непрацаздольныя атрымліваюць у месяц 30 фунтаў жытняй мукі, малака, тлушчы.

Пайкаўшчына, ураўнілаўка, падзёншчына на дзіва спрыяюць пашырэнню ў колгасе лайдацтва, прагулаў, нядбалай працы — гэтых бічоў соцыялістычнага будаўніцтва на вёсцы.

Вораг падрывае з сярэдзіны...

У колгасе ёсць некалькі „колгаснікаў“ — як Шэвель Сяргей і Іван Позьняк, якія ўвайшлі ў колгас, каб падарваць яго з сярэдзіны, каб нажыцца, прадаючы колгаснае дабро. Шэвель Сяргей — загадчык гаспадаркі, Позьняк Іван — брыгадзір Глебкаяўскай брыгады, летам 1931 г. прадалі аднаасобніку Ахрэму Кахтуну 80 пудоў сена за 8 паўлітраў „хлебнага віна“.

Часамі наглядаецца ў працы бесталковасць. Чэрвень месяц, трэба ўбіраць сена — аж курыць. Праўленьне, замест таго, каб пасылаць брыгады на ўборку сена, пасылае колгаснікаў вазіць каменні, а сена чакае дажджу.

Былі выпадкі пасьбы жывёлы па садох, каровы аб'ядалі лісьце, абламвалі сукі. У кароўніку, на машынным двары пануе абязьлічка.

Дойніца не прымацавана да кароў, неакуратна абмываецца вымажаровам, у хлеве гной па шчыкалатку.

Усё гэта перашкаджае працы, падрывае аўторытэт колгасу ў вачох тых беднякоў і сяраднякоў, што яшчэ сёння па-за колгасам, перашкаджае прыліву ў колгас.

Ударніцтва

Соцспаборніцтва і ўдарніцтва, як мэтоды працы, яшчэ не заваявалі ў колгасе „Комсомолец“ свайго пачэснага месца. Аднак, сярод колгаснікаў ёсць адданыя справе перабудовы дробна-ўдасьніцкай гаспадаркі ў калектыўную, соцыялістычную.

Іх ніхто ўдарнікамі ніколі не называў, іх завуць працавітымі, акуратнымі колгаснікамі. Вось некаторыя з іх: Андрэй Каўтун, — сярадняк, акуратна выконвае ўсякую працу, што дае яму праўленьне. Ноччу вартуе колгасную маемасьць, а ўдзень працуе на палявых або яшчэ на якіх работах. Ён ня лічыцца ні з чым! — гавараць аб ім колгаснікі.

Міхалка Войтка — актыўны добрасумлены колгаснік. Кожны дзень выходзіць з дзецьмі на працу.

Пруза Рачынская — жне, барануе, ходзіць за плугам, выконвае і жаночую працу і мужчынскую. Яна ніводнай хвіліны ня можа пабыць дома, ёй так і рупіць ці зроблена гэта, ці зроблена тое.

Іван Войтка, сябар праўленьня, выкрывае „колгаснікаў“ з кулацкай тэндэнцыяй нажывы, актыўна выступае супроць Шэвеля, Позьняка, крытыкаваў і кулацкую спекуляцыю колгасным дабром. Іван ня робіць прагулаў, агітуе за зьдзельшчыну.

Масавая праца.

Культурна-масавая работа сярод колгаснікаў пастаўлена слаба. У в. Глебкавічы ёсць школа, але масавай працы сярод колгаснікаў не праводзіцца. Над колгасам „Комсомолец“ шэфствуе Менскі Эльвод. Даўно, даўно былі шэфы ў сваім падшэфным колгасе, ніякай працы не вядуць сярод падшэфных колгаснікаў, ня дзеляцца мэтодамі сваёй працы, не бяруць на буксір колгаснікаў.

Сярод колгаснікаў ёсць 3 комсамольцы і 1 член партыі. Колгаснікі выпісваюць 40 экз. газэт.

У колгасе ёсць значная колькасць няпісьменных і малапісьменных—трэба школе і пісьменным узяцца за ліквідацыю няпісьменнасці па-ўдарнаму, каб яе ліквідаваць за 1931/32 год.

Летам працуюць дзіцячыя ясель, але ахопліваюць нязначную колькасць дзяцей, усяго 15 чал. Гэта тлумачыцца вялікай адлегласцю некаторых колгасных сямействаў ад ясель (2-3 км). Загадчыца ясель—колгасніца, тутэйшая.

Колгаснікі падпісаліся на пазыку „3-га году пяцігодкі“ ў колькасці 2.850 руб.

Некаторыя заўвагі

Колгасу „Комсомолец“ трэба як-найхутчэй пераклучыцца на новыя методы працы, ужываць соцспарніцтва і ўдарніцтва як найлепшы метод арганізацыі гаспадаркі колгасаў. Падзёншчыну, якая ня спрыяе падняццю вытворчасці працы,—замяніць на зьдзельшчыну. Зьнішчыць пайкоўшчыну, якая нараджае лайдакоў, абібокаў, не стымулюе колгаснікаў працаваць па-ўдарнаму, з вялікімі вытворчымі вынікамі. Зьнішчыць абязьлічку ў кароўніку, прымацаваць дойніц да кароў, зьнішчыць абязьлічку на машынным двары шляхам прымацавання колгасніка да інвэнтару, за які яны павінны адказваць.

Паставіць як належыць учот працы, праводзячы запіс колькасці і якасці праробленае працы.

Колгасу неабходна знайсці рахункавода. Пашырыць крытыку і самакрытыку. Гнаць з колгасу Шэвеляў і Позынякаў—гэтых кулацкіх агентаў, што пралезлі ў колгас з мэтай разбурэння яго з сярэдзіны.

Пашырыць культурна-масавую работу сярод колгаснікаў—гэта прывядзе да большай прадукцыйнасці працы і будзе штуршком да прыліву ў колгас бядняцка-серадняцкіх гаспадарак навакольных хута-роў і вёсак.

У баявы паход за выкананьне загатоўчых плянаў

Аб'яднаны лістападаўскі пленум ЦК і ЦКК КП(б)Б у сваёй настанове аб ходзе загатовак адзначыў, што „загатоўкі асноўных відаў сельска-гаспадарчай продукцыі ва ўстаноўленыя тэрміны ня выкананы, што тармозіць пасьпяховую барацьбу за выкананьне плянаў соцыялістычнага будаўніцтва“. Сваечасовае правядзеньне важнейшых відаў загатовак—збожжа, лёну-валакна, мяса, экспартнай сыравіны—зььяўляецца найважнейшай і найадказнейшай задачай партыйных, савецкіх, коопэрацыйных, савгасных і колгасных арганізацый, бо ад выкананьня плянаў загатовак у значнай меры залежыць і выкананьне ўсяго народна-гаспадарчага пляну IV-га кварталу трэцяга рашаючага і чацьвертага заключнага году пяцігодкі; пасьпяховае выкананьне загатовак зьяўляецца адной з найважнейшых умоў забесьпячэньня прадуктамі харчаваньня рабочае клясы і забесьпячэньня сыравінай станкоў нашай прамысловасьці і атрыманьня валюты для набыцьця машын і замежнага абсталяваньня. Аднак, ход загатовак у нас ідзе яўна нездавальняюча: на 21 лістапада плян збожжазагатовак па БССР выкананы на 57,3 проц., палёна-валакну—на 7,8 проц., а па пяньцы толькі на 0,9 проц. Некаторыя раёны ў загатоўках ганебна адстаюць. Так, напрыклад, Прапойскі раён выканаў 39 проц. збожжазагатовак, Лельчыцкі—27 проц., а Стара-Дароскі толькі 22 проц.

Чым-жа тлумачацца такія ганебна нізкія тэмпы загатовак? Адставаньне ў загатоўках тлумачыцца тым, што цэлы рад партарганізацый, савецкіх загатоўчых арганізацый, савгасных і колгасных сыстэмы не арганізавалі па-бальшавіцку работы загатовак, прадставілі яе самацёку, ня далі руйнуючага адпору гутаркам аб нерэальнасьці загатоўчых плянаў, ня выкарысталі ў поўнай меры больш спрыяючых умоў, у якіх праходзіць загатоўчая кампанія гэтага году (практыка клясавай барацьбы за загатоўкі, узмацненьне і рост аўторытэту партыі і савецкай улады, рост вясковых партарганізацый і інш.). Загатоўчай кампаніі гэтага году спрыяюць тыя абставіны, што соцыялістычны сектар сельскай гаспадаркі зьяўляецца пераважным, і асноўная маса сельска-гаспадарчай продукцыі знаходзіцца ў савгасах і колгасах“ (з пастановы пленуму).

У БССР 50 проц. бядняцка-серадняцкіх гаспадарак ужо аб'яднаны ў колгасы. Колгаснік стаў галоўнай апорай партыі і савецкай улады ў вёсцы і цэнтральнай фігурай земляробства, асноўным вытворцам сельска-гаспадарчай продукцыі. Такім чынам, у нас ёсьць усе ўмовы, якія забясьпечваюць сваечасовае выкананьне плянаў зага-

товак, трэба толькі належным чынам арганізаваць работу, правесці сярод колгаснікаў масавую політвыхаваўчую работу, дабіцца арганізацыйна-гаспадарчага ўзмацнення колгасаў, выдучы рашучую барацьбу з кулацтвам і яго права-„лявацкай“ агентурай. Прыклады Аболіцкага і Друцкага сельсаветаў Талочынскага раёну, Амбросаўскага сельсавету Сіроцінскага раёну і інш. яскрава сведчаць, што належная пастаноўка работы ў колгасах забяспечвае і поўнае выкананне колгасамі сваіх абавязкаў перад дзяржавай.

Пераробка селяніна ў колгасе яшчэ толькі пачалася. У адсталых групах колгаснікаў яшчэ ня зжыты дробна-ўласніцкія тэндэнцыі. Кулак, разбіты ў адкрытым баі пролетарыятам у процесе магутнага колгаснага руху, змяніў методы сваёй барацьбы. Ён імкнецца разбурыць колгасы знутры, пралазячы туды сам, выкарыстоўваючы адсталыя групы колгаснікаў, праводзячы агітацыю супроць задачы (продажу) колгасамі хлеба дзяржаве, распальваючы рвацкія тэндэнцыі ў адсталых колгаснікаў і імкненьні таварныя лішкі пад тым ці іншым прадлогам пакінуць у сябе. Супроць лезунгу партыі — „Ніводнага цэнтнера збожжа прыватніку“ — клясавы вораг высунуў свой кулацкі лезунг: „Спачатку сабе, а потым дзяржаве“. Пад уплывам рвацкіх кулацкіх настрояў у радзе колгасаў у мэтах затрымання задачы (продажу) дзяржаве сельска-гаспадарчай прадукцыі змянялася валавая прадукцыя, непамерна павялічваліся кармовыя фонды і г. д. У выніку опартуністычнай практыкі раду праўленняў колгасаў, райколгассаюзаў і мясцовых арганізацый мы маем такія факты, што некаторыя колгасы Быхаўскага, Крупскага і Капыльскага раёнаў ня здалі дзяржаве яшчэ ніводнага цэнтнера збожжа.

Пленум пастанавіў „усямерна ўзмацніць рашучую барацьбу за сваечасовае і поўнае выкананне плянаў загатоўак, мобілізуючы для гэтай мэты ўсе сілы“. Перад усімі партыйнымі, загатоўчымі, колгаснымі, савгаснымі і грамадзкімі арганізацыямі пастаўлена задача „баявога падвышэння тэмпаў загатоўак, асабліва ў галіне барацьбы за збожжа, бульбу, мяса, лён, каноплі і экспартную прадукцыю“. Пленум патрабаваў, каб у бліжэйшыя дні быў створаны карэнны пералом у ходзе загатоўак, каб савгасы не пазней 10-га снежня выканалі вызначаныя пляны загатоўак сельска-гаспадарчай прадукцыі і была рашуча ўзмоцнена работа па задачы (продажу) прадукцыі колгасамі, пры гэтым павінна быць праведзена рашучая барацьба супроць недаацэнкі індывідуальнага сэктару ў загатоўках. Савгасы, колгасы і МТС павінны паказаць прыклад для аднаасобнікаў сваёй датэрміновай здачай прадукцыі.

Краязнаўчыя арганізацыі, як масавыя навукова-даследчыя арганізацыі, якія маюць сваёй задачай актыўна дапамагаць соцыялістычнаму будаўніцтву і весці барацьбу за генеральную лінію партыі, павінны неадкладна прыняць самы актыўны ўдзел у выкананні пастаноў аб'яднанага пленуму ЦК і ЦКК КП(б)Б і дапамагчы мясцовым партыйным, савецкім, коопэрацыйным, савгасным і колгасным арганізацыям у правядзенні загатоўак.

У чым-жа можа выявіцца ўдзел краязнаўчых ячэек у загатоўках? Крайнаўчыя арганізацыі, асабліва ячэйкі ў савгасах, колгасах і пры ШКМ павінны разгарнуць самую шырокую растлумачальную масавую работу сярод колгаснікаў і аднаасобнікаў (беднякоў і сярднякоў) аб іх абавязках па задачы (продажу) пролетарскай дзяржаве сельска-гаспадарчай прадукцыі. На канкрэтным, практычным і правяраным матэрыяле краязнаўчыя арганізацыі павінны паказаць рэальнасць

плянаў заготовак і выкрыць карэньні кулацкай агітацыі супроць здачы сельска-гаспадарчай продукцыі дзяржаве. Перад краязнаўчымі арганізацыямі стаіць задача вывучыць новыя формы, мэтоды і новую тактыку барацьбы кулака супроць колгасаў і супроць дыктатуры пролетарыяту, выкрыць перад колгасьніцкімі масамі клясавую сутнасьць агітацыі кулацка-заможных элемэнтаў супроць выкананьня плянаў гаспадарча-політычных кампаній, супроць здачы таварнай продукцыі дзяржаве і разам з мясцовымі партыйнымі арганізацыямі мобілізаваць колгасныя масы на арганізацыйна-гаспадарчае ўзмацненьне колгасаў, на рашучую барацьбу з рвацкімі кулацкімі імкненьнямі і на поўнае выкананьне і перавыкананьне сваіх абавязкаў перад пролетарскай дзяржавай.

Мясцовыя краязнаўчыя арганізацыі павінны вывучыць практыку лепшых перадавых савгасаў, колгасаў і МТС у справе арганізацыі і здачы (продажу) сельска-гаспадарчай продукцыі дзяржаве і шырока папулярызаваць гэтую практыку сярод іншых савгасаў і колгасаў. Адначасна з гэтым неабходна вывучыць, у выніку якіх прычын атрымаліся ганебныя прарывы ў загатоўках і здачы сельска-гаспадарчай продукцыі ў паасобных колгасах, савгасах і сярод аднаасобнікаў (беднякоў і сярэдніх вёскі). Трэба дасканала дасьледваць, як новыя ўмовы (рост калектывізацыі бядняцка-сярадніх гаспадарак, арганізацыйна-гаспадарчае ўзмацненьне колгасаў, павялічэньне аўтарытэту партыі і рост мясцовых партыйных арганізацый) зьмяняюць формы і мэтоды работы па загатоўках і здачы сельска-гаспадарчай продукцыі сацыялістычнымі і індывідуальным сэктарамі. Нездавальняючыя тэмпы заготовак і здачы сельска-гаспадарчай продукцыі ў некаторых раёнах у значнай меры тым і тлумачацца, што мясцовыя арганізацыі ня ўлічылі новых умоў, у якіх працякае ў гэтым годзе кампанія заготовак. У адных раёнах і колгасах мы бачым выяўленьне правапортуністычнай практыкі ў справе заготовак, патураньне рвацкімі імкненьнямі кулацка настроенай адсталай часткі колгаснікаў, у другіх „лявацкія“ загібы, пераацэнка колгасаў, адмаўленьне ад правядзеньня масавай растлумачальнай работы сярод колгаснікаў. Няўменьне ацаніць рэальную абстаноўку, улічыць новыя ўмовы, у якіх праводзіцца загатоўка ў гэтым годзе, работа па мэтодах мінулых гадоў, адсутнасьць сапраўднага знаёмства з гаспадаркаю колгасаў і савгасаў, іх фактычнымі патрэбамі, недаацэнка выкарыстаньня ўнутраных рэсурсаў колгасаў і савгасаў, адсутнасьць орыентоўкі і гнуткасьці ў рабоце пры новых умовах і запатрабаваньнях,—таксама зьяўляюцца прычынамі таго, што некаторыя раёны адсталі ў тэмпах заготовак і здачы сельска-гаспадарчай продукцыі дзяржаве. Вось чаму паўстае пытаньне аб сыстэматычным вывучэньні практыкі ўдалага правядзеньня заготовак у розных раёнах у залежнасьці ад новых політычна-гаспадарчых умоў і перадачы гэтае практыкі колгасам і савгасам у іх далейшай рабоце.

У сучасны момант праводзіцца аб'яўлены „Правдой“ конкурс савгасна-колгасных газэт на арганізацыйна-гаспадарчае ўмацаваньне колгасаў, выкананьне і перавыкананьне плянаў заготовак. У гэтым конкурсе прымаюць удзел тысячы газэт, армія селькораў, ударнікі савгасаў і колгасаў; выпрацоўваюцца зусім новыя формы і мэтоды ўцягваньня шырокіх колгасных мас і аднаасобнікаў—беднякоў і сярэдніх у паход за выкананьне і перавыкананьне плянаў заготовак. Колгасныя газэты і селькоры сталі арганізатарамі чырвоных абозаў і эшалёнаў, сустрэчных плянаў, унутрыколгасных конкурсаў, буксіраў

і інш. Гэтыя новыя бальшавіцкія формы работы па арганізацыі здачы сельска-гаспадарчай прадукцыі дзяржаве неабходна вывучыць і паказаць лепшыя і найбольш эфектыўныя ўзоры работы з тым, каб лепшыя спробы маглі быць шырока выкарыстаны ў далейшай рабоце.

Правядзенне работы па загатоўках сельска-гаспадарчай прадукцыі павінна цесна ўвязвацца з работай па арганізацыйна-гаспадарчаму ўмацаваньню колгасаў. Краязнаўчыя арганізацыі на аснове вывучэння лепшае практыкі перадавых колгасаў павінны дапамагчы іншым колгасам у арганізацыі працы, пераходзе на здзельшчыну, у палепшанні політычна-масавай і культурнай работы. Аднай з бліжэйшых і найважнейшых задач мясцовых краязнаўчых арганізацый зьяўляецца барацьба за павялічэнне ўраджайнасці ў колгасах і савгасах, а таксама і ў індывідуальным сектары сельскай гаспадаркі. Вывучэнне глеб, найлепшых спосабаў яе апрацоўкі, угнаення, вывучэнне лепшых гатункаў насення для данай мясцовасці, лепшых спосабаў і часу пасеву і г. д. неабходна разгарнуць магчыма шырэй, памятуючы, што павялічэнне ўраджайнасці дае магчымасць колгасам, савгасам і бядняцка-серадняцкім масам вёскі павялічыць таварную частку сельска-гаспадарчай прадукцыі і продажу гэтай прадукцыі дзяржаве.

БССР зьяўляецца аднай з важнейшых льнаводных баз Савецкага саюзу. На БССР ускладзена адказнейшая задача — у значнай меры забяспечыць тэхнічнай сельска-гаспадарчай сыравінай нашу лёгкую прамысловасць, і таму пытанне заготовак і здачы лёну-валакна для прамысловасці мае надзвычайна вялікае політычнае і гаспадарчае значэнне. Аднак, задача лёну-валакна ў нас да гэтага часу праходзіла зусім незадавальняюча з прычыны слабой арганізацыі колгасніцкіх і бядняцка-серадняцкіх мас і незадавальняючай арганізацыі работы па першапачатковай апрацоўцы лёну. Выходзячы з вялікай важнасці пытання свачасовага і поўнага выканання плянаў заготовак і здачы (продажу) лёну-валакна пролетарскай дзяржаве, ЦК КП(б)Б з 10-га лістапада абвясціў месячнік штурму апрацоўкі і здачы лёну-валакна. На працягу гэтага месяца павінны быць апрацаваны і зданы дзяржаве ня менш 70 проц. усяго лёну-валакна. Краязнаўчыя арганізацыі павінны вывучыць вынікі гэтага месячніка. Трэба безадкладна арганізаваць вывучэнне практыкі перадавых ільनावодных колгасаў у справе арганізацыі ў іх працы па апрацоўцы лёну-валакна і практыку гэтую перанесці ў больш адсталыя ільनावодныя колгасы. У лепшых ільनावодных колгасах уся праца пераведзена на здзельшчыну, разгорнута соцпаборніцтва і ўдарніцтва, працуюць ударныя брыгады, ёсць значныя дасягненні ў сэнсе палепшання тэхнікі апрацоўкі і г. д.; усе гэтыя дасягненні праз краязнаўчыя арганізацыі, мясцовы друк і інш. павінны быць шырока папулярызаваны сярод колгаснікаў і бядняцка-серадняцкіх мас вёскі. Краязнаўчыя арганізацыі разам з колгасніцкім актывам павінны ў кожным колгасе і вёсцы распрацаваць канкрэтны плян выкарыстання ўсіх магчымасцяў, паскарэння апрацоўкі лёну і канпель і палепшання якасці здаваемай прадукцыі. Найбольш рацыянальнае выкарыстанне існуючых сушыльніяў і ільнямялак, прыстасаванне ёўняў і лазняў у колгасах і вёсках, арганізацыя сушыльнамальных пунктаў і бесперабойнай конвэрснай сістэмы апрацоўкі і здачы ільна-валакна, арганізацыя культмасавага абслугоўвання колгаснікаў і аднаасобнікаў у ільनावодных раёнах — вось рад тых пытанняў, у вырашэнні якіх павінны прыняць удзел краязнаўчыя ячэйкі, каб дапамагчы партыі, рабочай клясе і колгаснікам

хутчэй і лепш справіцца з задачай сваечасовага забесьпячэньня нашай лёгкай прамысловасьці тэхнічнай сельска-гаспадарчай сыравінай (льняным волаком).

Пленум падкрэсьліў і вынес пастанову аб узмацненьні тэмпаў па загатоўцы экспартнай сыравіны і палепшаньні якасьці здаваемай прадукцыі. Краязнаўчыя арганізацыі павінны заняцца вывучэньнем усіх відаў экспартнай сыравіны, адшуканьнем новых відаў сыравіны ў кожным раёне БССР і вывучэньнем якасьці патрэбнай да экспарту прадукцыі, ставячы перад сабой практычныя задачы — павялічэньне колькасьці і палепшаньне якасьці прадукцыі.

Пастановы аб'яднанага пленуму ЦК і ЦКК КП(б)Б аб загатоўках абавязваюць усе партыйныя, савецкія і грамадзкія арганізацыі мобілізаваць усю ўвагу на сваечасовае і поўнае выкананьне заготовак. Краязнаўчыя арганізацыі, асабліва ячэйкі ў колгасах, павінны зьявіцца сапраўднымі змагарамі за выкананьне важнейшых задач, пастаўленых партыяй. Краязнаўчыя ячэйкі павінны стаць першымі застрэльшчыкамі ў арганізацыі чырвоных абозаў, унутрыколгасных конкурсаў, сустрэчных плянаў па загатоўцы і здачы дзяржаве сельска-гаспадарчай прадукцыі; яны павінны выкрыць і павесьці рашучую барацьбу з праявай рвацкіх, кулацкіх імкненьняў у колгасах. Разам з тым краязнаўчыя арганізацыі павінны праявіць ініцыятыву і прыняць актыўны ўдзел у важнейшай рабоце па складаньню ў колгасах вытворчых плянаў на 1932 год з улічэньнем лепшае практыкі 1931 году перадавых колгасаў. Вытворчыя пляны 1932 году павінны адкрыць новы этап у колгасным будаўніцтве, забясьпечыць арганізацыйна-гаспадарчае ўмацаваньне колгасаў, павялічэньне іх таварнай прадукцыі і забесьпячэньня сваечасовай загатоўкі і здачы дзяржаве таварнай прадукцыі.

Кароткая праграма па вывучэнню быту і культуры лесарубаў

У РЕДАКЦЫЮ „САВЕЦКАЙ КРАІНЫ“

Сэкцыя этнографіі Інстытуту гістарычных навук БАН, разгледзеўшы на сваім паседжанні ад 10/XI-1931 г. справу аб „Праграме па вывучэнню быту і культуры лесарубаў і плытагонаў“, якую навуковы супрацоўнік Сэкцыі І. А. Сербай перадаў для надрукавання ў „Савецкай Краіне“ ад імя сэкцыі без зацверджання апошняй, вынесла пастанову, якую просіць надрукаваць на старонках Вашага часопісу:

1) З пастановай рэдкалегіі „Савецкай Краіны“, а таксама з політычнай і мэтадологічнай ацэнкай праграмы цалкам згадзіцца.

2) Лічыць, што і ў пляне праграмы, у яе структуры таксама маецца цэлы рад памылак—мэтадологічных, тэхнічных і інш.

3) Праграму ў хуткім часе калектыўна пераапрацаваць.

4) Папярэдзіць т. Сербаву, што ў выпадку паўтарэння падобных з'явішчаў, пытаньне аб ім будзе перададана ў Прэзідыум Інстытуту гісторыі.

5) Пастанову надрукаваць у „Савецкай Краіне“.

Адначасна Сэкцыя этнографіі просіць надрукаваць новая пераапрацаваную праграму па вывучэнню быту і культуры лесарубаў.

СЭКЦЫЯ ЭТНОГРАФІІ.

Лясная прамысловасць з'яўляецца адной з галоўных галін народнай гаспадаркі БССР. Лес дае важнейшы сырэц для прамысловасці, каштоўнейшы экспартны матар'ял і пакуль што з'яўляецца асноўнай крыніцай апалу. Таму ад належнай арганізацыі лесараспрацовак, ад поўнага і сваечасовага выканання пляну загатоўак і вывазкі загатоўленай драўніны залежыць паспяховае выкананне ўсяго народна-гаспадарчага пляну, паспяховае заканчэнне пяцігодкі ў чатыры гады. А поўнае выкананне лесазагатоўак у першую чаргу залежыць ад належнай арганізацыі працы, забеспячэння рабочай сілай і стварэння такіх матар'яльных і культурна-бытавых умоў, якія забяспечылі б замацаванне рабочых на лесараспрацоўках. Вось чаму вывучэнне быту, культуры і ўмоў працы лесарубаў і плытагонаў, тых

двух атрадаў працоўных, якія заняты важнейшай галіной прамысловасці, набывае важнейшае значэнне.

Сэкцыя этнографіі БАН, якая перабудавала ў сучасны момант плян сваёй працы такім чынам, каб звязаць усю сваю дзейнасць з бурным соцыялістычным будаўніцтвам і садзейнічаць апошняму ўсімі тымі сродкамі, якія мажлівы ў галіне этнографіі, паставіла ў рад сваіх баявых задач вывучэнне быту і культуры пролетарскіх і паў-пролетарскіх пластоў гораду і вёскі і ў тым ліку лесарубаў і плытагонаў.

Задача краязнаўчых арганізацый—развіць у гэтым кірунку навукова-даследчую работу на мясцох. Краязнаўчыя арганізацыі і паасобныя дапішчыкі часоп. „Савецкая Краіна“, узяўшыся ў зімовы перыод лесараспрацовак 1931-32 г. за вывучэнне быту і культуры лесарубаў па данай ніжэй праграме, маглі-б сваімі матар'яламі значна дапамагчы Сэкцыі этнографіі ў распрацоўцы гэтага пытання.

Праграма гэта ня носіць характару анкеты, а толькі высоўвае тыя пытанні і кірункі, па якіх павінна праводзіцца вывучэнне і збіранне матар'ялу, пагэтаму кожны пункт павінен распрацоўвацца дэталёва і вычэрпваюча. Неабходна таксама збіранне статыстычных даных і выкарыстоўванне архіваў лесазагатоўчых устаноў. Лепш за ўсё будзе, калі вывучэннем, згодна гэтай праграмы, краязнаўчая арганізацыя зоймецца kolekтыўна, размеркаваўшы паміж паасобнымі т. т. паасобныя пытанні.

1. Якія вытвараюцца цяпер у данай мясцовасці (сельсавет, раён, тэрыторыя якога Лесспрамгасу) лесараспрацоўкі, размеры, род лясных парод, назначэнне (дровы, дэлавае драўніна, вяршыны, на экспарт і г. д.).

2. Колькасць занятых на распрацоўках лесарубаў, пільшчыкаў, цесакоў і возчыкаў, сталых і сезонных; іх соцыяльны і нацыянальны склад (колгаснікі, адзінаасобнікі, сярод апошніх—беднякі, сяраднякі, раскулачаныя і інш.), партыйная і комсамольская праслойка, професіянальны склад і стаж, узроставыя групы. Жанчына на лесараспрацоўках.

3. Арганізацыя і методы працы—арцелі, брыгады, соцпаборніцтва, ударніцтва і інш. Асобныя комсамольскія брыгады. Арганізацыя працы раней і цяпер.

4. Дэталёва апісаць усе працоўныя процэсы і спосабы працы (адзначыць традыцыйныя і новыя, асабліва тыя, якія ўведзены ў выніку рабочых прапаноў і партыйным і тэхнічным кіраўніцтвам).

5. Тэхнічныя ўмовы працы. Інструменты і прылады. Мэханізацыя працоўных процэсаў, пералічыць якія процэсы мэханізаваны.

6. Вываз лесаматар'ялаў на станцыі і румы—гужам, ляжнёвым шляхам, вузकाкалейкай, трактарам. Мэханізацыя транспарту.

7. Як арганізавана здэльтычына? Нормы выпрацоўкі і якасць прадукцыі. Уплыў соцпаборніцтва і ўдарніцтва. Правядзеньне ўдарных месячнікаў і кампаній. Дапамога рабочай і колгаснай грамадзкасці.

8. Заробак лесарубаў і возчыкаў раней і цяпер. Сystsэма аплаты працы—падзённая, здэльтная, прэміяльная і інш.

9. Адміністрацыйна-тэхнічныя кіраўнікі—дзесятнікі, брыгадзіры, прапары і інш., іх соцыяльны і партыйны склад, кваліфікацыя. Узаемаадносіны з рабочымі.

10. Распадзел працы на лесараспрацоўках, спецыялізацыя і кваліфікацыя лесарубаў.

11. Колектыўныя і індывідуальныя працумовы і іх рэалізацыя на практыцы (рабочы час, выходныя дні, адпачынкі, інструментары, аплата амортизацыі ўласнага інвэнтару, спэцвопратка і г. д.).

12. Тэхнічная і санітарная ахова працы. Мэддапамога. Професіянальныя захворванні (сабраць статыстычныя весткі на мэдпункце), іх дынаміка па гадох.

13. Памяшканьні для жылля і харчаваньне лесарубаў і возчыкаў. Забесьпячэньне прадуктамі і прамтаварамі. Работа коопэрацыі на лесараспрацоўках. Жыллёвыя і інш. ўмовы раней.

14. Партыйная і комсамольская ячэйкі. Ёх склад і праца.

15. Профарганізацыя. Удзел рабочых у профпрацы, у чым ён выяўляецца. Барацьба профарганізацый за выкананьне прамфінплану, контроль за выкананьнем колдагавору, соцдагавораў, разгляд konflikтаў і г. д.

16. Грамадзкія арганізацыі і іх праца.

17. Культ-асьветпраца. Праца клюбу, ланкутка, насыценгазэты. Якія маюцца гурткі—політгурткі, па тэхнічнай асьвеце, бязбожныя, драматычныя і інш. Ліквідацыя няпісьменнасьці, лік няпісьменных па ўзростах. Выпіска газэт. Арганізацыя спэтакляў, кіно-сэансаў, лекцый, гутарак і г. д.

18. Правы новага быту і хваравітыя зьявішчы старога быту. Параўнаць з мінулым.

19. Песьні лесарубаў і возчыкаў, традыцыйныя і новыя (з запісам па-мажлівасьці і мелёдый).

20. Аповяданьні, казкі, прыказкі і інш. прадукты вуснай творчасці лесарубаў. Аповяданьні аб умовах працы на лесараспрацоўках у дарэволюцыйныя часы.

21. Літаратурная творчасць лесарубаў у насыценгазэце і іншых выданьнях.

22. Мова лесарубаў і возчыкаў. Вытворчая тэрмінолёгія (укласьці тэхнічны слоўнік), працоўныя выкрыкі.

23. Ідэолёгія. Рэлігійнасьць і бязбожжа. Сьвятыя рэлігійныя і рэволюцыйныя. Вераваньні і забабоны і ўтварэньне новага сьветапогляду пад уплывам сучасных умоў гаспадарча-грамадзкага і політычнага быту, соцбудаўніцтва, мэханізацыі вытворчасці, уплыву гарадзкага пролетарыяту і г. д.

24. Матар'ялы для характарыстыкі гаспадарчага і хатняга быту лесарубаў-сэзоннікаў дома—гаспадарка, хатнія ўмовы, сямейныя адносіны, асабліва як адбываецца адыход на лесараспрацоўкі па эканамічнаму і бытавому становішчу лесаруба-сэзонніка, хто выконвае гаспадарчыя працы дома ў часе працы ў лесе, месца заробку лесаруба ў бюджэце гаспадаркі і г. д. У якіх мясцовасьцях вярбуюцца рабочыя для лесараспрацовак.

25. Колгаснікі-адыходнікі на лесараспрацоўках. Ёх узаемаадносіны і сувязь з колгасам.

Матар'ял трэба дасылаць у Сэкцыю этнографіі—Менск, Беларускай Акадэмія Навук. Перасылка бяз марак.

Праграма па вывучэнню быту і культуры плятагонаў будзе надрукавана ў адным з наступных нумароў „Савецкай Краіны“, бліжэй да пачатку сплаву.

А Д О З В А

Таварыства краяведаў-марксыстаў пры Комакадэміі да ўсіх краяведаў СССР

Па ініцыятыве А. М. Горкага і па рашэнню ЦК ЁсЕКП(б) пачынаецца праца па стварэнню „Гісторыі грамадзянскай вайны“. Значэнне гэтай працы выкладзена ў арт. М. Горкага. Гэта значэнне ўплікае ня толькі для працоўных мас СССР, але і для міжнароднага пролетарыату. Таварыства краяведаў-марксыстаў пры Комакадэміі (ОКРАМ) звяртаецца да ўсіх савецкіх краяведаў СССР з заклікам тэрмінова адгукнуцца на гэтае мерапрыемства і ўключыцца ў працу па збіранню матар’ялаў і документаў, па стварэнню нарысаў, аглядаў і артыкулаў па гісторыі грамадзянскай вайны свайго раёну.

ОКРАМ заклікае цэнтральныя бюро краязнаўства (ЦБК) саюзных і аўтономных рэспублік, краязнаўчыя арганізацыі вобласцяў, краёў і раёнаў павесці гэтую працу ўдарнымі тэмпамі і метадамі соцпоборніцтва паміж сабою. Кожная з рэспублік і вобласцяў, кожны край і раён павінны лічыць сваёю справаю як-мага хутчэй, паўней і лепей асвятліць усю злучнасць соцыяльна-эканамічных умоў грамадзянскай вайны, усю героічнасць і адвагу працоўных мас свайго раёну, выказаную ў героічнай барацьбе супроць белагвардзейцаў, бандытаў і інтэрвентаў.

Як-мага больш фактаў, як-мага больш канкрэтных удзельнікаў барацьбы павінна быць апісана мясцовымі краязнаўцамі.

Савецкія краязнаўцы павінны паказаць сябе ня толькі радавымі ўдзельнікамі гэтай працы, але і арганізатарамі яе, уступіўшы зараз-жа ў контакт з мясцовымі цэнтрамі па вывучэнню гісторыі рэвалюцыі. У тых раёнах, дзе яшчэ няма такіх цэнтраў, краязнаўчыя арганізацыі самі павінны стаць дапаможнымі пунктамі па збіранню матар’ялаў і экспонатаў ад усіх удзельнікаў і сьведак грамадзянскай вайны, ад ахвяр інтэрвенцыі і белага рэжыму. Усе сабраныя матар’ялы павінны накіроўвацца без затрымкі па адрасу „Гісторыі грамадзянскай вайны“ (адрас публікуецца ва ўсіх газетах СССР).

Краязнаўчыя арганізатары павінны быць ініцыятарамі па наладжваньню вечароў успамінаў удзельнікаў грамадзянскай вайны, вечароў запісу апавяданняў, анкетных апытанняў і індывідуальных гутарак з былымі чырвонагвардзейцамі, чырвонымі партызанамі і інш. Правадзімая праца адным з сваіх непасрэдных вынікаў павінна мець ажыўленне і ўмацаванне працы мясцовых музеяў з іх аддзеламі гісторыі рэвалюцыйнага руху ў раёне.

Для нагляду за ходам працы ў краязнаўчых арганізацыях прэзідыум ОКРАМ’у стварае спецыяльную брыгаду з членаў Таварыства, удзельнікаў грамадзянскай вайны, пад кіраўніцтвам старшыні Т-ва

Н. В. Крыленка, У часопісе „Советское краеведение“ ствараецца спецыяльны аддзел, у якім будзе асвятляцца праца краязнаўчых арганізацый па гісторыі грамадзянскай вайны. Заклікаем усіх краязнаўцаў паведамляць у часопіс аб ходзе працы.

Тыя краязнаўчыя арганізацыі і асобныя краязнаўцы, якія праявляюць асобную энэргію і дадуць добрыя вынікі па зборы матэрыялаў у сваім раёне, будуць (па заяўкам ЦБК саюзных і аўтаномных рэспублік і бюро вобласцьяў і краёў) прэм'яваны Таварыствам краяведаў-марксыстаў Комакадэміі.

Для членаў ОКРАМ'у прэзыдыум лічыць працу па гісторыі грамадзянскай вайны абавязковай. Крайavedы-марксысты павінны паказаць прыклад энэргічнай працы ў справе стварэння „Гісторыі грамадзянскай вайны“.

Нам. старшыні Т-ва краяведаў-марксыстаў (б. удзельнік грамадзянскай вайны ў Сібіру) К. Гідлеўскі.

Член прэзыдыуму (б. удзельнік грамадзянскай вайны ў Маскве і ў Тамбоўскай губ.) А. Сегаль.

Вучоны сакратар (б. удзельнік грамадзянскай вайны ў Сярэдняй Азіі) В. Карпыч.

Статут

Таварыства краяведаў-марксыстаў пры Комуністычнай акадэміі ЦВК СССР¹⁾

І Разьдзел

Мэты і задачы Таварыства

1. Таварыства краяведаў-марксыстаў (ОКРАМ) знаходзіцца пры Комуністычнай акадэміі ЦВК СССР, праводзіць сваю працу пад непасрэдным кіраўніцтвам прэзыдыуму Комакадэміі і мае наступныя мэты і задачы:

1. Аб'яднаньне навуковых і грамадзка-політычных працаўнікоў у межах СССР, стоячых на плячфаме марксыска-ленінскай мэтодологіі і актыўна ўдзельнічаючых у савецкім краязнаўстве ці садзейнічаючых разьвіцьцю краязнаўчага руху для навуковай распрацоўкі і прапаганды марксыска-ленінскай мэтодологіі і мэтодыкі савецкага краязнаўства.

2. Падрыхтоўка і вылучэньне кадраў краяведаў-марксыстаў, у першую чаргу з асяродзьдзя членаў УсеКП(б), ударнікаў-рабочых, колгаснікаў, батракоў розных нацыянальнасьцяў, уваходзячых у склад СССР.

3. Правядзеньне ў жыцьцё асноўных дырэктыв партыі ў галіне савецкага краязнаўства і актыўная барацьба супроць буржуазнай ідэолёгіі ў краязнаўстве, антымарксысцкіх плыняў і праяўленьняў правых і левых ухілаў у тэорыі і практыцы савецкага краязнаўства.

4. Практычнае ажыцьцяўленьне і правядзеньне ў краязнаўчым руху новых задач, стоячых перад усім навуковым фронтам, форсаванае вывучэньне і абагульненьне практыкі соцыялістычнага будаўніцтва ва ўмовах абвостранай клясавай барацьбы, уцягваючы краязнаўчыя арганізацыі ў самыя процэсы соцыялістычнай рэканструкцыі і на аснове комплекснага навуковага дасьледаваньня кожнага з раёнаў СССР.

II. Для ажыцьцяўленьня сваіх мэт і задач Таварыства краяведаў-марксыстаў (ОКРАМ) праводзіць наступныя мерапрыемствы:

А. У галіне арганізацыі і падрыхтоўкі кадраў

1. Выяўляе і ўлічвае і арганізацыйна яднае навуковых і грамадзка-політычных працаўнікоў, праводзячых працу ў краязнаўчых арганізацыях на аснове марксыска-ленінскай мэтодологіі.

¹⁾ Гэты праект, прыняты на арганізацыйным сходзе Таварыстваў краяведаў-марксыстаў (ОКРАМ) у студзені 1931 г., дзейнічае як часовы статут да зацьверджаньня яго на Усеаюзнай нарадзе па краязнаўству.

2. Ставіць і разьвязвае пытаньні марксысцкай падрыхтоўкі навуковых кадрў і кіруючых пролетарскіх кадрў у галіне савецкага краязнаўства шляхам вылучэньня, стварэньня асобых сэмінараў, курсаў і заводных консультацый для рабочых, колгаснікаў, батракоў і вучнёўства, а таксама ажыццяўляе вылучэньне на навуковую працу актыўных краязнаўцаў, асабліва з асяродзьдзя рабочых, колгаснікаў і батракоў, нацменшасцяў, выявіўшых інтарэс і здольнасьці ў навуковай працы ў процэсе краязнаўчага вывучэньня сваіх раёнаў.

3. Ажыццяўляе грамадзкі нагляд за пастаноўкаю выкладаньня і падрыхтоўкі краязнаўчых кадрў.

Б. У галіне навукова-дасьледчай працы

4. Праводзіць распрацоўку тэорытычных асноў савецкага краязнаўства і пытаньняў марксысцка-ленінскай мэтодлёгіі і мэтодыкі.

5. Устанаўліваючы сувязі з рознымі навуковымі організацыямі і ўстановамі, распрацоўвае разам з імі мэтодыку і пляны комплекснага вывучэньня раёнаў і па-магчымасьці садзейнічае навукова-дасьледчай працы гэтых устаноў (музэяў) і організацый.

6. Удзельнічае ў распрацоўцы і абгаварэньні пытаньняў соцыялістычнага будаўніцтва на аснове ўсебаковага вывучэньня асаблівасьцяў раёну і краю.

7. Мае свае выданьні, прысьвечаныя пытаньням кіраўніцтва, савецкага краязнаўства і непэрыодычныя выданьні як па агульным пытаньням, так і па асобным бягучым проблемам краязнаўства.

8. Наладжвае даклады, лекцыі, дыскусіі па пытаньням краязнаўства.

9. Склікае нарады, конфэрэнцыі і зьезды як для організацый марксысцкіх сіл у галіне краязнаўства, так і для абмеркаваньня бягучых задач краязнаўства; стварае бібліотэкі і дасьледчыя брыгады па пытаньням краязнаўства.

В. У галіне пропагандысцка-масавай працы

10. Удзельнічае ў агульным партыйным і савецкім друку, популярызуючы дасягненьні савецкага краязнаўства, выяўляючы яго недахопы, ажыццяўляючы непрымьруемую барацьбу з клясава-чужымі і опартуністычнымі плынямі ў галіне краязнаўства, і на гэтай аснове садзейнічае разьвіцьцю масавага савецкага краязнаўства.

11. Організуе публічныя даклады, лекцыі і дыспуты як у Ком-акадэміі, так і ў рабочых і колгасных групах, у навучальных установах, навуковых організацыях як у Маскве, так і ў іншых пунктах СССР, адначасова аказваючы, пры выездах на месцы, канкрэтную дапамогу па ўзмацненьню мясцовых організацый.

12. Склікае конфэрэнцыі-нарады і выдае масавыя лістоўкі і брошурныя па пытаньням савецкага краязнаўства.

13. Організуе консультацыю па пытаньням краязнаўства.

14. Уцягвае ўдарнікаў у краязнаўчую працу і наладжвае соцыялістычнае спаборніцтва.

Разьдзел II

Склад таварыства

1. Таварыства складаецца з сапраўдных членаў і членаў корэспондэнтаў.

2. Сапраўднымі членамі Таварыства могуць быць толькі марксысты, працуючыя навукова ці практычна ў галіне краязнаўства.

3. Першымі сапраўднымі членамі зьяўляюцца ніжэйнаступныя члены—заснавальнікі Таварыства.

4. Асобы, уступаючыя ў сапраўдныя члены Таварыства, падаюць у Савет Таварыства заяву і прадстаўляюць рэкамінацыі двух сапраўдных членаў Таварыства.

5. Залічэньне ў сапраўдныя члены ўтвараецца па прапанове Савету на агульным сходзе з адчыненым галасаваньнем, простаю большасьцю галасоў.

6. Членамі-корэспондэнтамі могуць быць асобы, адпавядаючыя ўсім запатрабаваньням п. 7. статуту.

7. Члены-корэспондэнты зацьвярджаюцца Саветам Таварыства. На сходах Таварыства члены-корэспондэнты карыстаюцца правам дарадчага голасу і ня могуць быць абраны ў выканаўчыя і рэвізійныя органы таварыства. Перавод членаў корэспондэнтаў у сапраўдныя члены ўтвараецца агульным сходам у парадку, прынятым для прыёму ў члены (п. 10).

8. Члены Таварыства плоцяць уступныя і штогоднія членскія ўзносы ў разьмерах і ў тэрмінах, устаноўленыя агульным сходам Таварыства.

9. Сапраўдныя члены Таварыства карыстаюцца наступнымі правамі:

а) правам рашаючага голасу на ўсіх сходах Таварыства;

б) правам абіраць і быць абранымі ў выканаўчыя і рэвізійныя органы Таварыства.

10. Усім членам Таварыства прадстаўляецца права карыстаньня бібліотэкамі і музэямі і іншымі ўстановамі Комакадэміі і краязнаўчых арганізацый. Таварыства садзейнічае сваім членам у атрыманьні навуковай літаратуры, даступе ў архівы, навуковых камандыроўках і інш.

11. Выбыцьце з ліку членаў Таварыства можа мець месца або па асабістай заяве выбываючага, або за няўплату членскіх узносаў, або па пастанове $\frac{2}{3}$ наяўнага складу Таварыства па сьпісам, прычым выключэньне ў апошнім выпадку можа мець месца толькі пры наяўнасьці з боку выключаемага ці неадпаведнасьці з патрабаваньнямі, якія прад'яўляюцца членам гэтым статутам, ці ў выпадку кампрамэнтуючага Таварыства ўчынку ці крымінальна прасьледваемага дзеяньня.

Разьдзел III

Структура Таварыства і яго кіраўніцтва

1. Кіруючым органам Таварыства зьяўляецца агульны сход Таварыства, які склікаецца не радзей аднаго разу ў год.

2. Выканаўчым органам зьяўляюцца: савет Таварыства, які абіраецца на агульным сходзе, яго прэзыдыум, які абіраецца на агульным сходзе Таварыства. Першы склад членаў заснавальнікаў Таварыства зацьвярджаюцца Прэзыдыумам Комакадэміі. Арганізацыйны сход членаў-заснавальнікаў абірае першы склад савету Таварыства.

3. Агульны сход таксама абірае рэвізійную камісію, якая зьяўляецца кантролюючым органам Таварыства. Яна складаецца з старшыні і чатырох членаў. Рэвізійная камісія правярае фінансава-гаспадарчую дзейнасьць Таварыства і прадстаўляе справаздачны даклад аб ёй чарговому агульнаму сходу Таварыства.

4. Пытаньнямі, якімі ведае савет Таварыства, зьяўляюцца:

а) правядзеньне ў жыцьцё пастановаў агульнага сходу Таварыства і пастановаў Прэзыдыуму Комакадэміі;

б) кіраўніцтва спрацамі Таварыства і яго сэкцыямі, камісіямі і нагляд за іх дзейнасьцю;

в) выданьне часопісаў, навуковых прац, зборнікаў і г. д.;

г) складаньне плянаў, каштарысаў і справаздач;

д) загадваньне ўсімі справамі і маемасьцю Таварыства;

е) наём і звальненьне супрацоўнікаў;

ж) утварэньне ад імя Таварыства ўсякіх актаў і дагавораў, прадугледжаных параграфамі гэтага статуту;

з) скліканьне зьездаў Таварыства, падрыхтоўкі да іх дакладаў і г. д.;

і) выданьне правіл і палажэньняў па ўсім відам дзейнасьці Таварыства.

5. Для кіраўніцтва бягучаю працаю савет Таварыства абірае з складу сваіх членаў прэзыдыум з старшыні, намесьніка старшыні, навуковага сакратара і членаў прэзыдыуму ў колькасьці, устаноўленай саветам Таварыства.

6. Савет Таварыства склікаецца не радзей аднаго разу ў тры месяцы. Прэзыдыум склікаецца ў тэрміны, устаноўленыя саветам Таварыства.

7. Працуючы пад непасрэдным кіраўніцтвам Прэзыдыуму Комакадэміі, савет Таварыства зьвязаны прадстаўляць штогодна ў Прэзыдыум Комуністычнай акадэміі справаздачу аб дзейнасьці Таварыства па форме, устаноўленай апошнім.

8. Таварыства краяведаў-марксыстаў сваіх мясцовых аддзяленьняў не арганізоўвае. Усе краяведы-марксысты на мясцох абавязаны ўваходзіць у мясцовыя краязнаўчыя арганізацыі, абіраючы з свайго асяродзьдзя для сувязі з Таварыствам бюро і па меры патрэбы склікае нарады групы.

9. Таварыства мае пячатку, штамп і правы юрыдычнай асобы.

Разьдзел IV

Сродкі Таварыства

Сродкі Ёсесаюзнага Таварыства краяведаў-марксыстаў складаюцца з:

а) уступных і штогодніх членскіх узносаў;

б) асыгнаваньняў Комакадэміі і іншых арганізацый і ўстаноў.

Разьдзел V

Ліквідацыя Таварыства

1. Таварыства можа быць ліквідавана: па пастанове Прэзыдыуму Комуністычнай акадэміі, па пастанове $\frac{3}{4}$ членаў Таварыства, па распараджэньню ўрадавых органаў.

2. У выпадку ліквідацыі Таварыства ўся яго маемасьць перадаецца Комуністычнай Акадэміі.

Прынцыпы пабудовы савецкага краязнаўчага музею

(Тэзы, зацьверджаныя на Першым усерасійскім музейным зьездзе)

1. Асноўнае адрозьненне савецкага краязнаўчага музею, як навукова-дасьледчай установы, ад іншых навукова-дасьледчых устаноў заключаецца ў тым, што музей ставіць сваёй прастай задачай ня толькі вывучаць тую ці іншую зьяву, але выяўляць і вынікі вывучанага шляхам дэманстрацыі *навукова апрацаваных* матар'ялаў у мэтах камуністычнай прапаганды. Для гэтага музей арганізуе дасьледчыя работы з такім разьлікам, каб у выніку ён мог узбагаціць свае экспазыцыйныя магчымасьці для політычна-асьветнай работы на базе марксысцка-ленінскага вучэньня.

2. Ставячы сваёй задачай вывучэньне пэўнай тэрыторыі і яе выяўленьне ў музейнай экспазыцыі, краязнаўчы музей павінен у сваім паказе вытлумачыць розныя зьявы ў прыродзе, у людзкім грамадзтве як у мінулым, так і ў сучасным, каб наведвальнік мог зразумець акружаючае яго жыццё ў сьвятле дыялектычнага матар'ялізму і тым самым садзейнічаць актыўнаму ўдзелу ў соцыялістычным будаўніцтве.

3. Каб ажыццявіць гэту задачу, краязнаўчы музей павінен вывучыць усебакова свой край, даць поўнае выяўленьне жыцця краю ў дынамічным разрэзе, каб перад наведальнікам у лёгічнай зьвязнасьці паўстаў яскравы малюнак усіх тых узаемадзеяньняў фактараў, якія з няўхільнасьцю прыводзілі да зьмены адной грамадзкай формацыі на другую, уключна да самой дыктатуры пролетарыяту, якая праводзіць соцыялістычную рэканструкцыю народнае гаспадаркі і быту.

4. Для гэтага краязнаўчы музей павінен паказаць ня толькі тое асяродзьдзе прыроды, у якім разьвіваліся і разьвіваюцца вытворчыя сілы краю, г. зн. суму тых прыродна-гістарычных умоў, у якіх адбылася і адбываецца дзейнасьць людзкога грамадства, але і процэс актыўных адносін чалавека да акружаючага яго прыроднага асяродзьдзя і процэс адносін чалавека да прыроды з прычыны разьвіцця вытворчых сіл.

5. Выяўляючы прыроду вывучанага краю і паказваючы процэсы зьмены чалавекам прыроды, музей не павінен паказваць разрозьненна паасобныя элементы (сыстэматычныя калекцыі) па-за якой-небудзь прычыннай іх залежнасьцю паміж сабою,—такая экспазыцыя з пункту погляду дыялектычнага матар'ялізму павінна быць рашуча адкінута,—мы павінны высунуць як адпаведны яму прынцып ландшафтнай экспазыцыі прыродна-гістарычнага матар'ялу, пры якім музей можа паказаць, як прырода ўтварае цэльную сыстэму, сукупную сувязь матар'

яльных цел і процэсаў. Усе целы ў ёй знаходзяцца ва ўзаемнай сувязі, у пэўнай узаемадзеянасьці, што і складае рух.

Паказ прыродна-гістарычнага матар'ялу павінен пачынацца з гісторыі прыроды, агульнай характарыстыкі клімату, агульнай геалёгічнай будовы і г. д. у мэтах выяўленьня ўмоў, якія вызначаюць сабой агульную характарыстыку ўсёй прыроды краю і залежных ад палажэньня тэрыторыі на паверхні зямной кулі ў тым або іншым яго пункце. Другой часткай павінны зьявіцца асобныя найбольш тыповыя ляндшафты (рака, лес, балота і г. д.).

6. Паколькі кожны ляндшафт прадстаўляе сабой комплекс зьяў, звязаных з дзейнасьцю чалавека, дык вывучэньне яго таксама павінна весьціся комплексна. У склад кожнага комплексу павінны праводзіцца наступныя элемэнтны: а) характарыстыка разьмеркаваньня данага ляндшафту ў краі, б) мікроклімат данага ляндшафту, в) геалёгічная будова, г) глебавая будова, д) расьліннасьць, е) жывёлы, ж) выяўленьне адносін гаспадарчай дзейнасьці чалавека да данага ляндшафту ў залежнасьці ад становішча вытворчых сіл.

У кожным ляндшафце неабходна паказаць узаемадзеяньне паміж чалавекам і прыродай, тыя зьмены, якія адбыліся ў прыродзе пад уплывам дзейнасьці чалавека, рознастайнае выкарыстаньне чалавекам сіл прыроды, яе багацьцяў, якое прыводзіць да стварэньня прылад вытворчасьці, якія разам з асяродзьдзем прыроды абумаўляюць сьпэцыяльны вытворчасьці.

7. Асноўнай задачай паказу дыялектыкі грамадзкіх формацый зьяўляецца паказ, як грамадзкія адносіны вытворчасьці зьмяняюцца адначасова з зьменай і разьвіцьцём матар'яльных сродкаў вытворчасьці, з зьменай вытворчых сіл. Другімі словамі—трэба паказаць, што азначальным момантам у гісторыі зьяўляецца ў канечным ліку вытворчасьць, аднаўленьне вытворчасьці (воспроизводство) сапраўднага жыцьця, што політычнае, прававое, філёзофскае, рэлігійнае, літаратурнае, мастацкае разьвіцьцё і г. д. грунтуецца на эканамічным базісе і што „ўся гісторыя папярэдняга грамадзянства (общества) ёсьць гісторыя барацьбы класаў“.

8. Для таго, каб ажыццявіць такое выяўленьне дыялектыкі грамадзкіх формацый, таксама патрэбна комплексная экспазыцыя, пры якой асобныя элемэнтны пэўнай эканамічнай эпохі былі-б цесна звязаны паміж сабой, г. зн., другімі словамі, музэй павінен даваць комплексную характарыстыку пэўнай эканамічнай эпохі, паказаўшы, як на базе існаваўшых вытворчых адносін разьвівалася класавая барацьба, як абумоўліваліся вытворчымі адносінамі ідэалёгічная і політычная надбудовы і г. д.

9. Такім чынам, існуючы падзел краязнаўчых музэяў на тры аддзелы: прыродна-гістарычны, які выяўляе „чыстую“ прыроду па яе асобных элемэнтах, гістарычна-культурны, які дэманструе помнікі матар'яльнай і духоўнай культуры, урэшце, грамадзка-эканамічны, які ў падаўляючай большасьці паказвае эканоміку краю за пэўны пэрыод—павінен быць адкінуты, як пазбаўляючы магчымасьці выявіць вытворчыя адносіны той або іншай эпохі ва ўмовах прыроднага асяродзьдзя, дыялектычнае разьвіцьцё грамадзкіх формацый, іх зьмену, фактары, якія яе абумаўляюць.

10. Такая пабудова краязнаўчага музэю магчыма толькі пры ўмове, калі музэй парывае беспаваротна з укаранёнымі ў музэйнай практыцы традыцыямі паказу помнікаў культуры як „надзвычайных“ („замечательных“) зьнікаючых прадметаў старыны і мастацтва, у леп-

шым выпадку вывучаных абстрактна, як помнікі стара-рускага мастацтва, якія абсалютна не выкарыстоўваюцца для асноўнай мэты—для характарыстыкі вытворчых адносін, для аналізу клясавай структуры той або іншай грамадзкай формацыі, для чаго павінны быць выкарыстаны ў першую чаргу арыгінальныя помнікі культуры, мастацкія творы, архіўныя дакументы і т. д.

Трэба падкрэсьліць, што для гэтай задачы багацейшы матэрыял даюць помнікі царкоўнага быту, у якіх яскрава выяўлялася ня толькі тэхніка данай эпохі, але, што асабліва важна,—ідэолёгія пануючых кляс.

11. Выяўленьня клясавай структуры поўнай эканомічнай эпохі краязнаўчы музей можа дасягнуць паказам бытавой абстаноўкі розных грамадзкіх груп (напрыклад, для характарыстыкі прыгоннай эпохі—быт памешчыка і быт селяніна, капіталістычнай эпохі—быт фабрыканта і быт рабочага і г. д.).

Такая комплексная экспазыцыя зьяўляецца найбольш наглядным паказам клясавай структуры грамадства, найбольш пераканальнай дэманстрацыяй клясавых супярэчнасьцяў, якія ўспрымаюцца наведвальнікам шляхам музейнага паказу.

12. Пры такой пабудове краязнаўчага музея эпоха соцыялістычнага будаўніцтва Савецкага саюзу¹⁾ займае асаблівае экспазыцыйна-выгоднае месца і разам з тым навукова абгрунтаванае выяўленьне тых соцыяльна-эканомічных фактараў дакастрычнікаўскай Расіі, якія ходам свайго разьвіцьця абумовілі дыктатуру пролетарыату.

13. Разьдзел соцыялістычнага будаўніцтва павінен паказаць, як ад эпохі ваеннага капіталізму ў гады грамадзянскай вайны, праз НЭП Савецкая краіна перайшла да рэканструкцыйнага пэрыоду, да соцыялістычных формаў у народнай гаспадарцы і як на базе соцыялістычных адносін будуюцца новая культура. У гэтым разьдзеле павінна быць выяўлена клясавая барацьба, яе абвастрэньне, выкліканае ўзмоцненым наступленьнем на капіталістычныя элемэнт гораду і вёскі. Комплекснае выяўленьне і ў даным разьдзеле дае яскравы малюнак новай старонкі ў гісторыі чалавечтва.

14. Пры такой структуры краязнаўчага музея адкрываюцца шырокія магчымасьці скарыстаньня музея як прылады камуністычнай прапаганды, сродку барацьбы за соцыялістычнае грамадства, за новы быт. На паказе акружаючай чалавека прыроды, на гісторыі разьвіцьця грамадзкіх формацыі, на нашым соцыялістычным будаўніцтве музей наглядна пакажа пераможны ход носьбіта вучэньня Маркса-Леніна—сучаснага пролетарыату.

¹⁾ У арыгінале Савецкай Расіі.

Шкодная кніжка

А. Цімашоў. *Эканомічныя нарысы раёнаў і іх методолёгія*. Выданьне Масавага сэктару і ЦБ краязнаўства БАН. Рэдактар В. Серафімаў. Тэхрэдактар А. Раманоўскі. Тыраж 1.000 экз., стар. 10. Цана 25 к.

Адна ўжо назва брошюры сьведчыць аб тым, што яна прысьвечана вельмі актуальнай тэме. Сапраўды, даць вытрыманае марксысцка-ленінскае методолёгічнае кіраўніцтва шырокім колам краязнаўцаў БССР у комплексным эканомічным вывучэньні раёнаў, паказаць у зразумелай форме спосабы выкананьня гэтае работы ёсьць вельмі актуальная і ўдзячная задача.

На жаль, выданьне Масавым сэктарам і ЦБК БАН разглядаючай брошюры зьяўляецца прыкладам таго, як ня трэба методолёгічна кіраваць краязнаўчымі досьледамі. Брошура ўяўляе сабою пераклад (гэта чамусьці не паказана) вельмі няўдалага, больш таго, шкоднага артыкулу з часопісу: „Советское краеведение“ № 7-8 за 1931 год.

Аўтар пачынае свой артыкул з таго зазначэньня, што „непасрэднае кіраўніцтва сотнямі (?) раёнаў прадстаўляе для абласных (?) арганізацый *тэхнічна складаную задачу*“ (падкрэсьлена ўсюды намі—аўтары). Як зазначана раней, на брошюры не паказана, што гэта даслоўны пераклад з расійскага, і робіцца абсалютна незразумелым, аб якіх сотнях раёнаў ідзе гутарка, калі іх у нас толькі 75, якія вобласьці маюцца на ўвазе, калі іх у нас зусім няма. Нарэшце, што гэта за „тэхнічна-складаная задача“ па кіраўніцтву раёнамі і няўжо гэтае бяззубае зазначэньне абымае сабою зьмест цэнтральнага кіраўніцтва раёнамі і сувязь гэтага кіраўніцтва з эканомічным вывучэньнем раёнаў?.. Тым ня менш гэтая беззьмястоўнасьць робіцца выходным пунктам наогул вельмі пражэкцёрскага азначэньня неабходнасьці эканомічнага вывучэньня раёнаў.

„Што тычыцца методолёгіі раённых апісаньняў,—кажа аўтар,—дык гэтка, у сувязі з адносна невялікаю практыкаю, назапашаную ў гэтай галіне, ня можа быць прызнана ўсталяванай“ (?). Як бачыце, па думцы Цімашова выходзіць, што пры эканомічным вывучэньні раёнаў ня можа быць гутаркі аб марксысцка-ленінскай методолёгіі, аб яе канкрэтным праламленьні ў данай справе; тут патрэбна нейкая іншая методолёгія, якая наогул „ня можа быць прызнана ўсталяванай“. Таму ён прабуе „высьветліць асноўныя моманты методолёгіі нарысу, скарыстоўваючы практыку па складаньню ім эканомічнага апісаньня аднаго з раёнаў Маскоўскай вобласьці (Шатурскага)“. Што-ж гэта за методолёгія, якую падае Цімашоў на аснове сваёй практыкі?

Для характарыстыкі гэтае методолёгіі даволі прывесьці наступныя моманты: „Мэтавая ўстаноўка нарысу,—кажа Цімашоў,—даць

сystèmeматичнае комплекснае апісаньне раёну, *якое можна пакласьці за аснову пэрспэктывнага і бягучага плянаваньня*", або: „пры разглядзе ўсіх належачых сюды паказчыкаў,—кажа аўтар у разьдзеле аб сельскай гаспадарцы,—у дынамічным разрэзе лёгка зрабіць канчатковыя вывады і пабудову агульных пэрспэктыв сельскай гаспадаркі разглядамага раёну, адбіўшы ў нарысе асноўныя лічбы пэрспэктывнага пляну сельскай гаспадаркі раёну, калі такія вызначаны, ці магчымыя наметкі на бягучыя гады, абаснаваныя папярэднімі выкладкамі“.

Словам, аўтар кладзе ў аснову гаспадарчага і культурнага плянаваньня раёну яго статыку і дынаміку. Інакш кажучы, гэта ёсьць слаба прыкрыты працяг эволюцыйнае тэорыі Чэлінцава-Кандрацьцева аб прыстасаваньні плянаваньня да эволюцыі, аб „прогнозе“ ў плянаваньні на базе эволюцыі, аб прыстасаваньні да гэтага эволюцыйнага прогнозу ўсяе політыкі дзяржавы і г. д. Усё гэта, як вядома, супроцьстаўлялася шкоднікамі тэй рэволюцыйнай перабудове народнай гаспадаркі, якая праводзіцца дыктатурай пролетарыяту, супроцьстаўлялася тым дзейным дырэктывам па соцыялістычнай рэканструкцыі народнай гаспадаркі, якія ляжаць у аснове нашых плянаў. Дзейны плян—дырэктыва падмянялася на „прогноз“,—на опартуністычнае прыстасаваньне да эволюцыі, да фактычнага садзейнічання пашыранаму аднаўленьню капіталістычных адносін, да ўмацаваньня базы рэстаўратараў.

Гэтая варожая канцэпцыя праводзіцца ў артыкуле Цімашова, а Масавы сэктар і ЦБК БАН, „ніштожа сумняшася“, пашыраюць гэтую шкодную працу праз выданьне яе асобнай брошурай. Адначасна з тым як пролетарыят і яго партыя праводзяць жорсткую клясавую барацьбу па выкрыцьці і канчатковай ліквідацыі варожых нам тэорыі, т. Серафімаў, які рэдагаваў гэтую працу, на жаль, аказаўся ў ролі штампуюшчыка,—выявіў у даным выпадку недапушчальны лібэралізм. Ня кажучы ўжо аб тым, што парадак досьледу ў паасобных галінах гаспадаркі раёну даецца гэтаю брошураю ў блытанай, незразумелай форме, апісаньне гэтых галін раіцца па выпрабаванай схэме буржуазных монографій—прырода, насельніцтва, сельская гаспадарка і г. д. Гэтае апісаньне намячаецца ў мэханістычным разрыве; паасобныя галіны бяруцца ня толькі не ў парадку іх вядучасьці, але і бяз сувязі паміж сабою. Нарэшце, раіцца для атрымання „пашпарту“ раёну скласьці вынікі гэтага апісаньня паасобных галін і атрымаць такім чынам „сьціслае, компактнае ўкладаньне асноўных паказчыкаў усяго раёну“... Словам, атрымліваецца сума „аршынаў з пудамі“, а ня зьвязаная, у парадку вядучых галін, характарыстыка раёну.

Брошура ня толькі не задавальняе запатрабаваньняў шырокіх колаў савецкіх крэсьніаўцаў у справе кіраўніцтва імі па эаномічнаму вывучэньню раёнаў, але яна шкодная, бо грунтуецца на дзейна-варожай буржуазнай мэтодолёгіі. Яна (брошура) ня можа распаўсюджвацца, а павінна быць заменена вытрыманым марксысцка-ленінскім мэтодолёгічным кіраўніцтвам па эаноміка-геаграфічнаму вывучэньню раёнаў, і чым хутчэй гэта зробіць Масавы сэктар і ЦБК БАН, тым будзе лепш.

Прыклад выданьня гэтае шкоднае брошуры зьяўляецца перасьцярогай для ўсяе пролетарскае грамадзкасьці БАН, ён гаворыць аб неабходнасьці максымальнага завастрэньня клясавае пільнасьці ў напрамку выкананьня ўказаньня т. Сталіна аб недапушчальнасьці „гнилога лібэралізму“ да ворагаў дыктатуры пролетарыяту і іх тэорыі.

М. Лойка.

С. Маргелаў.

ОФІЦЫЙНЫ АДДЗЕЛ

Да ўсіх навукова-дасьледчых і музэйных устаноў

па гісторыі матар'яльнай культуры, археолёгіі і этнографіі, спецыяльных впусаў і нацыянальных педагогічных наву-чальных устаноў. Да навуковых таварыстваў і асоцыяцый па гісторыі, краязнаўству і нацыянальна-культурным про-блемам. Да працаўнікоў у галіне краязнаўства, археолёгіі і этнографіі. Аб Першым усесаюзным зьездзе па архео-лёгіі і этнографіі

Вялізарныя, сусьветна-гістарычныя задачы, якія стаяць перад будуючай соцыялізм Савецкай краінай, патрабуюць і абумаўляюць выключнае, нябачанае разьвіцьцё навуковай думкі. Разам з соцыяльна-эканамічнай структурай краіны ў агні вострых класавых боёў у ко-рані, да аснаваньня, перабудоўваецца ўся сыстэма навуковай работы і мэтодолёгія навуковага дасьледваньня. Упяршыню навука, усё больш і больш узброеная магутнай і непераможнай зброяй — марксысцка-ленінскай мэтодолёгіяй, ва ўсім сваім зьмесьце і на ўсім сваім пра-цягу выбіваецца з-пад прыгнёту скажаючых уплываў буржуазнай, а часам і фэўдальнай ідэолёгіі: ідзе ў поўным сэнсе слова аслаба-неньне чалавецкай думкі ад тысячагодніх ланцугоў, ідзе поўная зьмена сьветапогляду. Пераможная ў Савецкай краіне рабочая класа зьяўляецца піонэрам новай эпохі ў галіне ідэолёгіі навукова-твор-чай думкі.

У гэтым вялізарным і пераможным руху, які ня можа пакінуць без свайго рэволюцыйнізуючага ўплыву ніводнага, нават самага ад-даленага і на першы погляд другараднага, кутка навукова-дасьледчай думкі, ёсьць участкі, на якіх мы пасунуліся параўнаўча далёка, ёсьць, наадварот, такія, на якіх мы недапушчальна адсталі. Да ліку апошніх належыць той круг дысцыплін і пытанняў, якія дастаткова ахоплі-ваюцца тэрмінамі гісторыі матар'яльнай культуры, археолёгіі і этно-графіі. Між іншым, аб'ект іх вывучэньня ні ў якім разе не належыць да ліку такіх, якімі можа ня цікавіцца савецкая навуковая думка і савецкая навуковая грамадзкасьць.

Пастанова Цэнтральнага камітэту партыі ад 15-га сакавіка г. г. па дакладу Усесаюзнай камуністычнай акадэміі аб задачах навуковай работы патрабуе поўнай карэннай рэарганізацыі ўсёй навукова-да-

сьледчай справы ў Савецкім саюзе, максымальнага набліжэння яе да задач соцыялістычнага будаўніцтва, хутчэйшага зьнішчэння таго разыходжаньня тэорыі з практыкай, якое і да гэтага часу мае месца ў нашай навуковай рабоце, патрабуе ўскрыцьця і зьнішчэння элемэнтаў клясава-варожых уплываў на нашу навуковую думку.

На даным участку навуковага дасьледваньня, які будзе аб'ектам прац надыходзячага Першага ўсесаюзнага зьезду па археолёгіі і этнографіі, таксама, і ў яшчэ большай ступені, патрэбна карэнная перабудова зьверху данізу. Нам патрэбна будзе азначыць прадмет, якім гэтыя дысцыпліны павінны займацца з пункту погляду марксызму-ленінізму, бо нават у гэтым пытаньні няма чаго-небудзь канчаткова яснага і ўстаноўленага, вызначыць тыя канкрэтныя шляхі, на якіх мы можам праводзіць вырашэньне гэтых навуковых праблем і ўсю адпаведную навукова-дасьледчую работу на аснове марксысцка-ленінскай мэтодолёгіі, выкрыць, нарэшце, усе карэньні і выяўленьні клясава-варожай, буржуазнай і фэўдальнай ідэолёгіі ў нашай навуковай рабоце, выкрыць квазі-марксысцкую слоўную мімікрыю, якая да гэтага часу яшчэ мае месца ў практыцы нашай работы; даць аналіз часам вельмі тонкім і складаным адбіткам у нашай навуковай прадукцыі таго рэзкага абстрактнага клясавай барацьбы ў СССР і ва ўсім сьвеце, якое мае месца на даным рашаючым этапе нашага гістарычнага шляху. Зьезду неабходна таксама будзе абмеркаваць з усёй дасканаласьцю ўсе арганізацыйныя пытаньні навуковай работы ў галіне археолёгіі і этнографіі—пытаньні аб кадрах, аб сетцы навукова-дасьледчых і музэйных устаноў, аб сыстэме іх узаемнай сувязі, пытаньне аб адзіным пляне работы на бліжэйшы пэрыод і г. д. Патрэбна, каб пасля Зьезду не засталася ніякіх няяснасьцяў па ўсім гэтым пытаньням, каб пасля Зьезду пачалася плянамерная ўдарная работа на адзінай аснове, па адзінаму пляну, на аднэй агульнай мове.

Арганізацыя Зьезду і ўсе падрыхтоўчыя работы па яго скліканьню праводзяцца Арганізацыйным камітэтам па скліканьню Першага ўсесаюзнага зьезду па археолёгіі і этнографіі, які ўтвораны пры Камітэце па загадваньню навуковымі і навучальнымі ўстановамі пры ЦВК СССР, у складзе прадстаўнікоў Вучонага камітэту ЦВК СССР, Усесаюзнай ком. акадэміі, Акадэміі навук СССР, Акадэміі навук УССР і БССР, народных камісарыятаў асьветы Саюзных рэспублік і важнейшых спецыяльных навукова-дасьледчых і музэйных арганізацый пад старшынствам А. В. Луначарскага.

Скліканьне Зьезду вызначана Арганізацыйным камітэтам на 1-ае сакавіка 1932 году ў Ленінградзе. Парадак і нормы прадстаўніцтва ўстаноў і арганізацый, таксама як і сьпісы запрошаных і дапушчальных да ўдзелу ў Зьездзе, вызначаюцца Арганізацыйным камітэтам.

Установы і таварыствы, а таксама паасобныя працаўнікі, жадаючыя прыняць удзел у рабоце Зьезду і прапанаваць свае даклады і паведамленьні, павінны заявіць аб гэтым у Арганізацыйны камітэт не пазьней 1-га студзеня 1932 г. і прадставіць даклады і паведамленьні (ня больш $\frac{1}{2}$ друкаванага аркушу) у пісьмовым выглядзе не пазьней 10-га студзеня 1932 г. па адрасу: Москва, 19, Волхонка, 14. Ком. Академия, комната № 409.

Усе ўдзельнікі Зьезду забяспечваюцца на час Зьезду бясплатным інтэрнатам. Выдаткаў па праезду і ўтрыманьню ўдзельнікаў Зьезду

Організацыйны камітэт на сябе не бярэ. Організацыйны камітэт заклікае ўсе адпаведныя арганізацыі і ўсіх навуковых працаўнікоў у галіне гісторыі матар'яльнай культуры, археалёгіі і этнаграфіі з усёй сур'ёзнасцю аднесціся да падрыхтоўкі да З'езду, які павінен адыграць рашаючую паваротную ролю ў нашай навукавай рабоце і тым самым наш адсталы ўчастак уключыць у асноўную лінію фронту ідэалёгічнай барацьбы за пабудову сацыялізму.

РЭЗОЛЮЦЫЯ

Ўсебеларускай канфэрэнцыі пролетарскага студэнцтва ВНУ і тэхнікумаў, аб'яднаных саюзам рабочых МТС і батрацтва, па дакладу — „Задачы ВНУ і тэхнікумаў у разгортваньні масавай навукова-дасьледчай працы“

Заслухаўшы даклад аб задачах ВНУ і тэхнікумаў, аб'яднаных профсаюзам рабочых МТС і батрацтва ў справе папулярызацыі і разгортваньня масавай навукова-дасьледчай працы, Усебеларуская канфэрэнцыя пролетарскага студэнцтва ВНУ і тэхнікумаў адзначае надзвычайна вялікае значэньне разгортваньня масавай навукова-дасьледчай працы ў розных галінах соцыялістычнага будаўніцтва. Асноўнымі задачамі масавай дасьледчай працы ў даны перыод зьяўляюцца: комплекснае ўсебаковае вывучэньне паасобных раёнаў, іх прыродных багацьцяў, прыродна-гістарычных умоў, эканомікі, паасобных галін прамысловасьці і спэцыялізаваных галін соцыялістычнай сельскай гаспадаркі (жывёлагадоўлі, тэхнічных культур і інш.), соцыялістычнай культуры і быту.

Беларуская акадэмія навук, перабудаваўшы сваю працу ў адпаведнасьці з дырэктывамі партыі і пастановамі ўраду, правяла досыць значную работу па папулярызацыі масавай дасьледчай працы сярод шырокіх працоўных мас і арганізацыі краязнаўчых ячэек у раёнах (пры колгасах, школах), аднак, масавая дасьледчая праца яшчэ далёка не адпавядае тым запатрабаваньням, якія прад'яўляюць сучасныя задачы і вялізарныя тэмпы соцыялістычнага будаўніцтва. У масавую дасьледчую працу яшчэ ня ўцягнуты належным чынам рабочыя, колгаснікі, інжынэрна-тэхнічныя і аграномічна-тэхнічныя сілы; масавая дасьледчая праца амаль зусім не разгорнута ў вышэйшых навучальных установах і тэхнікумах.

Канфэрэнцыя лічыць неабходным:

1. Масаваму сэктару БАН шырэй разгарнуць папулярызацыю задач і значэньня масавай дасьледчай працы сярод працоўных мас БССР, ВНУ і тэхнікумаў шляхам пастаноўкі дакладаў, лекцый, радыё, выданьня масавай папулярна-навуковай літаратуры і інш.

2. Наладзіць больш цесную сувязь з ВНУ і тэхнікумамі шляхам пастаноўкі лекцый і дакладаў і дачы канкрэтных задач гэтым установам па масавай дасьледчай працы, выходзячы з спэцыяльных задач кожнае ўстановы.

3. Арганізаваць у больш шырокім маштабе арганізацыйную і мэтодычную дапамогу краязнаўчым ячэйкам у ВНУ і тэхнікумах (вусная і пісьмовая консультацыя, выданьне програм і інструкцый і іншага мэтодычнага матэрыялу).

4. Прасіць НКА і НКЗ даць адпаведныя ўказаньні ВНУ і тэхнікумам аб разгортваньні масавай дасьледчай (краязнаўчай) працы з прадугледжаньнем водпуску адпаведных сродкаў на гэту працу.

5. Прасіць Цэнтральнае праўленьне саюзу рабочых МТС і багтражца даць указаньні па сваёй лініі аб садзейнічаньні з боку профсаюзных арганізацый ВНУ і тэхнікумаў разгортваньню масавай дасьледчай працы ў гэтых установах.

6. Конфэрэнцыя заклікае ўсіх навуковых працаўнікоў, студэнцтва, рабочых і служачых ВНУ прыняць актыўны ўдзел у арганізацыі ячэек масавай навукова-дасьледчай працы (краязнаўчых ячэек) пры ўсіх ВНУ і тэхнікумах і разгортваньні дасьледчай працы для садзейнічання сацыялістычнаму будаўніцтву.

7. Практычны ўдзел студэнтаў у разгортваньні масавай дасьледчай працы ў савгасах і колгасах павінен выявіцца ў арганізацыі ячэек па масавай дасьледчай працы, па вывучэньню глеб, водных багацьцяў, арганізацыі фэнолёгічных нагляданьняў, арганізацыі працы, вывучэньні эфэктыўнасьці розных сельскагаспадарчых машын у розных раёнах і г. д.

8. Масавыя дасьледчыя ячэйкі павінны зьвярнуць вялікую ўвагу на ўладаньне тэхнікай вытворчасці і пропаганду тэхнікі сярод шырокіх мас рабочых і колгаснікаў.

9. Масаваму сэктару БАН узмацніць і пашырыць сетку арганізацый па масавай дасьледчай працы і паглыбіць мэтодычнае кіраўніцтва, уцягнуўшы ў гэту работу спэцыялістаў па розных галінах навукі і тэхнікі.

Да ўсіх краязнаўчых арганізацый

ДАРАГІЯ ТАВАРЫШЫ!

Вялізарныя поспехі нашага соцыялістычнага будаўніцтва выклікаюць шалёную нянавісьць усіх ворагаў пролетарыату. У клясавай барацьбе супроць дыктатуры пролетарыату актыўна выступаюць розныя рэлігійныя арганізацыі, якія зьяўляюцца ваяўнічымі абаронцамі старога капіталістычнага ладу, носьбітамі і прапаведнікамі варожага пролетарыату ідэолёгіі. Рэлігія ўсімі мэтадамі і сродкамі змагаецца супроць будаўніцтва соцыялізму. Краязнаўчыя арганізацыі ва ўсёй сваёй працы павінны рашуча змагацца з рэлігіяй, выкрываючы яе клясавую сутнасьць, яе варожасьць да соцыялістычнага будаўніцтва, вывучаючы мэтоды і формы барацьбы розных рэлігійных арганізацый у канкрэтных мясцовых умовах і мобілізуючы працоўныя масы на барацьбу з контррэвалюцыйнай рэлігіяй.

У сувязі з набліжэньнем антыкаляднай кампаніі краязнаўчыя арганізацыі сумесна з мясцовымі ячэйкамі ваяўнічых бязбожнікаў павінны правесці падрыхтоўчую працу і прыняць актыўны ўдзел у правядзеньні кампаніі. Удзел краязнаўчых арганізацый павінен выявіцца:

1) у вывучэньні контррэвалюцыйнай дзейнасьці рэлігійных арганізацый у сваім раёне ў часе грамадзянскай вайны і ў перыод рашучага соцыялістычнага наступленьня;

2) у вывучэньні зьмянення формаў і мэтодаў барацьбы рэлігійных арганізацый у залежнасьці ад узмацненьня і поспехаў соцыялістычнага будаўніцтва;

3) у арганізацыі антырэлігійных выставак пры краязнаўчых музэях, хатах-чытальнях, клюбах, у пастаноўцы дакладаў на антырэлігійныя тэмы з выкарыстаньнем матэрыялаў дасьледваньня контррэвалюцыйнай дзейнасьці рэлігійных арганізацый розных масьцей;

4) у вывучэньні і выяўленьні поспехаў работы ячэек ваяўнічых бязбожнікаў у справе барацьбы з рэлігіяй і ўдзелу ў будаўніцтве соцыялізму.

Удзел краязнаўчых арганізацый у антыкаляднай, аднтывялікоднай і інш. антырэлігійных кампаніях павінны зьяўляцца толькі асобнымі выпуклымі момантамі ў сыстэматычнай, плянавай бесперарыўнай антырэлігійнай працы. Бесперарыўная антырэлігійная работа павінна дапамагаць узмацненьню тэмпаў соцыялістычнага будаўніцтва, узмацненьню работы ячэек ВБ, узмацненьню краязнаўчай працы і ўцягненьню ваяўнічых бязбожнікаў у краязнаўчыя арганізацыі.

Нам. Старшыні ЦБК Ф. П. Садоўскі

Навуковы Сакратар В. Самцэвіч

Х Р О Н І К А

Плян працы масавага сэктару і ЦБК пры БАН на 1932 г.

I. Арганізацыйная праца

1. Разгарнуць сетку краязнаўчых арганізацый ва ўсіх раёнах: ня менш як па 5 краязнаўчых ячэек (на прамысловых прадпрыемствах, у савгасах, колгасах, МТС) у сярдзім па 10 чл. у ячэйцы.

2. Арганізаваць краязнаўчыя ячэйкі пры ўсіх ВМУ, педагогічных, сельскагаспадарчых, коопэрацыйных тэхнікумах і школах павышанага тыпу (ФЗС, ЦКМ) і ня менш як 30 проц. масавых школ (да 1 мая).

3. Арганізаваць 8 краязнаўчых музеяў і рэарганізаваць існуючыя раённыя краязнаўчыя музеі ў адпаведнасці з пастановай 1-га Усеагульнага музейнага з'езду.

4. Разгарнуць арганізацыю краязнаўчых куткоў і музеяў пры заводах, фабрыках, у колгасах і савгасах.

5. Паставіць у СНК БССР даклад аб краязнаўчай рабоце (сьнежань-студзень).

6. Правесці ўчот усіх краязнаўчых арганізацый (студзень-люты).

7. Падрыхтаваць і выдаць палажэнне аб ЦБК, раённым бюро краязнаўства і краязнаўчых ячэйках (да 1-га студзеня).

8. У межах інструктажу і арганізацыі ма-

савай навукова-даследчай работы краязнаўчых ячэек апаратам масавага сэктару і ЦБК правесці абследаванне і інструкцыйна-методычныя нарады ня менш як у 25 раёнах і апаратам інстытутаў БАН і аспірантуры ня менш як у 15 раёнах (лістапад-сьнежань 1931 г.).

9. Правесці з'езд па масавай навукова-даследчай рабоце і краязнаўству (сьнежань-студзень).

10. Арганізаваць і правесці курсы-семінары для падрыхтоўкі краязнаўчага актыву з рабочых гор. Менску (лістапад-студзень).

11. Правесці месячнік краязнаўства і масавай навукова-даследчай работы (студзень).

12. Арганізаваць і аформіць сэкцыі пры ЦБК: прамысловую, сельскагаспадарчую, школьнага краязнаўства і камісію па вывучэнню прыродных вытворчых сіл.

13. На працягу 1931/32 г. правесці раённыя курсы канферэнцыі ў наступных раёнах: у гор. Менску, Віцебску, Гомелі, Магілёве, Бабруйску, Барысаве, Мозыры, Полацку, Рэчыцы, Рагачэве, Мсціславе, Клімавічах, Дрысе, Койданаве, Тураве, Лепелі, Бягомлі і Вушчы.

14. Прыняць актыўны ўдзел у правядзенні ўсіх важнейшых гаспадарча-палітычных кампаній: пасеўная, уборачная, лесаплаўная, хлебапарыхтоўкі і г. д.

II. Навукова-даследчая работа

Назва тэмы	Мэ та	Мэ тоды правядзення работы	Хто выконвае	Дзе выконваецца	Тэрмін выканання		У вагі
					Пачатак	Канец	
1. Вывучэнне 9 зав. (манаграфічае); выхадзячы з дырэкт. ЦК УсеКП(б)	Паказаць дасягненні нашай спецыялістычнай прамысловасці і даць канкрэтныя ўзоры гэтых дасягненняў	Экспедыцыйны					Па заданню ВСНГ (узгод. з т. Вадаслава)
1) Завод імя Варашылава				Менск, на заводзе	Сьнежань	Чэрвень	

Назва теми	Мета	Методы прав- дзеньня работы	Хто вы- конвае	Дзе выкон- ваецца	Тэрмін вы- канання		Увага
					Пача- так	Канец	
2) Завод „Балышавік“	•	•	•	•	Сьне- жань	Лі- пень	
3) Фаб. „Профін- тэрн“ (Віцебск)	•	•	Брыгада Віцебска- га бюро кр-ва	Фабрыка „Профін- тэрн“	•	Кра- савік	
4) Цагельня № 1 Менск	•	•	Брыгада Менскага бюро кр-ва	Менск, цагельня	•	•	
5) Гомельскі шкляны зав.	•	•	Брыгада Гомель- скага бю- ро кр-ва	Гомель- скі завод	•	•	
6) Папчошна- трыкотажная фаб. у Віцебску	•	•	Брыгада Віцебска- га бюро кр-ва і фабрыкі	Віцебск, фабрыка	•	Май	
7) Шаўковая фаб- рыка ў Магілёве	•	•	Брыгада Магілёў- скага бю- ро кр-ва і фаб.	Магілёў, фабрыка	•	Сака- вік	
8) Запалкавая фабр. „Пролетар- ская перамога“	•	•	Барысаў- скае бюро кр-ва	Нова-Ба- рысаў	Сьне- жань	Кра- савік	
9) Цэмантны зав. у Крычаве	•	•	Брыгада ЦБК	Крычаў	Май	Вера- сень	
II. Гісторыя зав. БССР (па матар’- ялах з месц)	Выкананьне пастановы ЦК УсеКП(б)	Экспэды- цыйн. з апрац. ма- тар’ял. з месц.	Раён. краязн. орг. і ач. на зав. бры- гад. Масав. сектару і ЦБК	•	Сьне- жань	Ка- стрыч- нік	
III. Рэсурсы сыра- віны для запалка- вай прамысловасьці БССР	Выявіць запасы асіны для запал- кавай прамысло- васьці	Экспэды- цыйны і выву- чэньне на месц. кра- язнаўчымі арганіза- цыямі	Бары- саўск., Крупск., Гом., Рэ- чыц. бю- ро кр-ва і брыгады ЦБК і ВСНГ	•	Сту- дзень	Май	
IV. Монографіі сельскагаспадар- чых комун, арцел., МТС, савгасаў	Роля МТС у соц. рэканструкцыі с. г.	Стацыя- нарны і экспэдыц.	Брыгады МТС і ЦБК	МТС	Люты	Кра- савік	
1) Асьвейская МТС	Выявіць дася- гненні савгсаў, яго ролю ў соц. рэкон- струкцыі с. г.	Стацыя- нарн.	Слуцкі бел- падтэхні- кум і брыга- да савгасу	Савгас, Слуцк	Ліста- пад	Сака- вік	
2) Савгас „Івань“							

Назва тэмы	Мэ та	Мэ тоды права- дзеньня работы	Хто вы- конвае	Дзе выкон- ваецца	Тэрмін вы- канання		У вага
					Пача- так	Канец	
3) Птушкаводны колгас імя Калініна (Лепель)	Паказаць, як будуюцца буйныя птушкаводныя гаспадаркі соцыялістычнага тыпу	Экспэд.	Лепельскі пэдтэхнікум і краязн. орган.	Колгас, Лепель	Сьнежань	Сакавік	
4) Арцель „Комбайн“	Буйная свінагадоўч. ферма	Экспэд. і стаяцыя	Слуцкі пэдтэхнікум і брыгада колгасу	Колгас	Студзень	Красавік	
5) Арцель „Чырвоны Пуцілавец“	.	.	Сеньненскае бюро кр-ва і брыгада колгасу	Колгас, Сянно	Сьнежань	Май	
6) Комуна „Шлях селяніна“	Паказаць рост комуны, як выш. ступені kolek. с. г. і клясавую барацьбу	.	Мсьціслаўскі пэдтэхнік. і брыгада колгасу	Колгас	Студзень	Чэрвень	
7) Комуна „Авангард“	Паказаць дасягненні ў будаўн. соц. жыццёвага гаспад.	.	Мазырскі пэдтэхн. бюро кр-ва і брыгада комуны	Комуна Авангард	Сьнежань	Красавік	
8) Яўрэйскі колгас	Паказаць як парт. і сав. ўлада вырашае пытан. нац. будаўн.	.	Нацсэк. і адпавед. краязн. яч.		Студзень	Чэрвень	
9) Польскі колгас	
10) Латыскі колгас	.	.	.		Студзень	Чэрвень	
V. Масавая навукова-дасьледчая работа к XV гадавіне Кастрычнікавай рэвалюцыі	Паказаць дасягненні і ролю ў соц. будаўніцтве	Экспэд. і анкетны	Брыгада МС і ЦБК	У 5 раёнах	Студзень	Вера-сень	
VI. Клясавая барацьба на вёсцы	Формы і мэ тоды супраціўленьня кулацтва ў колгасным будаўніцтве	Лябораторны	Серафімаў	ЦБК	Лістапад	Май	
VII. Соц.-экон. характарыстыка раёнаў: Койданаўск., Нараўлянск., Сурашкага, Барыскага, Віцебскага, Бабруйскага, Магілёўскага, Гомельскага, Слуцкага, Мсьціслаўскага і Мазырскага	Даць малюнак вытворчых сіл раёну і разгорнутага соц. будаўніцтва	Экспэд. і стаяцыя	Раённыя бюро краязнаўства з удзелам ЦБК, Ін-таў эаконом. і асьпір.	На мясцох	Студзень	Вера-сень	

Назва теми	Мета	Методи права- дзеньня работы	Хто вы- конвае	Дзе выкон- ваецца	Тэрмін вы- канання		Увага
					Пача- так	Канец	
VIII. Школьнае кр-ва ў тэорыі і практыцы савец- кай школы	Выявіць і пака- заць дасягненні ў школьнай кр-ве.	Экспэд. і анкет.	Самцэвіч, Панкевіч, Кулакоў	Школы гор. Мен- ску, Бары- саву, Віцебску і 5 раёнаў	Сьне- жань	Май	
IX. Краязнаўства і політэхнізацыя школы	Паказаць месца і ролю кр-ва ў по- літэхн. школы		Ін-т пэдаг. і пэда- лёгіі		Сьне- жань	Сту- дзень	
X. Політэхнізац. школы Магілёўск. р.	Паказаць дасягнен- няў школ раёну ў спра- ве пастаноўкі по- літэхнічнага выха- вання	Экспэд.	Магі- леўск. пэдаг.	Школы гор. Ма- гілёву і раёну	Сьне- жань	Люты	

III. Програмна-методычная праца

(Напісаньне падручнікаў, праграм і ін-
струкцый):

1. Падручнік па савецкаму краязнаўству для масавай школы і краязнаўчых ячэек—Серафімаў, Самцэвіч, Садоўскі (лістапад 1931 г.—люты 1932 г.).
2. Падручнік-хрэстаматыя для ВНУ і тэхнікумаў—Серафімаў, Самцэвіч, Садоўскі—(студзень 1931 г.—май 1932 г.).
3. Укласыц пучыводнік для краязнаўчых экскурсій па БССР—Кулакоў, Самцэвіч (лістапад—сакавік).
4. Краязнаўчая бібліяграфія—Садоўскі, Бібіла (сьнежань—ліпень).
5. Праграма па вывучэнню новых заводаў—Самцэвіч, Клімковіч (сьнежань—люты).
6. Праграмы па вывучэнню МТС—НДІ соц. рэканструкцыі сельскай гаспадаркі (сьнежань—люты).
7. Краязнаўства ў вырашэнні праблемы сацыялістычнай рэканструкцыі жывелатадоўлі (сьнежань—люты).
8. Роля краязнаўчых арганізацый у пасеўнай кампаніі 1932 г.—Самцэвіч (люты).
9. Задачы краязнаўчых арганізацый у геолёг. даследаваннях—Геолёг. ін-т (сакавік).
10. Проблема апалу і задачы краязнаўчых арганізацый—Тарфяны, хемічны і біялёгічны ін-ты (студзень—сакавік).
11. Вывучэнне дзікарастучых раслін (у мэтах іх выкарыстання як тэхнічных і лекавых раслін)—Інстытут біялёгіі (студзень—сакавік).
12. Мэтодыка ўкладання раённых карт—Ін-т эканомікі (сьнежань—люты).
13. Роля краязнаўчых ячэек у колгасах савгасах у павышэнні ўражайнасці—Ін-т соц. рэканстр. с. г. (сьнежань—люты).
14. Краязнаўчыя коментары да новых праграм масавай самагдовай школы (фэкс,

ШКМ)—Брыгада ЦБК і Дзяржаўн. Вучо-
нага Савету (студзень—люты).

15. Як арганізаваць вывучэнне колгасу, савгасу, раёну сіламі школы—Серафімаў, Самцэвіч (сьнежань—люты).

16. Як арганізаваць школьны краязнаўчы музей—Самцэвіч, Кулакоў і Сяўрук (сьне-
жань—студзень).

17. Праграма-інструкцыя па вывучэнню політэхнізацыі школы—Ін-т пэдалёгіі і пэда-
гогікі (лістапад—студзень).

18. Роля школы ў ахове прыроды—Сэктар
ботанікі (сьнежань—студзень).

19. Краязнаўства і абарона краіны—брыгада
ЦС ТДАВіяхэму і АБВШ (студзень—сакавік).

20. Дапаможнік па вывучэнню мясных
рэлігій, сектаў і мэтоды барацьбы з імі—
Ін-т філэзофіі (студзень).

21. Дапаможнік па вывучэнню нац. пы-
таньня і асаблівасцяў фармаў клясавай ба-
рацьбы—Інстытут савецк. будаўніцтва і пра-
ва (студзень—май).

22. Мэтодыка эканомічнага вывучэння раё-
ну—Ін-т экон. (лістапад—сьнежань).

23. Роля масавых навукова-даследчых
арганізацый у хэмізацыі сельск. гаспадаркі—
Хэм. ін-т (сьнежань—люты).

24. Роля масавых навукова-даследчых а-
рганізацый у вывучэнні захворванняў жывё-
лы ў колгасах, савгасах і фэрмах і барацьбе
з імі—Ін-т біялёгіі (сьнежань—сакавік).

25. Інструкцыя-праграма па вывучэнню
шкоднікаў сельскае гаспадаркі (сьнежань—
сакавік).

26. Праграма-дапаможнік па вывучэнню
глеб у колгасах і савгасах для размя-
шчэння с. г. культур—Агро-глебавы ін-т
(студзень—сакавік).

27. Дапаможнік па вывучэнню гісторыі про-
летарыату—Ін-т гісторыі (сьнежань—сакавік).

28. Праграма-інструкцыя па збіраньню
і вывучэнню паслярэвалюцыйнага фольк-
лёру—Ін-т літар. (люты).

29. Програма-інструкція на вивученню пасьяр революційнага выяўленчага мастацтва—Ін-т літар. (люты).

30. Інструкцыя на вивученню мясцовых дыялектаў—Ін-т мовы (студзень—люты).

31. Інструкцыя на вивученню тэхнічнай тэрміналогіі—Ін-т мовы (студзень—люты).

IV. Доклады.

Сярод рабочых заводаў, фабрык, колгаснікаў, асветнікаў, на канферэнцыях і курсах.

1. Асноўныя пытанні савецкага краязнаўства (20 дакладаў, снежань 1931 г.).

2. Соцыялістычнае будаўніцтва і задачы масавай навукова-даследчай працы (20 дакладаў, снежань 1931 г.).

3. Задачы грамадзкіх арганізацый на вивученню гісторыі грамадзянскай вайны. (20 дакладаў, лістапад—май).

4. Задачы грамадзкіх арганізацый на вивученню гісторыі заводаў (20 дакладаў, лістапад—май).

5. Аўладанне тэхнікай і краязнаўства. (20 дакладаў. На працягу ўсяго году).

6. Політэхнізацыя школы і краязнаўства (25 дакладаў, лістапад—верасень).

7. Пытанне класавай барацьбы на вёсцы—(15 дакладаў, снежань—май).

8. Арганізацыя мас на вивученне прыродных вытворчых сіл раёну (20 дакладаў, лістапад—чэрвень).

9. Роля краязнаўчых арганізацый у складанні сустрэчных комплексных плянаў раёну (20 дакладаў, лістапад—кастрычнік).

10. Роля краязнаўства ў падрыхтоўцы кадраў для даследчай работы (10 дакладаў, лістапад 1931 г.—снежань 1932 г.).

11. Удзел краязнаўчых арганізацый у веснавой пасеўнай кампаніі. (20 дакладаў, студзень—красавік).

Увага: Доклады будуць рабіцца навуковымі супрацоўнікамі МС і ЦБК; інстытутаў БАН, асіпірантамі і наасобнымі таварышамі на раёнах па спецыяльнаму заданню МС.

V. Выдавецкая праца

1. Праграма-методычны зборнік для масавай навукова-даследчай працы школ і краязнаўчых ячэек (сьнежань—студзень)—Садоўскі, Серафімаў, Самцэвіч—9-10 арк.

2. Падручнік для масавых краязнаўчых экскурсій па БССР (лістапад—сакавік)—Самцэвіч, Кулакоў—2-3 арк.

3. Падручнік па савецкаму краязнаўству для масавай школы і краязнаўчых ячэек (люты)—Серафімаў, Садоўскі, Самцэвіч—3-4 аркушы.

4. Падручнік-хрестоматый для ВНУ і тэхнікумаў (студзень—май). Брыгада ЦБК і масавага сэкрату—Серафімаў, Самцэвіч, Садоўскі—10-12 арк.

5. Зборнік мастацкай краязнаўчай літаратуры (люты—чэрвень)—6-7 арк.

6. Бібліяграфічны паказчык краязнаўчых выданняў (сьнежань—верасень)—Садоўскі-Казак—5 арк.

7. Аб масавай навукова-даследчай працы—Серафімаў—1-2 арк.

8. Эканомічны даведнік па раёнах БССР супольна з Дзяржпланам (студзень—верасень)—20 арк.

9. 9 монографій заводаў і фабрык:

1. Завод імя Варашылава (сьнежань—чэрвень)—4 арк.

2. Завод „Бальшавік“ (сьнежань—люты)—4 арк.

3. Фабрыка „Профінтэр“ у Віцебску (сьнежань—красавік)—4 арк.

4. Цагельня № 1 у Менску (сьнежань—красавік)—2 арк.

5. Шкляны завод у Гомелі (сьнежань—красавік)—3 арк.

6. Панчошна-трыкотажная фабрыка ў Віцебску (сьнежань—май)—3 арк.

7. Шаўковая фабрыка ў Магілёве (сьнежань—сакавік)—3 арк.

8. Запалкавая фабрыка „Пролетарская Перамога“ (сьнежань—красавік)—Стрыгуны і Самцэвіч—3-4 арк.

9. Цэментны завод у Крычаве (студзень—верасень)—3 арк.

10. Зборнік „Гісторыя заводаў БССР“ (сьнежань—кастрычнік)—10 арк.

11. Програма вивучэння новых заводаў (сьнежань—люты)—Самцэвіч і Клімковіч—0,5-1 арк.

12. 10 монографій комун, колгасаў, савгасаў і МТС згодна пляну даследчай працы па 2 1/2 арк.

13. Програма-інструкцыя на вивученню МТС (сьнежань—люты)—НДІ імя Леніна—1 1/2 арк.

14. Краязнаўства і праблема соц. рэканструкцыі жывёлагадоўлі (студзень)—НДІ—1 1/2 арк.

15. Роля краязнаўчых арганізацый у пасяўной і ўборачнай кампаніях—Самцэвіч—0,5 арк.

16. Задачы краязнаўчых арганізацый у геолёг. даследаван. (студзень)—1 1/2 арк.

17. Праблема апалу і задачы краязнаўчых арганізацый (Тарфіны ін-т, Ін-т хэміі і біялёгіі) (люты)—1 арк.

18. Вывучэнне дзікарастучых расьлін (у мэтах іх выкарыстання як тэхнічных і лекавых расьлін) (Інстытут біялёгіі) (люты)—1 1/2 арк.

19. Мэтыдыка ўкладання раённых карт (Інстытут эканом. БАН) (студзень)—1 1/2 арк.

20. Роля масавых даследчых арганізацый (краязнаўчых ячэек у колгасах і савгасах) у падвышэнні ўраджайнасці (сьнежань—люты)—НДІ Леніна—1 арк.

21. Пытанні школьнага краязнаўства. Тэорыя і практыка—Самцэвіч, Панкевіч, Кулакоў (сьнежань—май)—3-4 арк.

22. Краязнаўчы камэнтары да новых праграм масавых школ, ФЭС і ШКМ. Бры-

тада МС, ЦБК і НМК (студзень—люты)—2 арк.

23. Краязнаўства і політэхнізацыя школы (Інстытут пэдалогіі і пэдагогікі) (люты)—2 арк.

24. Як арганізаваць вывучэнне раёну сіламі школы.—Самцэвіч, Серафімаў (сьнежань—люты)—2 арк.

25. Як арганізаваць школьны краязнаўчы музей (сьнежань—студзень)—Самцэвіч, Кулакоў, Сяўрук—1 арк.

26. Програма-інструкцыя па вывучэнню політэхнізацыі школы (Інстытут пэдагогікі) (лістапад—студзень)—0,75 арк.

27. Політэхнізацыя школ Магілёўскага раёну (студзень—красавік)—Магілёўскі пэд-інстытут—2 арк.

28. Роля школы ў ахове прыроды (сьнежань—студзень)—Інстытут біялогіі і сэктар ботанікі—1 арк.

29. Масавая навукова-дасьледчая работа (краязнаўчая) і абарона краіны (лістапад—студзень)—Асоавіяхэм, АБВШ—2 арк.

30. Роля масавых навукова-дасьледчых арганізацый у хмізацыі сельскай гаспадаркі (сьнежань—люты)—Хэмічны ін-т.—1 арк.

31. Роля масавых навукова-дасьледчых арганізацый у вывучэнні захворванняў жывёл у колгасах, савгасах і фэрмах і барацьба з ім (сьнежань—сакавік)—Інстытут біялогіі—1 арк.

32. Інструкцыя-праграма па вывучэнню школьнікаў сельскае гаспадаркі (студзень—сакавік)—Інстытут біялогіі—0,5 арк.

33. Праграма-дапаможнік па вывучэнню глеб у колгасах і савгасах для разьмяшчэньня сельскагаспадарчых культур (студзень—сакавік)—Інстытут глебазнаўства—1 арк.

34. Дапаможнік па вывучэнню гісторыі пролетарыяту (сьнежань—красавік)—Інстытут гісторыі—1 арк.

35. Праграма-інструкцыя па зьбіраньню савецкага фольклёру (люты)—Інстытут мовы—1 арк.

36. Інструкцыя па вывучэнню пасьлярэволюцыйнага выяўленчага мастацтва (люты)—Інстытут мастац.—0,5 арк.

37. Праграма-інструкцыя па вывучэнню мясных дыялектаў (студзень—люты)—Інстытут мовы—1½ арк.

38. Інструкцыя па вывучэнню тэхнічнай тэрміналогіі—Ін-т мовы (студзень—люта)—0,5 арк.

39. 12-нумароў часопісу „Савецкая Краіна“ па 6 аркушоў.

нам прадугледжана масавая навукова-дасьледчая работа як Цэнтральнага Бюро Краязнаўства, так паасобных інстытутаў і сэктараў БАН, а таксама і іншых навукова-дасьледчых устаноў і арганізацый.

На працягу 1932 году па лініі Масавага сэктару БАН намечалася прачытаць да 500 дакладаў і лекцый у клубах рабочых, на сходах колгаснікаў, у савгасах, МТС, на асьветніцкіх канфэрэнцыях і на сходах савецкага актыва. Тэмы дакладаў і лекцый прадугледжваюць актуальныя пытаньні сацыялістычнага будаўніцтва і задачы пролетарскай навукі. Рад навукова-папулярных дакладаў Сэктарам намечаны да перадачы на радыё. У буйных гарадох і раённых цэнтрах арганізуюцца курсы-сэмінары для падрыхтоўкі арганізатараў і кіраўнікоў па масавай навукова-дасьледчай і краязнаўчай рабоце сярод рабочых фабрык і заводаў, колгаснікаў, савгаснікаў, рабочых МТС і савецкага актыва. Такія курсы адчыняюцца ў Менску 25 лістапада г/г. для рабочых прадпрыемстваў г. Менску.

Кожнаму раёну Масавым сэктарам даны канкрэтныя заданьні па разгортваньню масавай навукова-дасьледчай і краязнаўчай работы, з паказаньнем пэўных тэм, аб'ектаў працы і вызначэньнем адказных за арганізацыю і выкананьне работы.

Намечана выданьне цэлага раду брошур, праграм, інструкцый і лістовак па пытаньням разгортваньня масавай навукова-дасьледчай і краязнаўчай работы, разьлічаных на масавата чытача ў сэнсе дапамогі яму па ўключэньню ў актыўную навукова-дасьледчую работу. Масавым сэктарам і ЦБК ужо выданы наступныя брошуркі: „Вывучай гісторыю грамадзянскай вайны“, „Вывучай гісторыю заводаў“, „Экскурсія на завод“ на беларускай і яўрайскай мовах. Друкуюцца і ў хуткім часе выйдучы: „Краязнаўчае вывучэньне арганізацыі працы ў колгасах“, „Эканамічныя нарысы раёнаў і іх мэтодологія“, „Пытаньні масавай навукова-дасьледчай работы“. Надрукаваныя брошуркі, а таксама цэлы рад іншых праграм як: праграма па вывучэнню колгасу, фабрыкі і заводу, раёну, савітарнага стану колгасу, па вывучэньню глебы і іншыя дасланы раённым бюро краязнаўства, прадаюцца ў кнігарнях і бібліятэцы БАН. Намечаны рад выездаў акадэмікаў, навуковых працаўнікоў БАН у раёны на фабрыкі, заводы, у савгасы, МТС і колгасы для чытаньня лекцый, дакладаў і арганізацыі краязнаўчых ячэек, якія павінны стаць арганізатарамі масавай навукова-дасьледчай работы на мясцох.

Усім райвыканкомам і раённым бюро краязнаўства ад імя БАН дасланы адносіны аб разгортваньні масавай навукова-дасьледчай і краязнаўчай работы на мясцох.

На раёныныя бюро краязнаўства, як цэнтры па разгортваньню масавай навукова-дасьледчай работы, ускладаюцца вялікія і адказныя задачы, у сувязі з чым раённым партыйным, савецкім і профсаюзным арганізацыям неаб-

Разгарнуць масавую навукова-дасьледчую работу

Для плянаваньня, апэрацыйнага кіраваньня і ўчоту масавай навукова-дасьледчай работы ў Беларускай Акадэміі Наук арганізаваны Масавы сэктар. Сэктар ужо прыступіў да работы. Выпрацаваны канкрэтныя пліны работы па масавай навукова-дасьледчай і краязнаўчай рабоце на 1932 год. Пля-

ходна безадкладна ўзмацніць кіруючы склад раённых бюро краязнаўства клясава-вытрыманымі працаўнікамі, вызваліўшы іх ад іншых грамадзкіх абавязкаў, і наогул узмацніць кіраўніцтва работай бюро, заслухоўваючы пляны працы, справаздачы; даючы ім мэтавыя заданні і аказваючы матар'яльную дапамогу.

Там, дзе яшчэ раённыя бюро краязнаўства не арганізаваны, трэба зараз-жа прыступіць да арганізацыі іх.

Праз часопіс „Савецкая Краіна“—штомесячны орган ЦБК БАН—будзе праводзіцца абмен практыкаю работы паміж асобнымі краязнаўчымі арганізацыямі, будуць змяшчаны ў ім працы мясцовых краязнаўцаў, давацца адказы на пытанні і іншае.

Неабходна дабіцца таго, каб „Савецкая Краіна“ выпісвалася кожным раённым бюро краязнаўства, савецкімі, профсаюзнымі, коопэрацыйнымі органамі, кожным прадпрыемствам, колгасам, савгасам, школамі, кататам-чытальнямі і інш. Гэтая работа, работа па распаўсюджваньню „Савецкай Краіны“—першая і неадкладная задача раённых бюро краязнаўства.

Частка раённых краязнаўчых арганізацый ужо дабілася значных вынікаў у гэтай справе. Бягомльскае і Асьвейскае раённыя бюро краязнаўства ўжо сабралі значную падпіску на 1932 год. Неабходна астатнім бюро краязнаўства паслядаваць прыкладу Бягомльскага і Асьвейскага бюро.

Трэба разгарнуць соцнаборніцтва і ўдарніцтва паміж асобнымі краязнаўчымі бюро і ячэйкамі як па збору падпіскі на часопіс „Савецкая Краіна“, так і наогул у разгортваньні масавай навукова-дасьледчай работы.

Краязнаўчая праца на мясцох

У цэлым шэрагу раёнаў у апошні час прымячаецца ажыўленьне краязнаўчай працы. Прэзыдыум Тураўскага райвыканкому заслухаў на сваім пасяджэньні справаздачу раённага бюро краязнаўства і вывес рад практычных прапаноў аб узмацненьні краязнаўчай працы, у напрамку арганізацыі краязнаўчых ячэек у колгасах, савгасах, МТС і пры школах і мобілізацыі іх на вывучэньне актуальных пытаньняў сацыялістычнага будаўніцтва ў раёне.

У Тураве прыступілі да абсталяваньня краязнаўчага політэаўчнага музэю. Тураўскім Райінспэктарыятам нарадзіліся і Раймэтбюро даны канкрэтныя краязнаўчыя паказанні школам аб разгортваньні краязнаўчай працы і намечана пэрыядычнае заслухоўваньне на пасяджэньні Раймэтбюро справаздач школ аб краязнаўчай працы.

У Койданаўскім раёне для арганізацыі краязнаўчай працы вылучана камісія ў складзе пяці асоб, якая прыступіла да практычнай працы па разгортваньню краязнаўчага руху ў раёне.

Слуцкае раённае бюро краязнаўства зараз працуе над зьбіраньнем і апрацоўкаю матар'ялаў, для экскурсійнага пудаводніка па БССР. У пачатку сьнежня мяркуецца правесці ў Слуцку раённую краязнаўчую канфэрэнцыю, на якой ставяцца пытаньні: 1) аб стане і чарговых задачах масавай навукова-дасьледчай і краязнаўчай працы ў раёне, 2) выбары праўленьня бюро і рэвізакмісіі і 3) рознае.

У Сіроцінскім раёне арганізавана і прыступіла да працы краязнаўчая ячэйка пры Шумілінскай ШКМ, якая зараз вывучае становішча колгасу, да якога прымацавана ШКМ.

Чашніцкае раённае бюро краязнаўства вывучае прыродныя багацьці раёну, у мэтах скарыстаньня іх для сацыялістычнага будаўніцтва ў раёне.

Настаўнік Самахвалавіцкай ШКМ т. Ламака абвясціў сябе ўдарнікам па разгортваньню краязнаўчай працы і ўжо арганізаваў краязнаўчую ячэйку пры Самахвалавіцкай ШКМ з 90 асоб. Ячэйка прыступіла да практычнай працы.

У Талочынскім і Пухавіцкім раёнах вылучаны часовыя раённыя бюро краязнаўства, якія прыступілі да разгортваньня краязнаўчай працы ў раёнах.

Сеньненскае раённае бюро краязнаўства сабрала значны матар'ял па вывучэньню прыродных багацьцяў раёну. Матар'ялы апрацоўваюцца і часткова будуць зьмешчаны ў адным з чарговых нумароў „Савецкай Краіны“.

Побач з гэтым трэба адзначыць, што значная частка раёнаў да гэтага часу нічога ня робіць у напрамку разгортваньня краязнаўчай працы і нават ня хочуць адказваць на неадпаводныя запытаньні Масавага сэктару і ЦБК аб стане краязнаўчай працы ў раёнах. Да такіх раёнаў трэба аднесці Барысаўскі, Гомельскі, Аршанскі, Віцебскі, Бабруйскі, Мозырскі, Мсціслаўскі, Быхаўскі, Шклоўскі, Горацкі і іншыя.

У Горацкім раёне, як наведваемы былы старшыня раённага краязнаўчага бюро т. Салаўёў, краязнаўчай працы зусім няма. Захадзі, якія прымаліся ім да разгортваньня краязнаўчай працы ў раёне, не знайшлі падтрыманьня ні з боку раённых устаноў і арганізацый, ні з боку Райінспэктурі нарадзіліся, хаця апошнія і мае абяжні НКА БССР ад 25/VIII г. г., у якім яскрава адзначаны абавязкі Райінспэктурі і культасветных устаноў у справе разгортваньня краязнаўчай працы.

Такія адносіны трэба разглядаць як недаацэнку савецкага краязнаўства—„формы ўдзелу шырокіх працоўных мас у сацыялістычным будаўніцтве“, праз разгортваньне масавай навукова-дасьледчай працы і ўцягненьне ў гэтую працу непасрэдных будаўнікоў сацыялістычнага грамадства—рабочых, колгаснікаў, батракоў, беднякоў, сярднякоў, працоўную моладзь, вучнёўства, працоўную і савецкую інтэлігенцыю.

Необходна установа і організаціям вишэйпералічаных раёнаў неадкладна ўзяцца за выкананне дырэктыв партыйных, савецкіх і профсаюзных організацый у справе разгортвання краязнаўчага руху.

Дабіцца рашучага пералому ў краязнаўчай працы

Соцыялізм можна будаваць толькі на аснове навукі і выкарыстання найвышэйшай тэхнікі. Партыя і савецкая ўлада надаюць надзвычайна вялікае значэнне развіццю навукова-даследчай працы і тэхнікі ў Савецкім саюзе. З кожным годам расце ў нас лік навукова-даследчых устаноў і організацый, работа якіх цесна ўзв'язана і падпарадкаваная задачам соцыялістычнага будаўніцтва. Але на сучасным этапе разгорнутага соцыялістычнага будаўніцтва, як зазначана ў адказе ЦК УсеКП(б) ад 13/XI-30 г., адны дзяржаўныя навукова-даследчыя ўстановы ня змогуць выканаць тых вялізарных задач, якія стаіць перад імі, калі да навукова-даследчай працы ня будуць прыцягнуты шырокія працоўныя масы. Аднай з форм такога ўдзелу працоўных мас ў навукова-даследчай працы з'яўляецца краязнаўчая праца. Значэнне краязнаўчай працы для соцыялістычнага будаўніцтва адзначана ў шэрагу документаў партыйных, дзяржаўных, профсаюзных кіруючых організацый і устаноў. Аднак, у цэлым шэрагу раёнаў мы бачым відавочную недаацэнку краязнаўчай працы і поўнае ігнораванне дырэктыв вышэйшых устаноў і організацый ў справе разгортвання краязнаўчага руху.

У Барысаўскім раёне, напр., мы бачым паўнейшы заняпад краязнаўчае працы. Ні ў горадзе, ні ў раёне няма ніднае працаздольнае краязнаўчае ячэйкі. Крайзнаўчая праца зусім не папулярызавана на фабрыках і заводах, у колгасах, савгасах, школах, сярод гаспадарнікаў, профсаюзных організацый і інш. Ні адна раённая організацыя не дапамагла і не дапамагае разгортванню краязнаўчага руху, як масавага навукова-даследчага руху, так патрэбнага для паспяховага соцыялістычнага будаўніцтва. Райпрофсавет стаіць у баку ад гэтых справы і ня цікавіцца разгортваннем масавай даследчай працы. Раённай інспектурай нічога ня зроблена для выканання дырэктыв па разгортванню школьнага краязнаўства, па школах не разасланы нават высланыя для школ матэрыялы. Раённы Выканаўчы Камітэт, які мог-бы выкарыстоўваць краязнаўчыя організацыі ў мэтах вывучэння раёну, яго вытворчых сіл, эканомікі і культуры, а таксама і ў мэтах складання комплекснага раённага пляну, не дапамог разгортванню і ўзмацненню краязнаўчае працы ў раёне. Мясцовы друк таксама не ўдзяляў увагі масавай даследчай (крайзнаўчай) працы і не мобілізаваў грамадзкасць навакол разгортвання гэтай працы. У выніку гэтага і ў выніку бездзейнасці

Раённага бюро краязнаўства музеяў выслен з таго памяшкання, якое ён займаў, а новага ня мае. Такое становішча, бязумоўна, з'яўляецца недапушчальным.

Мясцовыя організацыі і ўстановы павінны дабіцца рашучага пералому ў разгортванні краязнаўчага руху ў раёне, падпарадкаваўшы ўсю працу краязнаўчых організацый задачам соцыялістычнага будаўніцтва (вывучэнне прамысловасці, колгаснага будаўніцтва, павялічэнне ўраджайнасці, развіцця жыллагадоўлі, культурнага будаўніцтва і г. д.). Трэба шырока разгарнуць папулярызуючую і організацыйную працу, організаваць ячэйкі па прадпрыемствах, у колгасах, пры школах, вызначыць канкрэтныя заданні для кожнай організацыі, забяспечыць увязку масавай даследчай працы з гаспадарчым плянам адпаведных устаноў і дабіцца поўнай рэалізацыі гэтых плянаў прыцягваючы да адпаведнай адказнасці тых асоб, якія зрынаюць працу і тармазяць развіццё масавага даследчага руху.

В. С.

Уключыцца ў даследчы турыстычны паход 1932 году

Пролетарскі турыстычны рух, які цалкам падпарадкаваны задачам сабудаўніцтва, задачам выканання пяцігодкі ў чатыры гады і ўзмацнення абароназдольнасці нашай краіны, які шляхам падарожжаў, экскурсій, вылазак, паходаў і інш. супраўды садзейнічае падвышэнню політычнага, вытворчага і культурнага пад'ёму шырокіх мас рабочых і працоўных, сапраўды з'яўляецца адной з формаў культурнай рэвалюцыі.

Адным з мерапрыемстваў пролетарскіх турыстаў з'яўляецца даследчы паход, які ва ўсесаюзным маштабе разгарнуўся і ахапіў сотні і тысячы пролетарскіх турыстаў, якія ўжо перадалі сотні прапаноў адпаведным вышэйшым установам для дэталёвага вывучэння. Пра даследчы паход, аб яго задачах і змесце акал. Фэрсман сказаў: „Даследчы паход турыстаў з'явіцца каштоўнай масавай дапамогай у вырашэнні такой вялікай праблемы, як вывучэнне вытворчых сіл, вышуканне крыніц сыравіны і ў той-жа час гэты паход будзе карысным у справе падрыхтоўкі пролетарскіх кадраў для навукова-даследчай работы“.

Організацыі Таварыства пролетарскага турызму і экскурсій БССР яшчэ ня ўключыліся ў гэты паход і зараз, калі мы вядзем падрыхтоўчую работу да наступнага даследчага году, калі мы складаем плян ахопу шырокіх мас турыстаў гэтым паходам, трэба каб краязнаўчыя організацыі дапамаглі ў складанні пляну аб'ектаў вышукання па БССР і організацыі канкрэтнай супольнай работы па правядзенню гэтага паходу.

Пролетарскія турыстычныя організацыі ўжо давалі сваю зацікаўленасць паходам у гэтым першым годзе і з дапамогаю наву-

ковых сіл змаглі дабіцца некаторых вынікаў. У далейшым трэба лениц падрыхтавацца да наступнага даследчага году. Краязнаўчыя арганізацыі і навуковыя работнікі павінны дапамагчы арганізацыям пролетарскага турызму і экскурсій ў падрыхтоўцы да даследчай работы на 1932 год.

Намеснік старшыні Беларускага рэспубліканскага савету Т-ва П. Т. Э.

Мерковіч.

У інстытутах і сэктарох БАН

У метах вывучэння гаворак рабочых, колгаснікаў, бядняцка-серадняцкага сялянства і мовы органаў савецкага друку Інстытут мовазнаўства распрацаваў і выдаў „Анкету для збірання матар'ялаў па беларускай мове“. Анкета дасылалася раённым краязнаўчым бюро і краязнаўчым ячэйкам на прадпрыемствах, у колгасах, саўгасах, МТС і школах для арганізацыі працы па збіранню патрэбных матар'ялаў. Збіранне гэтых матар'ялаў мае надзвычайна вялікае значэнне, бо на падставе іх прыдзецца вырашаць спрэчныя пытанні Беларускага правапісу і ўстанаўліць нормы літаратурнай беларускай мовы і тэрміналогіі, якія-б цалкам адпавядалі нашаму сацыялістычнаму будаўніцтву.

Выходзячы з гэтае важнасці, краязнаўчыя арганізацыі павінны з усею сур'ёзнасцю неадкладна ўзяцца за працу па збіранню матар'ялаў паводле анкет, прыцягнуўшы да гэтае працы шырокія колы працоўных мас, настаўніцтва, студэнтаў, вучняў, працаўнікоў друку і іншых, разгарнуўшы паміж імі саапрабаванне і ўдзяніцтва на лепшае і хутчэйшае выкананне гэтае працы.

У снежні м-цы г/г. Інстытут мовазнаўства высоўвае на шырокае абгаварэнне проект Беларускага правапісу. Інстытутам мовазнаўства ўкладзены і зданы ў друк „Бібліяграфічны паказчык прац па мовазнаўству“, выданыя ў БССР з пачатку Кастрычнікавай рэвалюцыі — з крыткай вялікадзяржаўніцкіх і напцэмаўскіх тэорый у пытаннях мовазнаўства.

Інстытут эканомікі БАН прыступіў да распрацоўкі праблемы „Асновы вытворчай спецыялізацыі БССР“. У распрацоўцы прымаюць удзел брыгады Інстытуту філэзофіі БАН, Навукова-даследчага інстытуту прамысловасці і Інстытуту рэканструкцыі сельскай гаспадаркі.

Брыгадай супрацоўнікаў Інстытуту эканомікі рыхтуецца да друку падручнік па эканамгеаграфіі БССР (для вузаў і тэхнікумаў).

Яўрэйскім сэктарам БАН разам з нацкамісіяй ЦВК БССР на працягу бягучага году абследавана 13 месцачковых і гарадзкіх пунктаў БССР (Сянно, Чэрвень, Дрыса, Сьміла-

вічы, Узда, Тураў, Нароўля, Краснаполье, Чашнікі, Лапчы, Палабранка, Асвея і Карма). Мэтай абследавання з'яўлялася вывучэнне палітыка-эканамічнага і культурнага стану мястэчак у рэканструкцыйны перыяд. У выніку абследавання сабраны багаты матар'ял, які часткова апрацаваны і зданы ў друк. Апрацоўка матар'ялаў працягваецца.

Па лініі яўрэйскага сэктару скончана апрацоўка і ў хуткім часе выходзіць з друку „Яўрэйскі дыялекталёгічны атлас“, з 75 дыялекталёгічнымі картамі.

Інстытутам геалёгіі БАН у выніку правядзення геалёгічных досьледаў у часе экспедыцый знойдзены бурны жалезнікі ў Брагінскім, Лоеўскім, Нараўлянскім і іншых раёнах БССР. Па папярэднім падлікам запасы жалезнякоў вызначаюцца ў дзесятках мільёнаў пудоў, пры наяўнасці жалеза ад 30 да 50 проц.

У Жлобінскім і Буда-Кашалёўскім раёнах і зараз праводзяцца геалёгічныя даследаванні, вынайзена: гліні розных — 31 месца, раджэнне, суглінкаў — 2, гравію — 2, пяскоў, якія ўпаўне годны для будаўніцых мэт — 2, бурых жалезнякоў — 15, крэйды — 2, маргелю — 1. Даследаванне і вывучэнне працягваецца.

Інстытутам геалёгіі зданы ў друк V том прац (геалёгія, гідралёгія і карысныя выкапні БССР).

Інстытут савецкага будаўніцтва і права БАН улетку бягучага году прымаў удзел у правядзенні комплекснай экспедыцыі ў Койданаўскі раён, дзе ім праведзена праца па вывучэнню працы сельсаветаў у сувязі з масавай калектывізацыяй. Матар'ялы, сабраныя экспедыцыяй, апрацоўваюцца і ў снежні г/г. будуць зданы ў друк.

Інстытутам сав. будаўніцтва і права перакладзены на беларускую мову курс „Савецкага грамадзянскага права“ — Стучкі.

Гэтая праца неабходна для судовых працаўнікоў і студэнцтва. Кніжка друкуецца БДВ і ў хуткім часе выйдзе з друку.

Інстытутам біялёгіі БАН летам бягучага году праведзена экспедыцыйнае вывучэнне і даследаванне заражонасці глістамі жывёлы і людзей у свінаводчых гаспадарках Слуцкіны.

Вынікі вывучэння паказалі, што ў асобных выпадках заражонасць глістамі дасягае 80 проц.

Вялікая праца інстытутам праводзіцца па вывучэнню культуры соі ў БССР. Досьледы паказваюць на магчымасць разводзіць сою пры кліматычных умовах БССР.

ЦВК улетку бягучага году праведзена ўсеабавае вывучэнне Дняпроўскай камуны

Поеўскага раёну. Матар'ялы па вывучэнню ўжо апрацаваны і будуць у хуткім часе надрукаваны.

Масавы сэктар БАН з'яўняўся з адносінамі да ўсіх райвыканкомаў і горсаветаў з просьбай паставіць на чарговым паседжанні прэзідыуму пытанне аб стане і задачах масавай навукова-даследчай і краязнаўчай працы ў раёне, загадзя правярыўшы праз асобныя камісіі і брыгады працу раённага бюро краязнаўства і краязнаўчых ячэек.

У снежні м-цы б/г. па лініі масавага эктару будзе праведзена абследаванне масавай навукова-даследчай і краязнаўчай

працы ў наступных раёнах: Рэчыцкім, Гомельскім, Церахоўскім, Уваравіцкім, Буда-Кашалеўскім, Смалявіцкім і Койданаўскім.

Масавым сэктарам праводзіцца падрыхтоўчая праца да склікання ў пачатку наступнага году Усебеларускага з'езду па масавай навукова-даследчай і краязнаўчай працы.

Рэдакцыя часопісу „Савецкая Краіна“ з'яўнялася да ўсіх кнігарняў БССР з просьбай прыняць удзел у распаўсюджванні „Савецкай Краіны“ на выгодных для кнігарняў умовах.

Выдавец—Беларуская Акадэмія Навук.

Рэдкалегія:

Гершэнбаўм І. Л.
Крукоўскі А. Я.
Садоўскі Ф. П.
Самцэвіч В. А.
Серафімаў В. С.
Шчарбакоў В. К.

Зьмест

	Стар.
Ф. П. Садоўскі—Задачы краязнаўчых арганізацый у сувязі з пастаповамі аб'яднанага лістанадаўскага пленуму ЦК і ЦКК КП(б)Б	3
В. Шчарбакоў—Камітэты беднаты на Беларусі ў 1918 годзе	8
В. Самцэвіч—Задачы краязнаўчых арганізацый у выкананьні прамфінпляну	18
Б. Леванчук—Сэктанцтва на Койданаўшчыне і праца, якая ім праводзіцца ў раёне	23
Ф. П. Міхневіч—Аб лясох БССР	32
В. Міхайлоўская—Яшчэ да вывучэньня лекавых расьлін	37
А. Гарбачоў—Як жыве і працуе наш колгас	41
М. Войтка—Колгас „Комсомолец“	43
В. С.—У баявы паход за выкананьне загатоўчых плянаў	49
Кароткая праграма па вывучэньню быту і культуры лесарубаў	54
Адозва Таварыства крайведаў-марксыстаў пры Комакадэміі да ўсіх крайведаў СССР	57
Статут Таварыства крайведаў-марксыстаў пры Комуністычнай акадэміі ЦВК СССР	59
Прынцыпы пабудовы савецкага краязнаўчага музэю	63
М. Лойка і С. Маргелаў—Шкодная кніжка	66

Офіцыйны аддзел

Да ўсіх навукова-дасьледчых і музэйных устаноў	68
Рэзолюцыя Ўсебеларускай канфэрэнцыі пролетарскага студэнцтва ВНУ і тэхнікумаў	71
Да ўсіх краязнаўчых арганізацый	73

Хроніка

Плян працы Масавага сэктару і ЦБК пры БАН на 1932 год	74
Разгарнуць масавую навукова-дасьледчую работу	79
Краязнаўчая праца на мясцох	80
Дабіцца рашучага пералому ў краязнаўчай працы	81
Уключыцца ў дасьледчы турыстычны паход 1932 году	81
У інстытутах і сэктарох БАН	82

Цана 50 к.

1886

1964 г.

1932 год

ПРЫМАЕЦЦА ПАПДІСКА

1932 год

НА КРАЯЗНАЎЧЫ ЧАСОПІС
„САВЕЦКАЯ КРАЇНА“

Орган Масавага Сэктару БАН і Цэнтральнага Бюро Краязнаўства

УМОВЫ ПАДПІСКІ:

НА ГОД—4 руб., на 9 мес—3 р. 25 к. на 6 мес.—
2 р. 25 к., на 3 мес.—1 руб. 25 к., на 1 мес.—50 к.

Цана асобнага нумару 50 кап.

Падпіска прымаецца на пошце, у раённых кнігарнях, у раённых бюро краязнаўства.

РЭДАКЦЫЯ.